

ความอาถรรพ์ของสถานที่ต่างๆในท้องถิ่น

ภูเขายาลอ

สมัยก่อนนั้นภูเขายาลอนั้นมีความอาถรรพ์มาก ซึ่งอุดมด้วยทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ ทั้งพืชพรรณและสัตว์ป่าต่าง ๆ มากมาย มีสมุนไพรมากมาย หลากหลาย บนภูเขานี้จะมีถ้ำอยู่ มีการเล่าว่าสมัยก่อนนั้นภายในถ้ำจะมีบ่อเงิน บ่อทอง ภายในถ้ำก็เป็นที่อยู่อาศัยของนายผีพราย และจะมีเจ้าที่อยู่ คือ ไต่ะบีแดกุนิง ที่รักษาอยู่หน้าปากถ้ำ บางครั้งก็จะแสดงตัวให้คนได้เห็นได้รูปร่างของงูตัวดำ ขนาดใหญ่ เมื่อมีคนจะเข้าไปในถ้ำ ถ้าเขาไม่ให้เข้าไปก็จะแสดงตัวให้คนเห็นบริเวณหน้าปากถ้ำ เมื่อคนเห็นก็จะตกใจวิ่งหนีลงมา นอกจากนั้นบนภูเขาภูเขานี้มีไม้ไผ่ชนิดหนึ่งเมื่อต้นไผ่มีการเคลื่อนไหวก็จะมีเสียงเหมือนเสียงดนตรี สำหรับผีพรายที่อาศัยอยู่ในถ้ำนั้น จะมีเครื่องใช้ พวก จาน ชาม เพื่อให้ชาวบ้านมาขี้มไปใช้ประโยชน์ในการจัดงานต่าง ๆ ถ้าหากชาวบ้านแถวนี้จะจัดงาน ก็จะไปขี้มจาน ชามที่หน้าปากถ้ำดังกล่าว แต่ในการขี้มนั้นต้องมีกฎกติกา ก็คือ เมื่อใช้ประโยชน์เสร็จแล้วต้องนำมาส่งคืน โดยเอาของเดิมมาส่งคืน ถึงแม้จะตกแตกก็ให้นำของที่แตกมาส่ง ชาวบ้านก็ได้ใช้ประโยชน์จากจานชาม ของนางผีพรายนานพอสมควร จนอยู่มาวันหนึ่งมีชาวบ้านคนหนึ่งได้ไปขี้มจาน ชาม ของนางผีพราย แต่เขาไม่ได้ทำตามสัญญาของนางผีพราย คือ ทำจานตกแตกแต่เขาไม่ได้นำของแตกไปคืน โดยเอาจานใบใหม่ไปแทนของที่แตก ซึ่งสร้างความไม่พอใจแก่นางผีพรายเป็นอย่างมาก นับแต่นั้นมานางผีพรายก็ไม่ให้ชาวบ้านขี้มจานชามอีกเลย

นอกจากนั้นบนภูเขาภูเขานี้ จะมีหินวิเศษชนิดหนึ่งที่มีความอาถรรพ์ ซึ่งเป็นหินที่มีชีวิต มีชื่อ ว่า “มาตอ อีเตบือลีเย” (ภาษาท้องถิ่น) เป็นเม็ดมีน้ำที่งามมากอาศัยอยู่บนยอดเขาภูเขานี้ จากการบอกเล่าคนเฒ่า คนแก่ในหมู่บ้านหัวเขา ก่อนที่หิน “มาตอ อีเตบือลีเย” จะย้ายไปอยู่ภูเขาลูกอื่นนั้น จะให้ลูกหลานได้เห็นประมาณ ครึ่งชั่วโมง ซึ่งมีความงามมาก มีแสงแวววับ แต่ก็ไม่มีใครสามารถเอามาครอบครองได้ เพราะเป็นหินที่มีชีวิตและมีความอาถรรพ์อยู่ในตัว ซึ่งชาวบ้านมีความเชื่อว่า หิน “มาตอ อีเตบือลีเย” นี้ได้ย้ายไปอยู่บนภูเขาใหม่แล้ว เชื่อว่าจะเป็นเขาฝั่งบ้านวังบุญ “บุญกะบีโล” ซึ่งเป็นเขาที่ใหญ่กว่าภูเขายาลอและมีความสมบูรณ์มากในปัจจุบัน สาเหตุที่มีการย้ายไปชาวบ้านมีความเชื่อกันว่า เนื่องมาจากการระเบิดหินอีกด้านหนึ่งของภูเขา คือ ทางฝั่งของลิดล จนบางครั้งได้มีเจ้าที่ของภูเขายาลอได้ไปเข้าฝันให้แก่ลูกหลาน ให้รักษาสິงที่อยู่บนภูเขาภูเขานี้เอาไว้ ส่วนภูเขาอีกด้านหนึ่งที่มีการระเบิดหินนั้น ก็มีลูกจางตายไปแล้วหลายคนเนื่องจากอุบัติเหตุจากการทำงานในบริเวณที่ระเบิดหิน ซึ่งชาวบ้านมีความเชื่อกันว่า การตายนั้นจะเป็นการสังเวยชีวิต

เพราะว่าก่อนวันที่จะเกิดเหตุนั้นเจ้าที่ของภูเขาสูงนี้ก็จะไปเข้าฝันแก่ลูกหลาน ห้ามไม่ให้ไปทำงานในวันดังกล่าว คนที่เชื่อฟังก็จะรอดชีวิตไป และบนภูเขาสูงนี้จะมีต้นไม้ต้นหนึ่งที่เป็นสัญญาณบอกเหตุ ถ้าหากว่าลูกหลานของเขาแถวนี้เกิดภัย ถึงแก่ชีวิต ใบของต้นไม้ต้นนี้จะห้อยลงมาทั้งต้น ซึ่งเชื่อว่าปัจจุบันต้นไม้ต้นนี้ยังมีอยู่ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ก็ล้วนเป็นความอาถรรพ์ของภูเขายาลอทั้งสิ้น

จากเรื่องบอกเล่าของชาวบ้านหมู่บ้านกำปงบูเก๊ะ (หัวเขา) สมัยก่อนนั้น มีชายคนหนึ่งหมู่บ้านแห่งนี้ได้ขึ้นไปบนภูเขาสูงนี้ และได้หลงทางหายไปประมาณหนึ่งปีหกเดือน ทางด้านคิดว่าได้เสียชีวิตบนภูเขาสูงนี้แล้ว แต่ในที่สุดชายคนนี้ก็กลับมาในสภาพที่ผอมแห้ง ร่างกายอิดโรย จิตใจไม่อยู่กับเนื้อกับตัว หวาดระแวงอะไรไปหมด ต้องใช้การรักษานานเหมือนกัน กว่าจะหายเป็นปกติเหมือนเดิม เมื่อหายแล้วเขาก็ได้เล่าเรื่องที่เขาประสบมาบนภูเขาสูงนี้ว่า เขาได้ขึ้นไปเที่ยวบนภูเขาแล้วเกิดหลงทาง จากนั้นก็ไปเจอผู้หญิงคนหนึ่งหน้าตาสวยมาก เขาก็ได้อยู่กินกับผู้หญิงคนนั้นโดยไปอยู่บ้านของผู้หญิงคนนั้น ซึ่งบ้านก็ใหญ่โตสวยงามมาก อาหารก็กินก็ดี ข้าวมีเมล็ดสวยงามมาก อยู่กินกันจนมีบุตรคนหนึ่งเป็นผู้ชาย เมื่อมีลูกแล้วผู้หญิงคนนั้นก็เตือนว่า เวลาอุ้มลูกนั้นอย่าแหวนหน้าขึ้นไปมองบนฟ้า แรก ๆ เขาก็ปฏิบัติตามอยู่ พออยู่นาน ๆ ก็รู้สึกแปลกใจว่าผู้หญิงคนนั้นห้ามมองขึ้นบนฟ้าทำไม ไม่มีเหตุผลอะไร เขาจึงอยากลอง จึงอุ้มลูกแล้วแหวนหน้ามองขึ้นไปบนฟ้า ทันใดนั้นผู้หญิงคนนั้น ลูก และบ้านก็หายไปทันที จึงได้รู้ว่าผู้หญิงคนที่เขาอยู่กินด้วยกันบนภูเขา นั้นเป็นนางผีพราย จากนั้นจึงค่อยหาทางกลับบ้าน จนกลับมาถึงบ้าน สร้างความแตกตื่นให้แก่ชาวบ้านและลูกเมียที่บ้านเป็นอย่างมาก เพราะทุกคนคิดว่าตนนั้นได้ตายบนภูเขาไปแล้ว เพราะหายไปเป็นปีกว่า

ปัจจุบันภูเขายาลอก็ยังคงมีความอาถรรพ์อยู่ แต่ก็ไม่เหมือนก่อนแล้ว เป็นภูเขาที่ยังคงความอุดมสมบูรณ์ บนเขามีลักษณะเป็นหินย้อยสวยงาม ชาวบ้านที่อยู่บริเวณนี้บอกว่า นาน ๆ ครั้ง ก็จะเห็นงูตัวดำอยู่แถวหน้าปากถ้ำ ซึ่งเชื่อว่าจะเป็นเจ้าที่ของภูเขาสูงนี้ แต่ชาวบ้านก็สามารถขึ้นไปเที่ยวในถ้ำได้ แต่เพื่อความปลอดภัยก่อนจะขึ้นภูเขาให้นึกถึงเจ้าที่เจ้าทางก่อน อย่าลบหลู่สิ่งต่าง ๆ ที่อยู่บนภูเขา ดังนั้นความอาถรรพ์ของภูเขาสูงนี้ทำให้นายทุนไม่สามารถที่จะทำสัมปทานในการระเบิดหินได้ เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ที่ยังหลงเหลืออยู่ ให้ลูกหลานรุ่นหลังได้เห็นและได้ศึกษาต่อไป เพราะบริเวณนี้สมัยนี้มีพื้นที่ที่เป็นป่าเหลืออยู่ไม่มากแล้ว เพราะฉะนั้นความอาถรรพ์ของธรรมชาติจึงเป็นประโยชน์เหมือนกัน เพื่อช่วยรักษาความสมดุลของธรรมชาติเอาไว้ แต่ก็ยังมีมนุษย์บางคนก็พยายามดิ้นรนที่จะทำลาย เพื่อผลประโยชน์ที่ได้มาอย่างมหาศาลโดยไม่คิดถึงผลกระทบที่จะตามมาภายหลัง

ภูเขจาเราะนาปา

ภูเขจาเราะนาปา ตั้งอยู่ในพื้นที่ของหมู่ 3 ตำบลเปาะเล้ง ซึ่งสมัยก่อนก็มีความอาถรรพ์ เพราะเป็นที่อยู่ของนางผีพราย และเสื้อมิง

จากการสอบถามนายหะยะ กาแซ อายุ 60 ปี ปัจจุบันอยู่บ้านเลขที่ 28 หมู่ 3 ตำบลเปาะเล้ง อำเภอเมือง จังหวัดยะลา ได้บอกเล่าว่า ในช่วง 20 -40 ปีที่ผ่านมา นั้น ภูเขากูนี้จะมีเสื้อมิงห์อาศัยอยู่ ซึ่งเสื้อมิงตัวนี้มีนายเปาะซารี เป็นเจ้าของ ก็คือพ่อของเขาเอง เสื้อมิงตัวนี้ มีชื่อว่า "โตะฮาลอ" ซึ่งนายหะยะบอกว่า พ่อของเขานั้น มีคาถาที่ใช้สื่อสารกับเสื้อตัวนี้ได้ จะถือเคล็ดกินข้าวแค่จานเดียวเติมไม่ได้ เป็นคนตัวร้อนมือร้อน จะอุ้มลูกก็ไม่ได้เมื่ออุ้มแล้วลูกจะร้อง ถ้าปลุกต้นไม้ต้นนั้นก็ตาย ถ้ามีใครวางกักดักปลาในน้ำ เมื่อเขาลงไปในน้ำปลาจะไม่ติดกักเลย เพราะปลาจะหนีไปหมด เป็นคนที่มีความลึกลับ แต่ลูกเมียที่บ้านและชาวบ้านต่างก็รู้ดีเป็นเจ้าของเสื้อมิงแต่ไม่สร้างความเดือดร้อน หรือทำร้ายชีวิตใคร เวลาพ่อของเขานั้นขึ้นไปหาของป่าบนภูเขากูนี้ก็จะไปเป็นอาทิตย์ โดยไม่ได้พาเสบียงอาหารไปเลย แต่ลูกเมียที่บ้านก็ไม่ได้เป็นห่วงอะไร เพราะเข้าใจสภาพความเป็นอยู่ของพ่อเขาดี

เสื้อมิงจะมีความอาถรรพ์ คือสามารถที่จะพรางตัวได้ เมื่อเวลาเจอกับชาวบ้าน เพื่อไม่ให้ชาวบ้านตกใจ และจะแสดงตัวให้เห็นเฉพาะเมียและลูกหลานของเปาะซารีเท่านั้น เพราะทุกคนจะรู้จักมันดี และที่สร้างความแปลกใจให้แก่ลูกหลานและชาวบ้านก็คือ มีไม้ขนาดใหญ่สำหรับทำเสาบ้านมากองอยู่หน้าบ้านของเปาะซารีหลายท่อน โดยไม่มีชาวบ้านหรือลูกหลานคนไหนไปช่วยขนลงมาจากภูเขา และลำพังเปาะซารีคนเดียวไม่สามารถที่จะแบกไม้ขนาดใหญ่เหล่านั้นลงมาได้ เมื่อชาวบ้านถามว่าเอาลงมายังไง เขาก็เงียบเฉยไม่ตอบอะไร ชาวบ้านจึงเชื่อกันว่าเป็นอำนาจของเสื้อมิงนั่นเอง นายหะยะได้เล่าต่อไปอีกว่าเขาเคยเห็นเสื้อมิงตัวนี้มาแล้ว ตอนที่ขึ้นภูเขากับพ่อของเขา เสื้อตัวนั้นมาปรากฏตัวให้เห็น มีลำตัวขนาดใหญ่มาก ใหญ่กว่าเสือธรรมดาทั่วไป พ่อเขาก็บอกไม่ต้องตกใจเป็นเพื่อนของพ่อเอง แรก ๆ ก็รู้สึกกลัวเหมือนกัน แต่พอนาน ๆ ก็รู้สึกสนิทสนม ไม่มีความกลัวเลย จนพ่อเขาก็ได้ถ่ายทอดคาถาบางอย่างในการดูแลเสื้อมิงตัวนั้น เพราะว่าเขาเป็นลูกผู้ชายคนโต เมื่อพ่อของเขาตาย เสื้อมิงตัวนั้นก็ได้มาที่บ้าน แล้วปรากฏตัวให้ลูกหลานได้เห็น แต่ชาวบ้านไม่มีใครเห็น หลังจากที่พ่อเขาตายไปแล้ว เขาก็ได้เป็นคนขึ้นไปดูแลเสื้อตัวนั้น แต่อยู่ไม่นานเสื้อมิงตัวนั้นก็ได้ตายไป

นอกจากเสื้อมิงแล้วยังเป็นที่อยู่ของนางผีพราย ซึ่งบนยอดเขากูนี้จะมีนุปลา (งูน้ำ) ซึ่งเชื่อกันว่า เป็นที่อยู่ของนางผีพราย ซึ่งสมัยก่อนนั้นไม่ค่อยมีชาวบ้านกล้าขึ้นไปบริเวณนี้ เพราะว่าเมื่อขึ้นไปแล้วจะหลงทาง หาทางกลับบ้านไม่ได้ ซึ่งเป็นความอาถรรพ์ของเขากูนี้

ปัจจุบันความอาภรรพ์ต่าง ๆ ได้หมดไปแล้ว เพราะสภาพป่าใหญ่ได้สูญสิ้นไปหมดแล้ว ปัจจุบันภูเขาทั้งลูกกลายเป็นสวนยางไปหมดแล้ว กลายเป็นแหล่งเศรษฐกิจเลี้ยงคนในหมู่บ้าน มีถนนดินแดง ตัดผ่านขึ้นไปบนภูเขา เพื่อความสะดวกสบายแก่คนกรีดยาง และบริเวณทางขึ้นเขานั้น ก็มีชาวบ้านมาตั้งครัวเรือนอาศัยอยู่หลายครัวเรือนแล้ว นอกจากเป็นส่วนบาง เขาภูนี้ยังมีไม้ไปผาอยู่จำนวนมาก ซึ่งสามารถเป็นรายได้เสริมแก่ชาวบ้านที่ขึ้นไปเก็บหน่อไม้ขาย เพราะหน่อไม้ป่านี้จะเป็นที่ต้องการของตลาดมาก ดังนั้นชาวบ้านที่อยู่ในท้องถิ่นแห่งนี้ ถ้าใครมีความขยัน ใฝ่ใฝ่ รบรอนไม่จน อาจจะรวยมาก แต่อยู่กันได้ เพราะทรัพยากรในท้องถิ่นยังมีอีกมาก

ยักษวัดหน้าถ้ำ

จากการบอกเล่าของคุณยายเชื้อ หนูคุณทะโร อายุ 88 ปี ปัจจุบันอยู่บ้านเลขที่ 141 ม.4 ต. หน้าถ้ำกล่าวถึง ยักษวัดหน้าถ้ำ หรือมีชื่อที่ชาวบ้านเรียกว่ากันว่า “พ่อท่านเจ้าเขา” โดยพระพุทธรูปไสยารักษ์หรือพ่อท่านนุ้ม ซึ่งเป็นเจ้าอาวาสได้ให้ช่างพื้นบ้านสร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2484 เพื่อเป็นที่ระลึกในความโหดร้ายของทหารญี่ปุ่นนับแต่นั้นมาก็เป็นที่เคารพบูชาของชาวบ้าน โดยชาวบ้านจะมีความเชื่อกันว่า พ่อท่านเจ้าเขา จะคอยเป็นผู้ปกป้องรักษาคุ้มครองหมู่บ้าน โดยจะเดินลาดตระเวนภายในหมู่บ้าน ถ้าหากมีขโมยหรือคนที่เข้ามาทำไม่ดีหรือคิดร้ายอะไรในหมู่บ้าน พ่อท่านก็ปรากฏตัวให้เห็น นอกจากนั้นยังเคยเข้าฝันนายคล้อย สุขาเงิน ว่าให้ทำศาลาเพื่อเป็นที่พักให้แก่บ้าง เพราะว่าแถวนี้ตลอดทั้งคืน เหนื่อยมากอยากมีที่พักบ้าง ในเวลาต่อมาก็ได้มีการก่อสร้างศาลาขึ้นในบริเวณวัด

ยักษวัดหน้าถ้ำจะเป็นที่บนบานเรื่องต่างๆของชาวบ้านและผู้ที่มาท่องเที่ยว ส่วนมากสิ่งที่ชาวบ้านบนนั้นจะสมหวังเป็นส่วนใหญ่ แล้วก็มาแก้บนโดยการไหว้หัวหมู ไก่ปากทอง ตรงที่บูชา ถ้าบนอยากได้ลูกผู้ชายเมื่อลูกโตขึ้น ก็จะมาแก้บนโดยการจะให้ลูกมาแก้บนตรงหน้ายักษ แต่ชาวบ้านบอกกันว่าสิ่งที่บนแล้วพ่อท่านจะไม่ให้ก็คือการเกณฑ์ทหาร บนเพื่อให้พ้นการเกณฑ์ทหาร พ่อท่านจะไม่รับ เพราะพ่อท่านชอบให้ลูกหลานเป็นทหาร

ปัจจุบันความเชื่ออย่างนี้ก็ยังมีอยู่ เพื่อเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของชาวบ้านหน้าถ้ำ โดยที่วัดหน้าถ้ำจะมีการจัดงานแก้บน โดยจะจัดสองปีต่อครั้งเพื่อเป็นพิธีแก้บนให้แก่คนที่หลงลืมในการแก้บน ซึ่งจะจัดกันในช่วงกลางคืนและจัดกันอย่างยิ่งใหญ่ในบริเวณวัดหน้าถ้ำ ในช่วงปลายเดือนพฤษภาคม

ต้นไทรใหญ่

จากการบอกเล่าของชาวบ้านหมู่บ้านกุแบป่าแย หมู่ 3 ตำบลเปาะเล้ง เกี่ยวกับต้นไทรใหญ่ที่อยู่ในบริเวณโรงเรียนบ้านไทรงาม หมู่ 3 ตำบลเปาะเล้ง ต้นไทรต้นนี้มีขนาดโคนต้นประมาณ 4-5 คนโอบ ซึ่งมีทรงพุ่มที่สวยงาม สร้างความร่มรื่นให้แก่โรงเรียน ซึ่งแต่ก่อนนั้นโรงเรียนแห่งนี้มีชื่อว่าโรงเรียนบ้านกุแบป่าแย ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อมาเป็นโรงเรียนบ้านไทรงามเนื่องจากลักษณะเด่นของต้นไทรนี้เองที่ตั้งอยู่ในบริเวณโรงเรียน อายุของต้นไทรประมาณ 50 กว่าปีมาแล้ว ความเชื่อของคนสมัยก่อนนั้นเชื่อว่าต้นไทรต้นนี้จะมีเจ้าที่อยู่ ถ้าใครเข้าไปในบริเวณโรงเรียนในช่วงเวลาค่ำ ๆ หรือเวลากลางคืนก็จะได้ยินเสียงแปลก ๆ มาจากอาคารเรียนหรือมีเสียงคนเดินบนหลังคาอาคารเรียน ถ้าเป็นคนที่จิตใจอ่อนแอก็จะโดนผีเข้า เมื่อเอาไปรักษากับหมอผีในหมู่บ้านคือ นายเจ๊ะโค หะมะ เมื่อหมอผีทำพิธีแล้วก็จะถามผีตัวนั้นว่ามาจากไหนและอาศัยอยู่ที่ไหน ผีที่เข้าในร่างคนตัวนั้นก็ตอบว่าอาศัยอยู่ที่ต้นไทรใหญ่ในโรงเรียน เป็นเหตุให้ชาวบ้านไม่กล้าเดินเข้าไปในบริเวณนั้นในเวลาค่ำคืน บางทีชาวบ้านที่เดินผ่านหน้าโรงเรียนในเวลากลางคืน ก็จะเห็นคนเดินไปมาได้ต้นไทร พอหันไปดูอีกครั้งก็ไม่มีแล้ว หรือบางทีก็ได้ยินเสียงคนกรีดร้องมาจากต้นไทรดังกล่าว

มีครูคนหนึ่งทีสอนอยู่ในโรงเรียนแห่งนี้ถูกห่วยเนื่องจากเจ้าที่ของต้นไทรต้นนี้ไปบอกเลขเด็ดให้ในฝัน หลังจากนั้นครูคนนั้นก็ได้นำสิ่งของเส้นไหว้มาบูชาแล้ววางไว้ใต้ต้นไทร เมื่อชาวบ้านที่ทราบข่าวว่าครูคนนั้นถูกห่วยจากต้นไทร ก็ได้มีชาวบ้านบางคนได้นำมาจากต่างถิ่นมาทำพิธีขอห่วยหรือเลขเด็ดใต้ต้นไทร ในช่วงที่กำลังทำพิธีอยู่นั้นก็ได้มีลมพัดมาจากไหนไม่รู้ มีความแรงเหมือนพายุ พัดเอาสิ่งของที่ทำพิธีแตกกระเจิงไปหมด ส่วนหมอมือที่ทำพิธีและชาวบ้านที่มาร่วมด้วยนั้นต่างก็วิ่งหนีเอาตัวรอดที่แปลกมากก็คือชาวบ้านที่อยู่บริเวณใกล้ๆ นั้นไม่รู้สึกละเลย คือลมจะพัดเฉพาะบริเวณต้นไทรเท่านั้น นับแต่นั้นมาไม่มีใครกล้าเข้าไปขอห่วยจากต้นไทรนั้นอีกเลย

ปัจจุบันต้นไทรดังกล่าวได้ตายไปแล้ว โดยตายไม่ทราบสาเหตุ ชาวบ้านบางส่วนก็เชื่อว่ามันแก่ตายเอง บางส่วนก็เชื่อว่าเจ้าที่ที่อาศัยอยู่นั้นได้ย้ายไปที่อื่นเป็นเหตุทำให้ต้นไทรนี้ตายซึ่งก็แล้วแต่ความเชื่อของแต่ละคน ส่วนความอาถรรพ์ต่างๆ ก็ได้เสื่อมลงและได้หมดไปแล้วในปัจจุบัน

ความอาถรรพ์ ความศักดิ์สิทธิ์ และความเชื่อต่าง ๆ ของชาวบ้านในอดีตที่มีต่อกูโบ๊ะชื่อ เมาะ

ในสมัยอดีตชาวบ้านส่วนใหญ่มีความเชื่อต่าง ๆ ในเรื่องความศักดิ์สิทธิ์ ความอาถรรพ์ โดยเฉพาะความเชื่อเกี่ยวกับความศักดิ์สิทธิ์ของกูโบ๊ะ ของคนสมัยก่อนที่มีชาวบ้านบูชา และเคารพนับถืออย่างเช่น กูโบ๊ะที่หมู่บ้านชื่อ เมาะ มีหลายกูโบ๊ะ กูโบ๊ะโตะนิ จากการสัมภาษณ์ นาย

จะเฮง ดอเลาะ อายุ 67 ปี เล่าว่า ภูโบรีโตะนิ เดิมโตะนิ้นเป็นชื่อบุคคล ซึ่งเป็นหมอชาวบ้านในสมัยนั้น เมื่อเขาได้สิ้นชีวิตลงและได้ฝังศพไว้ที่ภูโบรีชื่อ เมาะ ในวันรุ่งขึ้นก็เกิดความแปลกขึ้น มีก้อนหินจำนวนมากเรียงอยู่รอบ ๆ ภูโบรีโตะนิ ซึ่งไม่ทราบที่ก้อนหินดังกล่าวกลิ้งมาได้อย่างไร ทำให้อาจารย์เกิดความศรัทธาขึ้นว่า ภูโบรีโตะนิ ต้องมีความศักดิ์สิทธิ์แน่นอน จะพากันมาขอหวย บางคนทายถูก แต่บางคนก็ต้องผิดหวังสำหรับที่ผิดหวังก็เกิดความโกรธที่ตนเองไม่ได้ก็เลยกล่าวดูถูกภูโบรีโตะนิ ทำให้โตะนิเกิดความโกรธก็เลยมีหลอกหลอนชาวบ้านที่ผ่านไปมาหรือชาวบ้านที่จะมาขอหวย มีอยู่วันหนึ่ง มีคนต่างถิ่นมาทำพิธีเพื่อขอหวยโดยให้โตะนิ บอกเบอร์หายว่าออกเลขอะไร อยู่ ๆ ก็เผลอหนึ่งยืนอยู่ตรงหน้า และได้ยื่นมือออกมายาวมาก จะมีปืบคอผู้ที่มาทั้งของเบอร์ ทำให้ทุกคนที่อยู่ตรงนั้นตกใจกับสิ่งที่เห็นจึงพากันรุ่งหนีกันโดยไม่คิดชีวิต บางคนทั้งกับผมตั้งชีฟูก็มี เนื่องจากคนที่มียอดหาดังกล่าวมิได้มีของมาเล่นไหว

เดิมตอนที่โตะนิ มีชีวิตอยู่นั้น เขาได้เลี้ยงผีไว้ครั้งเมื่อตายไป ผีที่เขาเลี้ยงนั้นแหละเป็นผู้นำก้อนหินมาตั้งไว้ที่ภูโบรีโตะนิ หลังจากนั้นมาก็มีการหลอกชาวบ้าน เป็นประจำ โดยหลอกให้เห็นรูปช้างก็มีหรือเวลาชาวบ้านเดินผ่านโดยไม่บอกกล่าวทั้งเขา อยู่ ๆ คบเพลิง ที่ชาวบ้าน คืออยู่นั้น เกิดดับทั้งที่ไม่มีลมอะไรเลย แต่ปัจจุบันเหตุการณ์ดังกล่าวได้จางหายไป ชาวบ้านก็เลิกความเชื่อความศรัทธาในเรื่องผีเรื่องภูโบรีดังกล่าว

ยังมีอีกภูโบรีหนึ่งที่ชาวบ้านชอบพูดถึง คือ ภูโบรีโตะแยะ ซึ่งตั้งอยู่ที่ชื่อเมาะ เหมือนกัน ปัจจุบันพันภูโบรีนั้นอยู่ในสวนยางชาวบ้าน ชาวบ้านเล่าว่า นั่นที่ดังกล่าวนั้นเป็นพื้นที่ที่เป็นหมู่บ้านมาก่อนต่อมาชาวบ้านได้ย้ายมาอยู่ทางทิศเหนือลงมา เนื่องจากมีช้างจำนวนมากเข้ามาก่อวุ่นในหมู่บ้านเป็นประจำ โตะแยะ นั้นเมื่อตอนยังมีชีวิตอยู่เขามีความอาภรรยผี เมื่อตายไปก็มีคนพูดถึง และระลึกตลอดเวลา ครั้งหนึ่งเกิดโรคระบาดขึ้นกับสัตว์เลี้ยงของชาวบ้านโดยไม่ทราบสาเหตุเกิดขึ้นเพราะเหตุใด ชาวบ้านนึกขึ้นได้ว่าอาจเกิดจากการที่ชาวบ้านไม่ทำพิธีระลึกถึงโตะแยะ ดังนั้นชาวบ้านจึงพากันไปจุดเทียนที่ภูโบรีโตะแยะ แล้วระลึกถึงเขาวันรุ่งขึ้น โรคภัย ที่เกิดขึ้นกับสัตว์เลี้ยง “วัว ควาย” ก็หายไปในพริบตา ปัจจุบันความเชื่อดังกล่าวก็ได้จางหายไปเช่นเดียวกัน

อีกภูโบรีหนึ่งคือ ภูโบรีโตะวันโด ในสมัยก่อนชาวบ้านชอบแข่งวัว ถ้าใครระลึกถึงโตะวันโดทำให้ตนแข่งวัวชนะ ชาวบ้านคนหนึ่ง ชื่อ โตะวานิ ได้นำวัวไปแข่งชน วัวที่เปาะเล้ง และก่อนไปเขาได้ นำผลไม้หรือสิ่งของ ไปตั้งไว้ที่ภูโบรีโตะวันโด แล้วขอพรให้ตนแข่งชนะวัวชนะ ถ้าชนะแล้วตนจะทำพิธีขอบคุณ 3 วัน 2 คืน ปรากฏว่าแข่งชนะ โตะวานิ ก็ได้ทำพิธี โดยเล่น ดิการ์, เมาะโยง แล้วจัดงานเลี้ยงให้ใกล้ภูโบรีโตะวันโด บางครั้งก็มีการหลอกหลอนชาวบ้านที่ผ่านไปมาก็มีแต่ปัจจุบันก็ความเชื่อดังกล่าวก็ได้หายไป เช่นเดียวกัน

ปัจจุบันความอาถรรพ์ต่างๆก็ได้เสื่อมไปตามกาลเวลา ความเชื่อต่างๆของชาวบ้านเริ่มหมดลงไปเรื่อยๆ แต่ก็ไม่มีใครกล้าลบหลู่ ซึ่งภูโบแห่งนี้ปัจจุบันก็กลายเป็นภูโบร้างไปแล้ว เพราะมีการย้ายภูโบไปอยู่ในบริเวณในหมู่บ้าน เพราะว่าภูโบแห่งนี้อยู่ไกลจากหมู่บ้านจึงไม่สะดวกประกอบกับเนื้อที่ภูโบที่ใช้ฝังศพเกือบเต็มแล้ว แต่ก็ยังมีชาวบ้านบางส่วนก็ยังเชื่อในความอาถรรพ์ของภูโบนี้อยู่

ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในอดีตในท้องถิ่นยาลอ

จากการบอกเล่าของนางเซาเดาะ อายุ 85 ปี ปัจจุบันอยู่บ้านเลขที่ 69 หมู่ 2 ตำบลบาโงยซิแน อำเภอยะหา จังหวัดยะลา เมื่อก่อนนั้นมีปัญหาต่าง ๆ เกิดขึ้นมากมาย จะมีกลุ่มอิทธิพลต่าง ๆ แต่กลุ่มอิทธิพลเหล่านี้จะบารมีอย่างมีเหตุมีผล แต่ก็มีบางในบางครั้ง อย่างเช่น ถ้าหากเขาชอบลูกสาวบ้านไหนก็จะส่งคนไปขอ ถ้าเกิดพ่อแม่ฝ่ายหญิงไม่ให้ ก็จะไปจุดลูกสาวมา แต่ก็ได้เอาไปชมขึ้นหรือทำร้ายใด ๆ แต่จะเอาไปแต่งในท้องถิ่นที่อื่น ก่อนที่จะอยู่กินด้วยกัน หลังจากนั้นถ้าผู้หญิงอยากกลับไปหาพ่อแม่ที่บ้านก็จะปล่อยให้กลับ และเมื่อเกิดปัญหาต่าง ๆ นั้นคนที่จะมาเคลียร์กันได้ นั้น ต้องเป็นคนที่มียุทธิพลเหมือนกัน ดังนั้นชาวบ้านจึงจำเป็นต้องพึ่งคนมียุทธิพลเหมือนกัน และกลุ่มอิทธิพลในสมัยก่อนจะมีสัจจะ ถ้าเกิดใครไม่ทำตามสัญญา บางทีอาจจะฆ่าทิ้งเลยโดยไม่มีการเจรจา เพราะพวกเหล่านี้จะมีความเด็ดเดี่ยว กล้าคิด กล้าทำ พูดจริง ทำจริงแต่คนที่มียุทธิพลเหล่านี้จะไม่เอาเปรียบชาวบ้าน ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในอดีต ได้แก่

การเรียกค่าคุ้มครอง

ในสมัยก่อนถ้าใครมีสมบัติมาก ๆ เช่น มีเงินทอง สวนขา หรือสวนผลไม้ จำนวนมาก ถ้าเป็นคนใจกว้างก็ไม่ใช่ไร แต่ถ้าเกิดเป็นคนขี้เหนียว หรือเป็นคนที่ไม่เห็นแก่ตัว ก็จะถูกเรียกเก็บค่าคุ้มครองทันที อาจจะเก็บในรูปแบบของเงินทอง หรือผลิตผลทางการเกษตร เช่น ถ้าเป็นสวนยาง ก็เก็บยางแผ่น แต่กลุ่มที่เรียกเก็บค่าคุ้มครองเหล่านี้ก็มีความลึกลับอยู่ คือ ส่วนหนึ่งที่เขาเก็บมาได้ ก็ให้เป็นสวัสดิการแก่คนยากจนในหมู่บ้าน และอีกส่วนหนึ่งก็จะนำไปใช้ในกลุ่มของพวกเขาเอง ถ้าเกิดผู้ที่ส่งค่าคุ้มครองมีความเดือดร้อน หรือมีความขัดแย้งกับใคร กลุ่มอิทธิพลเหล่านี้ก็จะไปช่วยเหลือและเคลียร์ปัญหาต่าง ๆ ให้ ดังนั้นอาจจะถือว่าเป็นการช่วยเหลือซึ่งกันและกันก็ได้

การลักขโมย

สมัยก่อนการลักขโมยสิ่งของ เช่น เงินทอง เครื่องประดับ หรือสัตว์เลี้ยง พวก วัว ควาย แต่ใจที่ลักขโมยสมัยก่อนนั้นจะศึกษาก่อน เช่น ถ้าเกิดบ้านไหนที่ร่ำรวย แต่เจ้าของเป็นคนที่ไม่เห็นแก่ตัว ก็จะขึ้นขโมยบ้านนั้น อาจจะถือว่าเป็นการลงโทษทางสังคมก็ได้ ดังนั้นจึงเป็นเหตุที่ทำให้คนสมัยก่อนมักจะไม่นำเงินทอง หรือเครื่องประดับไว้ที่บ้านมาก ๆ มักจะใส่หีบเหล็กแล้วไปฝังดินไว้ข้าง ๆ บ้าน

การพนัน

สมัยก่อนนั้นจะมีการเล่นการพนันที่รุนแรงมาก แต่การพนันจะไม่มีการเล่นหลากหลายเหมือนในปัจจุบัน ที่เล่นกันมากที่สุด ก็คือ ก่อเจาะ (ลูกเต๋าหรือไฮโล) ซึ่งบางที่จะมีการเล่นถึง 7 วัน 7 คืน ตามงานแสดงมหรสพต่าง ๆ เช่น หนังตะลุง มะอึโยง แต่คนที่เล่นการพนันสมัยก่อนนั้นจะเล่นแค่พอตัว หรือเล่นเพื่อความสนุกสนาน ไปเล่นจนหมดเนื้อหมดตัวเหมือนในปัจจุบัน จนเป็นเหตุทำให้ปัจจุบันคนท้องถิ่นนี้ยังมกเกี่ยวกับการพนัน ยังมีอีกมาก แม้จะมีเจ้าหน้าที่ของรัฐเข้าปราบปราม แต่ก็ยังมีการลักลอบเล่นการพนันกันอยู่ ยิ่งปัจจุบันมีการพนันแบบใหม่ ๆ เข้ามา เช่น การพนันฟุตบอล ทำให้เยาวชนส่วนใหญ่ ในหมู่บ้าน ต่างก็พนันบอลกันเป็นส่วนใหญ่แล้ว

การจัดการมรดก

สมัยก่อนนั้นประชากรมีน้อย ทักษะการมีมาก ดังนั้น มรดกเกี่ยวกับที่ดินต่าง ๆ จึงไม่ค่อยมีปัญหา ถ้าลูกคนไหนขยันก็ไปทำเขตบริเวณเอาเองแล้วก็เพาะปลูก ถ้าทำมากก็จะได้อีกมาก ส่วนบ้านหรือที่อยู่อาศัยก็จะสร้างติดกับบ้านเก่า หรือต่อเติมบ้านหลังแล้วอยู่กันแบบครอบครัวใหญ่ แต่ส่วนใหญ่แล้ว บ้านหลังเก่านั้นจะให้ลูกสุดท้อง ส่วนพี่ ๆ ก็จะสร้างบ้านบริเวณใกล้เคียง แต่ที่จะมีปัญหาเกี่ยวกับมรดกที่เป็นทรัพย์สินเงินทอง เครื่องประดับต่าง ๆ เพราะว่าคนในสมัยก่อนจะไม่ค่อยแบ่งให้ลูกหลาน โดยจะใส่หีบเหล็ก แล้วนำไปฝังดินไว้ในบริเวณข้าง ๆ บ้าน โดยที่ลูกหลานไม่มีใครรู้ จนกระทั่งคนที่เก็บได้ตายไป โดยเขามีความเชื่อกันว่า ถ้าเขาจะให้ใครหรือจะให้ลูกหลานคนไหน เมื่อเขาตายไปแล้ว เขาก็จะไปบอกในความฝัน แต่ต้องทำในสิ่งที่เขาต้องการก่อน เช่น ห้ามนำสิ่งของเหล่านี้ไปทำในสิ่งที่ไม่ดี หรือทำบุญระลึกถึงบรรพบุรุษก่อน จากนั้นจะชี้จุดที่ฝังสมบัติให้ เมื่อคนที่เข้าฝันทำตามนั้นก็จะได้สมบัตินั้นมา หรือสมบัติบางอย่างไม่ได้เข้าฝันใครก็อยู่อย่างนั้น บางทีก็มีคนทั่วไปไปขุดเจอบ้าง แต่ชาวบ้านมีความเชื่อกันว่า ถ้าขุดเจอของโบราณ เมื่อเจอแล้วต้องมีการทำบุญ ขอดูอาร์ เพื่อระลึกถึงเจ้าของก่อน

ปัจจุบันปัญหาบางอย่างได้หมดไป แต่ปัญหาบางอย่างกลับมาเป็นปัญหาใหญ่ในปัจจุบัน เช่น ปัญหาการเรียกเก็บค่าคุ้มครอง การจูดลูกสาวชาวบ้าน ก็ได้หมดไปแล้ว กลุ่มอิทธิพลต่าง ๆ ในอดีตก็ได้หมดไปแล้ว จะเหลือบ้างก็กลุ่มอิทธิพลทางการเมืองในปัจจุบัน ส่วนปัญหาการลักขโมยก็ยังมียูบ้าง ซึ่งต่างคนต่างก็ต้องช่วยกันดูแลรักษาสมบัติของตนเอง แต่ก็มีไม่มากซึ่งบางหมู่บ้านผู้ใหญ่บ้านก็สามารถควบคุมได้ แต่ก็ยังเป็นปัญหาใหญ่ในปัจจุบัน ก็คือ การจัดการมรดก จนบางครั้งครวมีการทะเลาะกันระหว่างพี่น้อง บางคนถึงกับฆ่ากันตาย ด้วยสาเหตุมาจากการแย่งชิงมรดก ดังนั้นเมื่อมีคนบ้านไหนตายแล้วหลังจากนั้นจะมีโต๊ะอิหม่ามหรือผู้อาวุโสไปที่บ้านเพื่อจัดการแบ่งมรดกให้แก่ลูกหลาน ซึ่งหลักการแบ่งมรดก ก็จะมีหลักของกฎหมายหรือหลักของศาสนาอิสลาม ถ้าผู้ตายได้แบ่งมรดกให้ลูกหลานสมัยตอนยังมีชีวิตอยู่ ก็ไม่ค่อยมีปัญหาอะไร แต่ถ้าผู้ตายยังไม่ได้แบ่งมรดกก่อนจะตายก็จะมีปัญหา โดยเฉพาะเรื่องที่ดิน เพราะเป็นสิ่งมีราคามากในปัจจุบัน ดังนั้นจึงต้องมีผู้อาวุโส โต๊ะอิหม่าม หรือผู้ใหญ่บ้าน เพื่อหาข้อยุติ แต่ปัจจุบันก็จะมีการแบ่งเท่า ๆ กันหมด ไม่ใช่หลักของศาสนา คือผู้ชายจะได้มากกว่าผู้หญิง หรือก็จะแบ่งให้แก่คนสุดท้ายมากกว่าพี่ ๆ เล็กน้อย เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นบ่อย ๆ จึงทำให้ปัจจุบันนี้คนที่มียศพลียินมาก ๆ หน่อย ก็จะทำพิธีกรรมก่อนตาย โดยจะเรียกโต๊ะอิหม่ามและผู้อาวุโส มาเป็นพยาน เพื่อป้องกันการแย่งชิงมรดก และการทะเลาะกันของลูกหลานตนเอง

ปัญหาไสยศาสตร์ต่าง ๆ

เนื่องจากคนในสมัยก่อนนั้นการศึกษายังไม่ถึงด้านสายสามัญหรือทางศาสนา เพราะฉะนั้นการดำรงชีวิตของชาวบ้าน ส่วนใหญ่ก็จะพึ่งพาไสยศาสตร์ หรืออำนาจเหนือธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นการประกอบอาชีพ การป้องกันตนเองหรือสิ่งของต่าง ๆ ตลอดจนการรักษาโรคต่าง ๆ จนบางทีสิ่งเหล่านี้ก็ไปสร้างความเดือดร้อนให้แก่เพื่อนบ้าน ได้แก่

การเลี้ยงผี หรือการเลี้ยงลูกกรอก อดีตนั้นชาวบ้านท้องถิ่นมีหลายคนที่ยังเลี้ยงลูกกรอก ซึ่งการเลี้ยงผีหรือการเลี้ยงลูกกรอก ถ้าเป็นหมอผีเลี้ยงไม่เป็นไร เพราะว่าเขารู้วิธีในการเลี้ยง และเลี้ยงไว้เพื่อเพิ่มอำนาจในการรักษาโรคให้แก่ชาวบ้านเท่านั้น ไม่ปล่อยให้ไปสร้างความเดือดร้อนให้แก่ชาวบ้าน แต่ถ้าเป็นชาวบ้านทั่วไปเลี้ยง ก็เพื่อตัวเอง เกี่ยวกับการประกอบอาชีพของตัวเอง เช่น ถ้าคนประกอบอาชีพค้าขาย ก็จะอาศัยผีตัวนั้นมาช่วยดึงดูดค้าให้มาอุดหนุน แต่ที่เป็นปัญหาก็คือ ถ้าคนที่เลี้ยงมีความอิจฉาริษยา ก็จะให้ไปรบกวนเพื่อนบ้านที่เป็นคู่แข่งทางอาชีพของตน จะเป็นรูปแบบการนำสิ่งของไปไว้หน้าบ้าน หรือปล่อยให้ผีตัวนั้นไปรบกวน ซึ่งจะเป็นการสร้าง ความเดือดร้อนให้แก่ชาวบ้าน แต่ชาวบ้านก็ไม่มียกโทษอะไร เพราะหลักฐานไม่ได้เป็นรูปร่าง เป็น

เพียงการสันนิษฐาน ว่าเป็นผีของคนนั้น คนนี้ บางทีลูกหลานตัวเองก็ไม่ว่าตนเลี้ยง ส่วนมากคนที่โดนของก็จะไปแก้ที่หมอผี และให้หมอผีรักษาให้ แล้วหมอผีก็จะรักษาให้ แล้วก็บอกว่า ผีตัวนั้นจากไหน เป็นของใคร เมื่อทราบแล้วก็จะเกิดความขัดแย้งหรือการทะเลาะกันไปเลย

ปัจจุบันปัญหาเหล่านี้ก็ได้หมดไปแล้ว เพราะว่าชาวบ้านส่วนใหญ่ มีการเรียนรู้ทางด้านศาสนามากขึ้น มีปัญหาอะไรชาวบ้านก็จะไปหาผู้รู้ทางศาสนา เวลาจะประกอบพิธีใด ๆ ก็เชิญผู้รู้ทางศาสนา มาทำการสวดดูอาร์ขอพรจากพระองค์อัลลอฮ์ เพื่อให้ประสบความสำเร็จในการทำมาหากิน มากกว่าจะไปพึ่งพาอำนาจทางไสยศาสตร์ แต่หมอผีก็ยังคงมีอยู่ในปัจจุบัน เพราะว่าชาวบ้านต้องพึ่งพาอยู่ เนื่องถ้ามีโรคแปลก ๆ บางอย่าง ไปตรวจที่โรงพยาบาลแล้วแพทย์วินิจฉัยแล้วไม่พบโรค ก็จะกลับมารักษาทางไสยศาสตร์อีก โดยการรักษากับหมอชาวบ้านหรือหมอผี ซึ่งโรคเหล่านี้ก็มีให้เห็นอยู่มากในท้องถิ่น ไม่รู้ว่าเป็นโรคอะไร อยู่ดี ๆ ก็เจ็บ ไปหาหมอวินิจฉัยแล้วไม่พบโรค ซึ่งชาวบ้านเรียกโรคนี้ว่า “ปือยาเกะอาจิง” (ภาษาท้องถิ่น) ซึ่งชาวบ้านมีความเชื่อว่าโรคนี้ต้องอาศัยการรักษาจากหมอบ้านเท่านั้น

ปาจา (ภาษาท้องถิ่น) เป็นยันต์ ที่ป้องกันขโมยมาขโมยสิ่งของ ส่วนใหญ่จะเป็นไม้ผล โดยทำในรูปการเขียนอายันต์ (จากอัล - กุรอาน) หรือคาถาใส่ในขวดนำไปแขวนไว้บนต้นหรือฝังดินบริเวณนั้น หรือบางที่จะแขวนกะลา โดยตะปูนขาวแล้วคนที่ทำก็จะท่องคาถาแล้วนำไปแขวนบนต้น ถ้าปาจาแขวนไว้บนต้นก็จะไม่มีปัญหาอะไร เพราะขโมยเมื่อเห็นปาจาแล้วส่วนใหญ่แล้วไม่กล้าลงดี เพราะฤทธิ์ของปาจานั้นรุนแรงมาก คือ ท้องจะป่อง มันจะใหญ่ขึ้น เรื่อย ๆ และมีอาการปวดมาก และวิธีการรักษา คือ ต้องไปขอมาจากเจ้าของและต้องไปแก้ต่อคนที่ทำปาจาจึงจะหาย ซึ่งบางคนโดนแล้วจะละอายใจที่จะไปพบเจ้าของ จนถึงแก่ความตายก็มี ส่วนมากที่จะโดยเป็นปาจาที่ฝังไว้ในดิน เพราะขโมยไม่รู้ว่ามีปาจาวางอยู่ บางคนอาจไม่ตั้งใจขโมย โดยเดินผ่านแล้วหยิบกิน แล้วก็โดนปาจา ซึ่งก็ไม่ว่าตนเองโดนปาจาแล้ว จึงไปรักษาจากหมอต่าง ๆ แต่ก็ไม่หาย พอนึกได้หยิบกินผลไม้ของต้นใคร แล้วไปตามเจ้าของ และทำการแก้กับคนที่ทำปาจาจนถึงจะหาย

ส่วนปัจจุบัน ส่วนผลไม้ต่าง ๆ ก็ไม่ค่อยมีการวางปาจากันแล้ว เพราะปัจจุบันชาวบ้านส่วนใหญ่ต่างก็มีผลไม้กันทุกคนแล้ว ดังนั้นขโมยต่าง ๆ ก็ไม่ค่อยมี ถ้าเกิดมีใครวางปาจาชาวบ้านก็จะสันนิษฐานว่าคนนั้นค่อนข้างจะเป็นคนที่ใจแคบหรือขี้เหนียว เพราะว่าปัจจุบันถ้าผ่านผลไม้ใคร เจ้าของส่วนใหญ่ก็จะบอกหยิบกินได้เลยตามสบาย

ความเชื่อต่างๆของคนในท้องถิ่น

ความเชื่อ คือการยอมรับในสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นความจริงหรือเป็นที่ไว้ใจ ฉะนั้นความเชื่อเป็นความรู้สึกนึกคิดของคนในแต่ละสังคมที่มีสิ่งหนึ่งสิ่งใด ส่งผลให้ทางด้านพฤติกรรม ซึ่งความเชื่อจะมีผลต่อพฤติกรรมของบุคคลหรือกลุ่มคน ซึ่งจะเชื่อเรื่องราวทางด้านเวทมนต์ คาถา เรื่องลึกลับของคน เทวดา ปีศาจ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ จนกระทั่งปัจจุบันไม่สามารถอธิบายหรือพิสูจน์ได้ด้วยทางวิทยาศาสตร์ ความเชื่อนั้นเริ่มแรกเกิดจากมนุษย์สรรหาสิ่งที่พึ่ง ต้องการแรงสร้างสรรค์เพื่อเหตุแรงจูงใจและที่พึ่งทางจิต เพราะครั้งก่อนมนุษย์จะอาศัยตามป่าเขา เมื่อเกิดเหตุเภทภัยก็ย่อมจะต้องการสร้างขวัญและกำลังใจเพื่อคุ้มครองรักษาให้ปลอดภัยจึงต้องมีการหาสิ่งดังกล่าวก่อให้เกิดความเชื่อขึ้นในเวลาต่อมา

ความเชื่อในอดีตยังคงปรากฏอยู่ในปัจจุบันเกี่ยวกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้าน

- ห้ามหิวผมตอนกลางคืนเป็นสิ่งไม่ดี
- ให้ปิดประตูบ้าน หน้าต่าง ในเวลาพลบค่ำเพราะสิ่งชั่วร้ายจะเข้าบ้าน
- ห้ามรูดราวผ้า เชื่อว่า ความรู้จะเสื่อม
- ห้ามตากผ้าถุงไว้ตรงทางลอดผ่าน ชื่อ เชื่อว่าผีจะไม่เกรง
- เชื่อในความอาถรรพ์ของต้นไม้
- การผูกข้อมือและเอว คอ เชื่อว่าสามารถรักษาโรคพยาธิ
- ห้ามตัดผมและตัดเล็บในเวลากลางคืน
- ห้ามปอกกล้วยหรือกินกล้วยในเวลากลางคืน
- ห้ามซักมุ้งในแม่น้ำลำคลอง
- ห้ามร้องเพลงในครัว เดียวจะได้ผีหรือเมียแก่
- เวลาเข้าป่าให้นึกถึงเจ้าป่า เจ้าเขา ห้ามพูดถึงสัตว์ร้าย
- เวลาหายจากโรคภัยต่าง ๆ ต้องกินข้าวเหนียว ไก่ย่าง เพื่อเป็นการแก้บน

จากการบอกเล่าของชาวบ้าน แม้ความเชื่อต่าง ๆ จะพิสูจน์ไม่ได้ แต่มันก็เป็นความสุขทางจิตใจ คือ

- ความเชื่อทำให้เกิดความมั่นใจ
- ความเชื่อทำให้เกิดพลัง
- ความเชื่อทำให้เกิดการสร้างสรรค์
- ความเชื่อทำให้เกิดความสามัคคี
- ความเชื่อทำให้เกิดปัญญา

- ความเชื่อทำให้นับถือศาสนาได้อย่างมั่นคง

สมุนไพรต่าง ๆ ที่ใช้ในการรักษาโรคต่าง ๆ ของคนในอดีต

ในสมัยอดีตเมื่อประมาณ 20 – 30 ปีที่ผ่านมาในชนบท เทคโนโลยีทางการแพทย์ต่าง ๆ ยังเข้ามาไม่ถึงในหมู่บ้าน สถานีอนามัยประจำตำบลยังไม่มี สถานพยาบาลอยู่ห่างไกลจากหมู่บ้าน ชาวบ้านไม่สามารถจะใช้บริการได้ เนื่องจากการคมนาคมต่าง ๆ ไม่สะดวก แต่เนื่องจากสมัยก่อนยังไม่มีรถยนต์ และจักรยานยนต์ ถ้ามีก็ไม่มากนัก หมู่บ้านหนึ่งมีประมาณ 1 -2 คับ เฉพาะคนที่ฐานะดีหน่อยเท่านั้น และรู้ในสมัยก่อน อัตราความเร็วไม่ค่อยแรง ตลอดถนนหนทางยังไม่ดี ดังนั้นจึงทำให้อุบัติเหตุร้ายแรงจากยานพาหนะมีเลย เพราะชาวบ้านที่ประสบอุบัติเหตุต่าง ๆ เช่น ตกต้นไม้ กระดูกหัก ก็จะไปหาหมอกระดูก หรือเจ็บป่วยธรรมดา เช่น ปวดหัว ปวดฟัน ปวดเมื่อย เป็นไข้ ท้องอืด ท้องเฟ้อ ท้องร่วง ส่วนใหญ่ก็จะหาสมุนไพรมากินเอง เนื่องจาก แต่ละบ้านส่วนใหญ่จะมีความรู้เกี่ยวกับสมุนไพรพื้นบ้านต่าง ๆ อยู่แล้ว อาจจะมาจากการบอกเล่า ของเพื่อนบ้าน หรือการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษหรือถ้าบางคนก็ป่วยหนัก หรือเป็นโรคร้าย ก็จะไปหาหมอที่มีความชำนาญในหมู่บ้านเพื่อทำการรักษาให้ บางคนที่เป็นโรคร้ายบางรายก็จะบนบาน เช่น ถ้ารักษาจากโรคร้ายนี้หายขาดแล้ว จะเชือดแพะกิน หรือจะเล่นหนังตะลุง 3 วัน 3 คืน หรือเล่นมะอึยง แต่ส่วนใหญ่จะบนบานกินแพะ เพราะว่า ชาวบ้านถือว่าแพะเป็นสัตว์ศักดิ์สิทธิ์

จากการสอบถาม นายนาแว ลือเบะหะมะ อายุ 65 ปี ปัจจุบัน อยู่บ้านเลขที่ 3/1 หมู่ 3 ตำบลเปาะเล้ง เป็นหมอนวดตำรับโบราณที่มีชื่อเสียงคนหนึ่งในปัจจุบัน นอกจากนั้นยังมีความรู้เกี่ยวกับสมุนไพรพื้นบ้านต่าง ๆ มากมาย โดยใช้ส่วนต่าง ๆ ของพืช เช่น ราก หัว ลำต้น เปลือก ใบ ดอก ผลและเมล็ด ซึ่งจะยกตัวอย่างสมุนไพร ต่าง ๆ ที่ใช้กันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เช่น

- (1) กาฝาก : สรรพคุณ ใช้แก้ปวดฟัน โดยเอาลำต้นหั่นเป็นชิ้นเล็ก ๆ แล้ว นำมาต้มน้ำผสมเกลือจนเดือด แล้วนำน้ำมาบ้วนปากเมื่อมีอาการ
- (2) กระตุมทอง : สรรพคุณ แก้ปวดเมื่อย โดยนำรากตากแห้งมาต้ม ผสมกับน้ำจนเดือด แล้วนำน้ำมาดื่มกินตามต้องการ
- (3) กระแตไต่ไม้ : สรรพคุณ แก้ขับปัสสาวะ นิ่ว เบาหวาน ไตพิการ และแผลพุพอง โดยนำเหง้ามาต้มน้ำ แล้วนำน้ำมาดื่มกินตามต้องการ
- (4) ฝรั่ง : สรรพคุณ แก้ท้องร่วง โดยนำส่วนยอดอ่อนมาเคี้ยวกิน
- (5) กำขำ : สรรพคุณ แก้ไข้ ตัวร้อน โดยนำรากตากแห้งแล้วมาฝนเป็นผงผสมกับน้ำ แล้วนำน้ำมาดื่มตามต้องการ

(6) ค้อนหมาขาว : สรรพคุณ แก้พิษ แก้เมา แก้ลมพิษ โดยนำรากตากแห้ง มาผสมกับน้ำ แล้วนำน้ำมาดื่มตามต้องการ

(7) ขูดเห็ดเทศ : สรรพคุณ แก้กลากเกลื้อน โดยนำส่วนใบตำให้ละเอียด แล้วนำมาทาบริเวณที่มีอาการ

(8) ตูเมะ (ภาษาท้องถิ่น) : มีลักษณะเป็นพืชล้มลุก ใบหยักมีดอกสีขาว สรรพคุณ แก้พยาธิ ท้องอืด โดยนำส่วนใบมาชงยาผสมกับน้ำปูนใส และนำมาทาบริเวณท้องให้ทั่ว

(9) ทับทิม : สรรพคุณ แก่ระดูขาว ตกเลือด ถ่ายพยาธิ โดยนำรากมาต้มกับน้ำ แล้วนำน้ำมาดื่มตามต้องการ

(10) ทองพันชั่ง : สรรพคุณ แก้คัน กลากเกลื้อน โดยนำรากตากแห้งแล้วมาต้มกับน้ำ นำมาดื่มกินตามต้องการ

(11) นมแมว : สรรพคุณ แก้ไข ปวดเมื่อย โดยนำรากตากแห้ง แล้วต้มกับน้ำจนเดือด แล้วเอารากที่ต้มไว้รมควัน แล้วนำมาดื่มกินตามต้องการ รากที่ต้มแล้วสามารถนำรากมาต้มได้อีก 6 ครั้ง

(12) น้อยหน่า : สรรพคุณ กำจัดเหา โดย นำใบสดมาโขลก และใส่น้ำพอเหมาะ นำมาขโลมผมเอาผ้าคลุมหัวไว้สักครู่ แล้วจึงสระผมทำความสะอาด

(13) เนียง : สรรพคุณ แก้ท้องเสีย โดยนำเปลือกมาฝนผสมน้ำ แล้วนำน้ำมาดื่มตามต้องการ

(14) บักบก : สรรพคุณ แก้ความดันโลหิตสูง แก้ไข้ใน โดยนำรากมาล้างให้สะอาด แล้วนำรากมารับประทาน

(15) ผักหวาน : สรรพคุณ แก้บวม ฟกช้ำ โดยนำรากมาฝนผสมกับน้ำแล้วมาทาบริเวณที่บวม

(16) เพกา : สรรพคุณ แก้นิ่ว แก้ไช้เน็ด โดยนำเปลือกของลำต้นตากแห้ง มาต้มน้ำจนเดือด แล้วนำน้ำมาดื่มตามต้องการ (แก้นิ่ว) และนำเปลือกของลำต้นมาฝนกับร่ายาน แล้วนำผงที่ได้มาทาบริเวณที่มีอาการ (แก้ไช้เน็ด)

(17) ไฟเดือนห้า : สรรพคุณ แก้ฟกช้ำบวม ชับโลหิต กระจายลมให้ซ่าน โดยนำรากมาต้มกับน้ำ แล้วนำน้ำมาดื่มกินตามต้องการ

(18) มะกา : สรรพคุณ แก้กระษัยสมานลำไส้ เป็นยาระบาย โดยนำเปลือกแห้งมาต้มกับน้ำแล้ว นำน้ำมาดื่มกินตามต้องการ

(19) แมงลัก : สรรพคุณ แก้แผลในปาก โดยนำรากตากมาฝน ผสมกับน้ำแล้วทาบริเวณที่เป็นแผล

(20) ยางแมน : สรรพคุณ รักษาแผลสด แก้ปวดฟัน โดยหักก้านเพื่อจะได้น้ำยางออกมา แล้วใช้น้ำยางมาแต้มบริเวณแผลสด และบริเวณที่ปวดฟัน

(21) ว่านหางจระเข้ : สรรพคุณ รักษาแผลสด โดยหักส่วนที่เป็นใบ แล้วเอาน้ำเมือกของใบมาทาบริเวณแผลสด

(22) ขี้ไก่ (สาบเสือ) : สรรพคุณ ใช้ห้ามเลือด โดยนำส่วนใบที่เป็นยอดอ่อนมาขยำให้ละเอียด แล้วนำมาโปะบริเวณที่เลือดออก

(23) ต้นแก้ว : สรรพคุณ ใช้รักษาอาการปวดฟัน เป็นยาขับพยาธิ แก้จุดเสียด แน่นท้อง ขับลม บำรุงเลือด โดยการนำใบแก้วมาตำพอละเอียดแช่เหล้าแห้ง แล้วนำมาทาบริเวณที่ปวด

(24) เทียนบ้าน : สรรพคุณ ใช้รักษาเล็บขบ ปวดตามนิ้วมือ นิ้วเท้า ถอนพิษ ปวดแสบปวดร้อน โดยการนำใบมาตำให้ละเอียด และนำมาพอกบริเวณที่มีอาการ

(25) เล็บมือนาง : สรรพคุณ ใช้ขับพยาธิ โดยการนำเมล็ดมาทบพอแตก ประมาณ 3-5 เม็ด ผสมกับน้ำ แล้วนำน้ำมาดื่มกินตามต้องการ

(26) พักทอง : สรรพคุณ ใช้ถ่ายพยาธิตัวดี โดยการนำเมล็ดมาล้างให้สะอาด ทบให้แตก แล้วนำผสมน้ำตาล และน้ำในปริมาณครึ่งลิตร รับประทานอย่างน้อย 3 ครั้ง ต่อวัน

(27) หญ้าคา : สรรพคุณ ใช้แก้ร้อนใน กระหายน้ำ ขับปัสสาวะ โดยกานำรากสดรากหญ้าคาสับเป็นชิ้นเล็ก ต้มกับน้ำจนเดือด แล้วนำมาดื่มประมาณ วันละ 3 ครั้งหลังอาหาร

(28) เพชรสังฆาต : สรรพคุณ ใช้แก้โรคลักปิดลักเปิด แก้ริดสีดวงทวาร สมานกระดูก ขับลมในลำไส้ : โดยการนำส่วนราก หั่นเป็นชิ้นเล็ก ๆ หุ้มด้วยมะขามเปียกเพื่อป้องกันอาการคันคอ หรืออาจใช้เถาตากแห้ง บดให้เป็นผง อัดเป็นเม็ดเล็ก ๆ แล้วนำมารับประทานครั้ง 2 -3 เม็ด

(29) พลับพลึง : สรรพคุณ ใช้แก้เคล็ด บวม กล้ามเนื้อฉีก ฟกช้ำ โดยการนำใบมาลนไฟพอไหม้ แล้วนำมาพันบริเวณที่มีอาการ

(30) ว่านกาบหอย : สรรพคุณ ใช้แก้เจ็บคอ แก้ไอ กระหายน้ำ ฟกช้ำภายใน โดยนำส่วนใบมาหั่นเป็นชิ้นเล็ก ๆ มาต้มกับน้ำให้เดือด แล้วนำน้ำมาดื่มกินเช้า - เย็น

การผสมสมุนไพรในการรักษาโรคต่าง ๆ เช่น

1. โรคเบาหวาน : โดยการเอาสมุนไพร คือ ขมิ้นดำ , ผักกาดขาว มั่นจีน (อุบีจีน) และ น้ำดีของไก่ นำสมุนไพรดังกล่าวในอัตราส่วนที่เท่ากันมาต้มกับน้ำฝนปริมาณ 2 ลิตร แล้วนำมาต้ม ให้เดือดจนเหลือประมาณ 1 ลิตร นำน้ำมาดื่มกินตามต้องการ

2. โรคพยาธิเส้นด้าย : สมุนไพรที่ใช้คือ ทุกส่วนของหญ้าหนวดแรม นำมาตำจนละเอียด แล้วนำมาพอกบริเวณทวารหนัก

3. ท้องเสีย อาเจียน : สมุนไพรที่ใช้ คือ ใบตูเมะ (ภาษาท้องถิ่น) กับใบถั่วฝักยาว นำมา ขยำจนละเอียด แล้วนำมาทาบริเวณท้อง

4. ไข้ (ปวดหัว ตัวร้อน) : สมุนไพรที่ใช้คือ ใบนุ่น ใบกำขำ ใบนมแมว ใบทุเรียนและใบเงาะ นำสมุนไพรที่กล่าวมาอย่างน้อย 3 อย่าง มาขยำ ในน้ำแล้วนำมาขโลมให้ทั่วศีรษะ

จากการสอบถาม นาย เจและ กานแซ อายุ 68 ปี อาศัยอยู่บ้านเลขที่ 31 หมู่ 3 ตำบลเปาะ เล้ง เป็นหมดสมุนไพรที่ได้มาโดยการบังเอิญ (จือลี) โดยนายเจและ ได้เล่าว่า เขาได้รับความรู้ใน การใช้ยาสมุนไพร ต่าง ๆ จากความฝันในช่วงคำคืนของเดือนรอมฎอน (เดือนที่ชาวมุสลิมถือศีล อด) ได้ฝันว่ามีชายสวมชุดขาว มีเครายาวถึงหน้าอก มาบอกลักษณะของพืชที่เป็นยาในการรักษา โรคต่าง ๆ หลังจากนั้นมาท่านได้จดจำ พืชสมุนไพรที่ใช้เป็นยามาจนถึงปัจจุบัน

นายเจและ ได้กล่าวต่อไปอีกว่า สมุนไพรที่เขาใช้ในการรักษาโรคต่าง ๆ มีทั้งหมด 11 ชนิด โดยใช้ส่วนรากทั้งหมด ได้แก่ ลาแญ (ภาษาท้องถิ่น) , ไฟเดือนห้า , ไพล, พานโซลง, นมแมว, ตูโย ลาจิ (ภาษาท้องถิ่น) , ศาลา (ภาษาท้องถิ่น) , อากาวิญ (ภาษาท้องถิ่น) , อากาชาโตะ (ภาษา ท้องถิ่น) , ผักหวาน (จือเกาะมานิกายะ) , ไอละ (ภาษาท้องถิ่น)

นำรากของพืชทั้ง 11 ชนิด ที่กล่าวมาในอัตราส่วนที่เท่ากัน มาล้างให้สะอาดแล้วนำมาตาก ให้แห้ง 2 วัน จากนั้นนำมาต้มกับน้ำประมาณ 2 ลิตร ต้มให้เดือดจนเหลือประมาณ 1 ลิตร แล้ว เติมน้ำที่ดื่มแล้วไปรมคั้น สามารถนำมาดื่มได้อีก 6 ครั้ง หลังจากนั้นนำน้ำที่ต้มนั้นมาดื่มเช้า - เย็น หรือจะนำมาชงกาแฟ หรือ ชงชา มาดื่มก็ได้

สมุนไพรดังกล่าว มีสรรพคุณซึ่งนายเจและ มีความรู้ความชำนาญ ในการรักษาโรคต่าง ๆ คือ โรคนี้, โรคอัมพาต, โรคปวดเมื่อยตามข้อ, โรคเบาหวาน, ไข้, โรคทางสายตา, โรคพยาธิ, โรค ความดันโลหิตสูง, ระบบหมุนเวียนโลหิตไม่ และประจำเดือนมาไม่ปกติ

จากการสอบถาม นายสมัย มะหะหมัด อายุ 48 ปี อยู่บ้านเลขที่ 47 หมู่ 2 ตำบลหน้าถ้ำ เป็นหมอสุมไพรที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ มีความรู้ด้านการปรุงยาและการตรวจรักษา โรคโดยใช้สมุนไพรใช้รักษาโรคทั่วไป เช่น โรคนี้, ขับปัสสาวะ ขับลม ลมพิษ โรคท้องเสีย โรคหอบ โรคไ้เลื่อน เป็ดัน ซึ่งจะยกตัวอย่างวิธีการผสมสมุนไพร ดังนี้ คือ

1. โรคนี้่ว : ใช้ตะไคร้และไม้ไผ่ แล้วนำมาต้มกับน้ำให้เดือด ในปริมาณน้ำ 1 ลิตร ต่อสมุนไพร 1 กำ ชงน้ำดื่มตามต้องการ
2. โรคขับลม ลมพิษ : ใช้ใบพลู 1 -2 ใบ ล้างให้สะอาดแล้วนำมาตำให้ละเอียด นำมาทาบริเวณที่มีอาการ
3. โรคท้องเสีย : ใช้เปลือกมังคุดผลแห้ง โดยการนำเปลือกมังคุดแห้งมาต้มกับน้ำให้เดือด แล้วนำน้ำมาดื่มประมาณ ครั้ง ละ 1 ถ้วย
4. โรคหอบ : ใช้ทุกส่วนของต้นยอ เช่น ใบ ราก ลูก โดยนำมาต้มกับน้ำปริมาณ 1 ลิตร ให้เหลือประมาณ ¼ ลิตร แล้วนำมาชงหรือดื่มตามต้องการ
5. โรคไส้เลื่อน : ใช้ใบยอกับเกลือ โดยการนำใบยอสดมาตำกับเกลือให้ละเอียด แล้วนำมาใส่ในผ้าที่สะอาด แล้วมาประคบที่หน้าท้อง

จากการสอบถามนายดาโอะ ตูแกม๊ะ อายุ 74 ปี อยู่บ้านเลขที่ 64 หมู่ 3 ตำบลหน้าถ้ำ เป็นหมอที่มีความชำนาญเกี่ยวกับการต่อกระดูก ที่ได้รับการสืบทอดจากบรรพบุรุษ มีความรู้ความสามารถการปรุงยาสมุนไพร และการต่อกระดูก โดยใช้สมุนไพรในการรักษาโรคต่าง ๆ เช่น โรคกระดูก การต่อข้อกระดูก โรคความดันโลหิตสูง อาการเลือดลมขึ้น

วิธีการผสมสมุนไพรของนายดาโอะ ตูแกม๊ะ เพื่อใช้ในการรักษาโรคต่าง ๆ คือ

1. กระดูกหัก / ต่อข้อกระดูก : สมุนไพรที่ใช้คือ ใบมือกา, จิงจันจาดัน, จิงจันดินอ (ภาษาท้องถิ่น) ขิงขาว ขิงแดง พริกไทย น้ำมันก๊วยลียัตปีลา (ภาษาท้องถิ่น) นำสมุนไพรที่กล่าวมาทั้งหมดมาตำให้ละเอียด แล้วพอกตรงบริเวณที่กระดูกหัก แต่ควรระวังคือห้ามพอกด้านบน เพราะจะทำให้กระดูกเคลื่อนที่ลง ทำให้กระดูกไม่เข้าที่ และห้ามรับประทานอาหาร ประเภททอดด้วยน้ำมัน เพราะน้ำมันจะเข้าไปเกาะหรือสะสมอยู่ที่ข้อกระดูก อันจะทำให้ประสิทธิภาพในการรักษาลดลง ควรจะรับประทานอาหารประเภทหนึ่งหรืออย่าง

2. ความดันโลหิตสูง : สมุนไพรที่ใช้ คือ ใช้ส่วนรากของใบมะยม ใบมือกา (ภาษาท้องถิ่น) แล้วนำมาโขลกผสมกับน้ำเข้าด้วยกัน แล้วกรองน้ำ ออกมานำมาดื่มตามต้องการ และควรระวังคือ ห้ามรับประทานผลไม้ ประเภท ส้ม มะม่วง และผักพวกกะหล่ำปลี

3. โรคเลือดลมขึ้น : สมุนไพรที่ใช้ คือ ใบข่อย ขมิ้น ขิง รังแมลงมาล่า (แมงกก) และข้าวสาร โดยนำส่วนผสมทั้งหมดที่กล่าวมาโขลกเข้าด้วยกัน แล้วคั้นน้ำมาดื่มตามต้องการ และควรระวังห้ามรับประทานผลไม้ประเภท ส้ม มะม่วง และผักพวกกะหล่ำปลี

เปาะวอเยาะห์ (ปัจจุบันเสียชีวิตแล้ว)

อดีตนั้นเป็นหมอชาวบ้านที่มีชื่อเสียงมากในท้องถิ่นนี้ ที่เด่นที่สุด คือ หมอผี นอกจากเป็นหมอผีแล้วยังเป็นหมอน้ำมนต์และหมอสมนไพร เป็นคนที่มีความรู้ทางด้านการใช้สมุนไพรรักษาโรค โดยใช้ส่วนผสมต่าง ๆ ของพืช เช่น ราก ลำต้น และใบ ที่มีอยู่ในท้องถิ่น มาใช้เป็นยาในการรักษาโรคต่าง ๆ ดังนั้น ชาวบ้านเมื่อเจ็บไข้ได้ป่วย ก็จะมาหาเปาะวอเยาะห์

นอกจากหมอผี หมอสมนไพรแล้วที่ชาวบ้านสมัยก่อนให้ความนับถือ ก็ยังมีอีกสองท่านที่ชาวบ้านทุกคนจะให้ความนับถือมาก และชาวบ้านทุกคนต้องอาศัยพึ่งพา คือ โต๊ะมูเต็ง (คนทำพิธีเข้าสู่ันต์) และโต๊ะบีแด (หมอตำแย) ซึ่งทั้งโต๊ะมูเต็งและโต๊ะบีแด นี้ ก็จะได้ความรู้ ความชำนาญมาจากการสืบทอดจากบรรพบุรุษเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ถ้าบ้านไหนได้ถูกผู้ชายก็ต้องอาศัยทั้งโต๊ะบีแดและโต๊ะมูเต็ง เพราะฉะนั้นบุคคลสองท่านนี้ เป็นบุคคลที่ชาวบ้านปฏิเสธไม่ได้ในสมัยก่อน ยิ่งถ้าเป็นหมอตำแย แล้ว จะมีความชำนาญหลาย ๆ ด้านเกี่ยวกับสตรี เช่น การนวดบริเวณปวดเมื่อยต่าง ๆ ประจำเดือนมาไม่ปกติ การจับครรภ์ เพื่อบอกระยะเวลาการตั้งครรภ์ ว่ากี่เดือน เป็นต้น ดังนั้น ผู้หญิงสมัยก่อนเมื่อตั้งครรภ์ครบ 7 เดือน ก็จะไปฝากครรภ์ไว้กับหมอตำแย และหมอตำแยจะเป็นคนดูแลหมด ในการทำคลอด ไปจนถึงการลงแคร์ (บลีมา) หลังจากคลอดแล้ว 1 สัปดาห์

ส่วนโต๊ะมูเต็งสมัยก่อนนั้น นอกจากทำพิธีเข้าสู่ันต์แล้ว ก็ยังมีความชำนาญ ด้านอื่น ๆ อีก ที่เกี่ยวกับผู้ชาย เช่น การรักษาอาการผู้ชายที่เสื่อมสมรรถภาพทางเพศ เป็นต้น โดยอาจจะมีสมุนไพรรักษา หรือเคล็ดลับต่าง ๆ ที่ได้รับการสืบทอดมา และการทำพิธีเข้าสู่ันต์สมัยก่อนนั้น เมื่อโต๊ะมูเต็งตัดปลายอวัยวะเพศขาดแล้ว ก็จะมีคนบอกสัญญาณ แล้วก็จะมีการยิงปืนขึ้นสู่ท้องฟ้า

การละเล่นและความเชื่อต่าง ๆ ของชาวไทยมุสลิม

เนื่องจากในช่วง 20 - 30 ที่ผ่านมานี้ ชาวบ้านส่วนใหญ่ขาดการศึกษา ตลอดจนเทคโนโลยีทางการแพทย์ต่าง ๆ ยังเข้ามาไม่ถึง จึงทำให้ชาวบ้านส่วนใหญ่ ไปอาศัยความเชื่อทางอำนาจเหนือธรรมชาติต่าง ๆ เช่น เชื่อในภูตผี ปีศาจ มากกว่าเชื่อทางด้านวิทยาศาสตร์ ดังนั้นจึงทำให้หมอต่าง ๆ เกิดขึ้น เพื่อรักษาโรคต่าง ๆ และหมอส่วนใหญ่ได้รับความรู้ โดยการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ และได้มาโดยบังเอิญ (จือลี) จะด้วยการเข้าฝัน หรือด้วยวิธีต่าง ๆ

ดังนั้นสมัยก่อนถ้าเกิดมีใครป่วยหนักก็จะขนบานสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ขนบานสิ่งต่าง ๆ ถ้าคนมีการศึกษาทางศาสนาก็จะขอพรจากพระองค์อัลลอฮ์ ถ้าคนทั่วไปก็จะขนบานสิ่งต่าง ๆ เช่น ถ้าหายจากโรคนี้ จะรำลึกแก่กันให้ หรือจะเล่นปีเยาะห์ หรือมะฮียอง หรืออาจจะเล่นหนังตะลุงเป็นเวลา 3 คืน เป็นต้น

พิธีกรรมต่างๆที่ใช้แก้บนหรือรักษาโรคต่าง ๆ

การรำติกา จากการสอบถามนายเจโด หะมะ อายุ 64 ปี ซึ่งเป็นหมอผี ที่ได้รับการสืบทอดจากบรรพบุรุษ มาแล้วกว่า 40 ปี เป็นคนที่มีความชำนาญเกี่ยวกับการรักษาคนถูกผีเข้า ติกา มะฮ์ยง ปียะะห์

ขั้นตอนการรำติกา จะใช้ผู้เล่นประมาณ 5 – 7 คน ใช้คนระประมาณ 6 คน อุปกรณ์ที่ใช้ในการเล่นคือ กลอง (ก๊อแน) 2 ตัว โฆ่ง 2 ตัว และขลุ่ย 1 อัน จะใช้เวลาในการเล่น 3 วัน หรือ 3 คืน ต้องสร้างคลอแง (เป็นภาษาท้องถิ่น ทำจากไม้ไผ่ 4 ท่อน) ขุดหลุมตรงกลางแล้วใส่ไข่ 1 ฟอง และเรียกผีลงมากิน แล้วก็ทำการฝังผีตรงนั้นเลย ช่วงเวลาที่หมอเข้าทรงร่างจะสิ้นทั้งตัว ถ้าจะหยุดก็ต้องเอ่ยชื่อพระองค์อัลลอฮ์ ก็จะหยุดเอง คืบสุดท้ายของการรำติกาก็จะเป็นการปล่อยผี โดยการให้ผ้าขาวม้าชักเข้าชักออก เหมือนกับชักให้ผีออก เมื่อมีการรำติกาเสร็จเรียบร้อยแล้วต้องมีการรำแก้บน โดยการทำข้าวเหนียวสี่เหลี่ยม บรือเตะ ดาเดห์ (ภาษาท้องถิ่น) ขมิ้น ไก่ย่าง (ต้องเป็นไก่บ้านเท่านั้น)

ปียะะห์ ต้องมีคนเข้าทรงคือ หมอผี และมีโต๊ะบุดวัน (คนขับร้อง) จะไม่มีอุปกรณ์ในการเล่นเหมือนกับติกาหรือมะฮ์ยง คือจะมีการเคาะบาเต (ขันท้า) เป็นจังหวะเท่านั้น

หนังมาลาญ จะมีลักษณะคล้ายๆ กับหนังตะลุง โดยจะมีตัวเชิด แต่จะต่างกันตรงที่รูปร่างของตัวเชิดและชื่อของตัวละคร ตัวละครต่างๆ ของหนังมาลาญได้แก่ ซือมา ตูระห์ เป็นต้น

หมอผี เป็นการรักษาคนที่ถูกผีเข้าไม่รู้สึกรู้ตัว ต้องมีการวางหมาก 1 กลีบ ใบพลู 1 ใบ และเงิน 12 บาท หมอผีจะรักษาโดยใช้คาถาในการไล่ผีออก หรืออาจจะเหล็กที่คมจี้ตามจุดต่างๆ เช่น หัวแม่เท้า หรืออาจจะใช้ใบหมากทุบตีเป็นการไล่ให้ผีออกจากร่าง

มะโย่ง เป็นละครของชาวไทยมุสลิมภาคใต้ที่นิยมกันมากในอดีต จัดแสดงเมื่อมีงานมงคลต่างของชาวพื้นเมือง เช่น แต่งงาน เข้าสู่นิต หรือบางครั้งแม้ไม่มีงานบุญ ก็อาจจะหามาเล่นเพื่อความบันเทิงในหมู่บ้านก็ได้ หรือเล่นเพื่อรักษาโรคต่าง ๆ ของชาวบ้านในสมัยก่อน

ผู้แสดงมะโย่งคณะหนึ่ง มีประมาณ 20 -30 คน เป็นลูกคู่เล่นดนตรี 5 -6 คน นอกนั้นเป็นผู้แสดงบ้าง ผู้แสดงหรือตัวละครสำคัญมีอยู่ 4 ตัว คือ

ปะโย่ง หรือ เปาะโย่ง แสดงเป็นพระเอกมีฐานะเป็นกษัตริย์ หรือเจ้าชาย ใช้ผู้หญิงรูปร่างแบบบางหน้าตาสะสวย ขับกลอนเก่ง น้ำเสียงดีเป็นผู้แสดงแต่งกายด้วยกางเกงขายาว นุ่งโสร่งพับครึ่งท่อนความยาวเหนือเข่า สวมเสื้อคอกลมแขนสั้น สวมมงกุฎ (กอตอ) กรองคอ ผล(ลา) เน้นปกริช และถือมีดทวายหรือไม้เรียวอันหนึ่งเพื่อไว้ตีตัวเสนา

มะโย่ง หรือ เมาะโย่ง แสดงเป็นนางเอกมีฐานะเป็นเจ้าหญิงหรือสาวชาวบ้าน การแต่งกายจะเปลี่ยนไปตามฐานะ ถ้าเป็นสาวชาวบ้านก็จะนุ่งผ้าโสร่งยาวกรอมเท้า สวมเสื้อเข้ารูป ถ้ามีฐานะเป็นเจ้าหญิงก็จะสวมมงกุฏ มีสร้อยข้อมือ กำไลเท้า และสวมแหวนหลายวง

ปौरันมุดอ แสดงเป็นตัวตลกตัวที่ 1 มีฐานะเป็นเสนาหนุ่มคนสนิทของปะโย่ง

ปौरันตุวอ แสดงเป็นตัวตลกตัวที่ 2 มีฐานะเป็นเสนาอาวุโส คนสนิทตัวรองของปะโย่งสนิทสนมกับปौरันมุดอ และเป็นตัวที่คอยสนับสนุนให้ปौरันมุดอสามารถตลกจี๋เล่นได้มากขึ้น การแต่งกายของปौरันมุดอและปौरันตุวอ คือ นุ่งกางเกงขายาว สวมเสื้อแขนยาวคอตั้ง นุ่งผ้าทับแค้เข้าโพกศีรษะหรือสวมหมวกช่อเกาะ

เครื่องดนตรี ของมะโย่งนั้น มีกลองแขก 2 ใบ ช้องใหญ่เสียงทุ้มและแหลมอย่างละใบ ซอ (รีอปะ) สำหรับสีคลอเสียงร้องของมะโย่ง บางคณะมีเครื่องดนตรีอีก 2 ชนิด คือ กรับ (กอเลาะ) และท่อนไม้ไผ่ยาวประมาณ 16- 18 นิ้ว (จือแระ) ใช้ตี

เรื่องที่มะโย่งนิยมแสดง มักเป็นนิยายเก่าแก่เกี่ยวกับความรักของชายหนุ่ม – หญิงสาว เช่น ราชะมุดอ ลือแมะ, รอยอ ชันแซนา, ราชะมุดอละเลง, ราชะมุดอ ปี่แน, มาโวะ , แดวอ ปี่เจ, ราชะกอแน, แดวอ มุดอ , อาเนาะราชะ กันดัง , บงซู สดี, กาแดง บูเวาะ ตีมัง , ปูตี ตีมัง เป็นต้น

วอแญงละ (หนังตะลุง)

ในท้องถิ่นแห่งนี้มีหนังตะลุง “ตะแหม” ซึ่งมีชื่อเสียงมากในบริเวณท้องถิ่นนี้ และเป็นที่รู้จักของคนทั่วไปในภาคใต้ตอนล่าง ซึ่งตะแหมมีถิ่นฐานอยู่ที่ท่าสาป ซึ่งจะมีการแสดงหนังตะลุงตามงานต่าง ๆ ของจังหวัด เช่น งานสมโภชเจ้าพ่อหลักเมือง และแสดงตามงานต่าง ๆ ที่ชาวบ้านเชิญมา

วอแญงละ คณะหนึ่งประกอบด้วย

1. นายหนัง (ดาแล) เป็นทั้งคนพากย์ และคนเชิดรูป
2. รูปหนัง (วอแญ) เป็นรูปหนังทำจากหนังวัวหรือหนังควาย มี 4 ประเภท คือ
  - รูปที่รับอิทธิพลมาจากนางชวา
  - รูปที่เขียนขึ้นเพื่อแสดงเรื่องโบราณ
  - รูปหนังละครพื้นบ้าน ได้แก่ สามะ , เวาะยอฮ, สะอิ, ไอ้เท่ง

การเลือกใช้รูปการแสดงแต่ละเรื่อง ถ้าเป็นเรื่องพื้น ๆ ธรรมดาทั่วไปจะใช้รูปหนังซ้ำ ๆ กัน เช่น พระเอก นางเอก ตัวโกง ผู้ร้าย แต่จะมีตัวตลก เวาะโห้ชะ เวาะเยาะ สะอิ สะมะ และเท่งเสมอ ถ้าแสดงเรื่องโบราณหรือศรึรามอ (รามเกียรติ์) นอกจากจะมีตัวตลกแล้วจะมีรูปเทวดา รูปศรึรามอ

(พระราม) ลักษมณ์ (พระลักษณ) สตีเดวี (นางสีดา) หนุม (หนุมาน) และรูปยักษ์ เช่น มหาราชาวน (ทศกัณฐ์), ส่วนฉากและสถานที่ นายหนังอาจบรรยายไปตามท้องเรื่อง (เจอรืตอ)

เรื่องที่แสดง มี 2 ประเภท คือ เรื่องโบราณประเภทจักร ๆ วงศ์ ๆ และเรื่องสมัยใหม่ที่นายหนังแต่ขึ้นเองบ้าง ดัดแปลงจากนิยายต่าง ๆ บ้าง

โรงหนัง (ปางง) เป็นโรงเรือนเพิงหมาแหงน มีขนาดกว้าง 4 -5 เมตร เสาหน้าสูง 5 เมตร เสาหลังสูง 4 เมตร ยกพื้นสูง 2 เมตร หลังคาทำด้วยจากหรือผ้าเต็นท์ จอหนังใช้ผ้าสีขาวมอมขอบด้วยผ้าสีทึบ เช่น น้ำเงินหรือแดง ภายในโรงจะมีอุปกรณ์ในการเล่นวอลเลย์บอล ได้แก่ หลอดไฟฟ้า เครื่องขยายเสียง หยวกล้อยสำหรับปักรูปหนัง และเครื่องดนตรี คือ ปี่ชวา (ซูแน) กลองสองหน้า (ซ็อดู) กลองแขก (ซ็อแน) ทับ (ซ็อดอเมาะ) ฉิ่งหรือฉาบเล็ก (บูเวาะกรือจิง) โหม่ง (บูเวาะตงตง) และไม้เคาะจังหวะ (ตือโป๊ะ)

วอลเลย์บอลเริ่มต้นการแสดงด้วยการโหมโรง บนจอหนังจะใช้รูปกุนงอัน (ภูเขา) ปักไว้กลางจอ มีรูปร่างเหมือนพัดหรือต้นไม้สูง ๆ หมายถึง ภูเขาศักดิ์สิทธิ์และต้นไม้แห่งชาติ (บางคนจะใช้รูปพระอิศวรประทับบนหลังโค) หลังจากโหมโรงแล้วมีการแสดงเบิกโรง โดยให้ฤาษีออกมาว่าคาถา แล้วให้นายพรานออกมาเจรจากับฤาษี จากนั้นนายหนังจะเป็นผู้พากย์และเชิดรูปเอง ตั้งแต่เริ่มเรื่องไปจนกระทั่งจบและ นายหนังอาจนำเกร็ดต่าง ๆ จากสังคมปัจจุบันมาแทรกในการพากย์หนังเรื่องนั้นด้วย

วอลเลย์บอลนิยมแสดงในงานรื่นเริง บางครั้งอาจแสดงเพื่อแก้บน ซึ่งการแสดงวอลเลย์บอลเพื่อความบันเทิง หรือเพื่อใช้แก้บนก็ดี เป็นสิ่งที่ขัดกับข้อห้ามตามหลักศาสนาอิสลาม ซึ่งประชาชนในพื้นที่แห่งนี้นับถือ แต่เนื่องจากความเชื่อดังกล่าวยังฝังแน่นอยู่ และ นายหนังเองก็มีความรักความหลงใหลในอาชีพศิลปิน ประกอบกับการแสดงวอลเลย์บอลเป็นอาชีพที่ทำให้นายหนังและลูกศิษย์มีรายได้เลี้ยงครอบครัว ผู้ชมก็ได้รับความสนุกสนานคุ้มค่า คุ้มค่า เป็นประโยชน์สุขร่วมกัน การแสดงวอลเลย์บอลจึงยังเป็นที่นิยมกันอยู่ถึงปัจจุบัน

ลิเกฮูลู

ลิเกฮูลู หรือ ดิเกฮูลู เป็นการละเล่นขึ้นบทเป็นเพลงประกอบดนตรีและจังหวะตบมือ มีรากฐานเดิมจากคำว่า ลิเก คือ การอ่านทำนองเสนาะ และคำว่า ฮูลู ซึ่งหมายถึง ทิศใต้ ซึ่งเมื่อรวมความแล้ว คือ การขับกลอนเป็นทำนองเสนาะจากทิศใต้ บทกลอนที่ใช้ขับเรียกว่า ปันตน หรือ ปาตรง ในภาษามลายูถิ่น ปัตตานี

ผู้รู้บางท่านได้กล่าวไว้ว่า ลิเกฮูลู เกิดขึ้นเริ่มแรกที่อำเภอรามัน ซึ่งไม่ทราบแน่ชัดว่าผู้เริ่มนี้คือใคร ชาวปัตตานีเรียกคนในอำเภอรามันว่า คนฮูลู แต่ชาวมาเลเซียเรียกศิลปะชนิดนี้ ดิเกปารัต ซึ่ง

ปาร์ตี แปลว่า เหนือ จึงเป็นที่ยืนยันได้ว่า ลิเกฮูลู หรือ ดีเกปาร์ตี นี้มาจากทางเหนือของมาเลเซีย และอยู่ทางใต้ของปัตตานี

ลิเกฮูลูคณะหนึ่ง ๆ จะมีประมาณ 10 คน เป็นชายล้วน มีต้นเสียง 1 -3 คน ที่เหลือจะเป็น ลูกคู่ การแต่งกายของผู้เล่นลิเกฮูลู นิยมนุ่งกางเกงขาวยาว นุ่งผ้าซอแกะทับข้างนอกสั้นเหนือเข่า สวมเสื้อคอกลมมีผ้าโพกศีรษะ

เวทีลิเกฮูลู จะยกพื้นสูงประมาณ 1 เมตร เปิดโล่งไม่มีม่าน ไม่มีฉากลูกคู่ขึ้นไปนั่งล้อมวง ร้องรับและตบมือโยกตัวให้เข้ากับจังหวะดนตรี ส่วนผู้ร้องหรือผู้ได้กลอน จะลุกขึ้นยืนข้าง ๆ วงลูกคู่ ถ้ากรณีมีการประชันกัน แต่ละคณะจะขึ้นนั่งบนเวทีด้วยกัน แต่ล้อมวงแยกกันพอสมควร การแสดง ก็ผลัดกันร้องทีละรอบทั้งรุกทั้งรับเป็นที่ครึกครื้นสพอารมณ์ของผู้ชม

ดนตรีลิเกฮูลู ประกอบด้วยรำมะนา (รือปานา) อย่างน้อย 2 ใบ ใช้ตีดำเนินจังหวะในการแสดง ฆ้อง เป็นเครื่องกำกับจังหวะ ตีสม่ำเสมอประกอบการร้อง

นอกจากนี้ ยังมีเครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบและเป็นที่นิยมกันว่า ทำให้ครึกครื้น สนุกสนาน ไพเราะเพิ่มมากขึ้น เช่น ซอหล่ ลูกแซก แต่จังหวะที่ใช้เป็นประเพณีในการเล่นคือ การตบมือ

ลิเกฮูลู เริ่มต้นการแสดงด้วยดนตรีโหมโรงเป็นการเรียกผู้ชม ต่อจากนั้นนักร้องออกมาร้อง เพลงในจังหวะต่าง ๆ ทีละคน เนื้อร้องกล่าวถึงความประสพดีในการเล่น แล้วจึงเริ่มแสดง ซึ่ง อาจจะเป็นเรื่องราวจากเหตุการณ์บ้านเมือง ปัญหาในท้องถิ่น หรือเรื่องตลกปอกฮา ผู้แสดงจะต้อง ใช้คารมและปฏิภาณ ให้ทั้งความรู้และความบันเทิงแก่ผู้ชม ลิเกฮูลูนิยมแสดงในงานมาแกลุละ, พิธี เข้าสู่นัด และงานฮารีรายอ

การแต่งกายของชาวมุสลิมในท้องถิ่นยาลอ

การแต่งกายนั้นเป็นอีกอย่างหนึ่งที่มีความสำคัญทางด้านประเพณี เพื่อเป็นอาภรณ์ที่ช่วย บ่งบอกถึงลักษณะตัวบุคคลได้ ส่วนใหญ่แล้วโดยภาพรวมคนในท้องถิ่นนี้มีการนับถือศาสนา อิสลาม ซึ่งตำบลเปาะเล้ง จัดเป็นตำบลหนึ่งที่อยู่ใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีเอกลักษณ์การ แต่งกายที่บ่งบอกถึงความเป็นคนไทยมุสลิมไว้ ตัวอย่างเช่น

ผู้หญิงจะแต่งกายด้วย ชุดบานง, ชุดปากี, ชุดดาหลา หรือชุดที่มีส่วนปกปิดร่างกายตั้งแต่ ศีรษะจรดเท้า ที่ประกอบด้วยผ้าคลุมศีรษะ (ฮิญาบ) ซึ่งเป็นอาภรณ์ที่สำคัญซึ่งในศาสนาอิสลามที่ เครื่องครัดต่อหลักปฏิบัติและหลักคำสอน

ผู้ชายจะแต่งกายด้วยชุดโตบ จะนิยมนุ่งโสร่ง เสื้อคอโละบลาอ ในขณะที่อยู่กับบ้านและ เทศกาลต่าง ๆ เช่น วันฮีด แต่เวลาออกข้างนอกจะนิยมสวมใส่กางเกง เสื้อตามสมัยนิยม

การแต่งกายของสตรีมาลาญสมัยก่อน

1. สตรีสมัยก่อนแต่งตัวแบบง่าย ๆ แต่ว่าเรียบง่ายมาก สมัยก่อนช่วงดัดเย็บไม่มีสตรีสมัยก่อนนั้นถ้าหากอย่างแต่นั้น ต้องทำเอง ทุกๆ อย่าง เช่น เริ่มจากทอผ้าเอง และมาประกอบเอง ผ้าที่ทำกับล้าที่ปลูกเองมา ต่อเป็นด้าย และมาทอแล้วลงสีสมัยก่อนนั้น ส่วนใหญ่เป็นสีดำ เพราะว่าสีดำนั้นง่าย การลงสี ผ้าที่ทำเสื้อนั้นเขาเรียกว่า (การเฮงตี๋อรว) เป็นคำภาษามาลาญ

2. แบบเสื้อสมัยก่อนนั้นส่วนใหญ่เสื้อคอกลม ผ้าถุง และเสื้อแบบคอกระเช้า

3. แบบเสื้อบางเป็นคำภาษามาลาญ เสื้อบาง ส่วนใหญ่นั้นใช้ในวันแต่งงาน บางสมัยก่อนคนธรรมดาไม่น่าใช้เท่าไร ที่แต่งตระกูลเจ้าพระยา เพื่อขึ้นบัลลังก์ เป็นเอกลักษณ์ของวงศ์ตระกูล เป็นญาติพี่น้อง หรือลูกหลานของท่านพระยาที่จะใส่ได้

4. แบบเสื้อทรงก็ เป็นของตระกูล เจ้าเหมือนกัน คำว่ากู นั้น มาจากคำหน้านามของพระยา แต่ว่า ชุด ทรง นั้น ทุกคนธรรมดาที่ใส่ได้ เพราะฉะนั้นสตรี สมัยนั้นส่วนใหญ่ หากใส่เป็นชุด ก็ชุด ทรง ที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวมาลาญ ใช้ในวันสำคัญ เช่น เยี่ยมญาติผู้ใหญ่ คำว่า ทรง ถ้าคำไทยนั้น เป็นชุดที่สากล เชื้อกันทุก ๆ คน ในสมัยก่อน

5. แบบเสื้อ คอกระเช้า ลักษณะที่ใส่นั้น เป็นชาวบ้านธรรมดา ใช้เป็นประจำ และเวลาออกจากบ้านก็เปลี่ยน เป้าเสื้อทรง แต่ถ้าหากคนในวังของเจ้าเมืองนั้น ส่วนใหญ่ที่ใส่นั้น ก็คือคนใช้ของพระยา แม่ครัว หรือผู้ที่ประกอบอาหาร การแต่งกายชุดแบบนี้ ถ้าสมัยนี้ก็คล้าย ๆ กับละครที่เล่น ช่วง วันเสาร์ - อาทิตย์ สืบเนื่องมาจากตระกูลเจ้า สมัยก่อน การแต่งกายไม่ได้คลุมหัว เหมือนกับในปัจจุบัน

สรุปแล้วการแต่งกายในอดีตนั้น คล้าย ๆ กับคนในวังใส่มัยนี้ เพราะฉะนั้น เราทุกคนมีเชื้อชาติตั้งแต่โบราณ แล้ว เห็นไหมที่คนในวังแต่ง คนใช้ คนทำสวน คนที่บริการภายใน ไม่เหมือนกัน สมัยก่อนก็เป็นแบบนั้น การแต่งกายมาลาญ สมัยก่อนแต่งแบบคนในวังสมัยนี้ แต่มีความแตกต่างด้านเทคโนโลยีกับความเป็นอยู่ เพราะฉะนั้นคนมาลาญ สร้างความเป็นไทย ตั้งแต่นั้นมา ความนับถือศาสนานั้นสอนให้ทุกคนเป็นคนดี ไทยพุทธ ไทยมุสลิม อยู่กันได้

จากเมื่อก่อนนั้น ถ้าหากว่าชาวบ้านมีลูกหลานที่ไม่ชอบ ใส่เสื้อตั้งแต่เด็กถึงสาว หรือว่าหนุ่ม ๆ ใส่แต่ผ้าถุงอย่างเดียว พ่อแม่ก็ไปขอเสื้อจากพระยาหรือตระกูลของท่าน กลับมาให้ลูกหลานใส่ ความเชื่อเรื่องนี้มาถึงปัจจุบัน เพราะที่ห้องสังฆะเกิดขึ้น และมีการมัดข้อมือให้ด้วย กับเส้นด้าย ล้า เพื่อฝากให้ลูกหลานของท่าน

ชาวไทยมุสลิมในท้องถิ่นนี้ มีประเพณีการแต่งกายอันเป็นเอกลักษณ์ของตนเองที่สืบทอดกันมาแต่โบราณ และมีลักษณะแตกต่างจากการแต่งกายของชาวไทยโดยทั่วไป บ้างว่าคล้ายกับการแต่งกายของชาวมาเลเซียและบ้างก็ว่าคล้ายกับของชาวอินโดนีเซีย อย่างไรก็ตามการแต่งกายของชาวไทยมุสลิมก็ไม่เหมือนสองชาติดังกล่าวทีเดียว แต่อาจจะได้รับอิทธิพลบ้างโดยสืบเนื่องมาจากทำเลที่ตั้ง ซึ่งมีการติดต่อไปมาค้าขายมาตั้งแต่อดีต ปัจจุบันความสัมพันธ์ระหว่างชาวไทยมุสลิมในภูมิภาคอื่น ๆ ได้ทวีความสำคัญมากขึ้น ทั้งนี้เพราะปัจจุบันทางการคมนาคมขนส่งเป็นประการสำคัญประกอบกับมีกลุ่ม “ตะวะห์” ช่วยเผยแพร่ศาสนา ทำให้ศาสนาอิสลามมีบทบาทต่อการแต่งกายของชาวไทยมุสลิมมากขึ้น แต่เดิมลักษณะการแต่งกายเป็นศาสนาวัณธรรมอยู่แล้ว แต่อาจจะมีการบางอย่างที่ขัดต่อศาสนาบ้าง เมื่อมีการเผยแพร่หลักปฏิบัติในการแต่งกายให้ถูกต้องตามหลักศาสนาอิสลาม โดยถือว่าการเปิดเผยอวัยวะบางส่วนจากร่างกายเป็นการไม่เหมาะสม บริเวณที่ควรปกปิดสำหรับผู้ชายได้แก่ อวัยวะตรงกลางลำตัวตั้งแต่นิ้วมือลงไปถึงกลางน่อง ถ้าเป็นผู้หญิงจะต้องปกปิดทั่วร่างกาย เว้นแต่ใบหน้ากับมือเท่านั้น ขณะนี้จึงมีการเปลี่ยนแปลงลักษณะการแต่งกายของชาวไทยมุสลิมอย่างขนานใหญ่ กล่าวได้ว่าเป็นการปฏิวัติการแต่งกายก็ย่อมได้ ฉะนั้นภาพการแต่งกายคล้ายชาวอาหรับ ชาวปากีสถานชาวบังกลาเทศ และอื่น ๆ ได้ปรากฏให้เห็นตามท้องถนนในจังหวัดชายแดนภาคใต้บ้างแล้ว ในขณะเดียวกันเอกลักษณ์การแต่งกายดั้งเดิมก็ถูกดัดแปลงให้เข้ากับหลักศาสนาอิสลามและสมัยนิยมมากขึ้นตามลำดับ

แต่เดิมการแต่งกายของชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยเฉพาะในจังหวัดปัตตานี มีทั้งระดับในราชสำนักมาถึงระดับชาวบ้าน ส่วนมากเป็นการดัดแปลงเพื่อให้เหมาะสมกับโอกาสต่าง ๆ แต่งคงมีลักษณะเด่นบางอย่างไว้ นั่นคือ ต้องมิดชิด ซึ่งยึดถือกันในหมู่มุสลิมที่เคร่งครัดต่อศาสนาว่า หญิงมุสลิมจะแต่งกายด้วยอาภรณ์ใดรูปแบบใดไม่สำคัญ ที่สำคัญก็คือต้องปกปิดอวัยวะส่วนที่ศาสนาให้ปกปิด ทั้งนี้เพื่อให้ผู้หญิงมีฐานะสูงส่ง เด่นดีและเป็นที่เคารพนับถือ แต่ผู้ที่ได้พบเห็นชาวมุสลิมไม่น้อยมีความเห็นว่า สภาพสังคมปัจจุบัน โดยเฉพาะในสังคมชาวตะวันตกและพวกที่ยึดถือวัฒนธรรมตะวันตกเป็นแบบอย่าง มักจะเกิดคดีอาชญากรรมมากที่สุด ที่เป็นเช่นนี้สาเหตุหนึ่งเกิดจากการเปิดเผยร่างกายของหญิงจนเกินขอบเขต และอาภรณ์บางแบบก็ทำทลายอารมณ์ทางเพศตรงกันข้ามอย่างเห็นได้ชัด

การแต่งกายของชาวมุสลิมในท้องถิ่นนี้ ตั้งแต่อดีตจนปัจจุบัน มีวิวัฒนาการมาตามลำดับ การแต่งกายบางแบบก็เลิกใช้แล้วอย่างเช่น ชุดกระโจมอก ซึ่งเป็นการแต่งกายของมุสลิมในอดีตและเลิกใช้มาประมาณ 80 ปีแล้ว การแต่งกายแบบนี้สมัยก่อนที่เป็นนิยมทั่วไปสำหรับสวมอยู่ในบ้าน หรือออกงานนอกบ้านก็ได้ ประกอบด้วยผ้า 3 ชั้น ชั้นแรก เป็นผ้าใสร่ง ปาเต๊ะ หรืออาจใช้ผ้า

สตือรอ (ผ้าไหม) ก็ได้ ลักษณะเป็นถุงน่องยาวกรอมเท้า ขึ้นที่สองเป็นผ้ากระโจมอก มักใช้ผ้าแอแจ๊ะ (เป็นผ้าไหมลายต่าง ๆ เช่น ลายคดกริชยาวตามแนวนอน และลายมักหมี่เป็นต้น คำว่า แอแจ๊ะ เพี้ยนมาจากชื่อเมือง อาแจ๊ะ ซึ่งอยู่ทางเหนือสุดของเกาะสุมาตรา) หรืออาจใช้ผ้าตลือเป๊ะ (ผ้าไหม ลิไปจากเมืองจีน) หรือผ้าปาเต๊ะ ผ้าที่ใช้กระโจมอกนี้ยาวประมาณ 80 -90 นิ้ว และกว้างประมาณ 30 - 36 นิ้ว วิธีการกระโจมอกซึ่งเป็นจุดสำคัญของการแต่งกายชุดนี้คือ ให้ชายผ้าทั้งสองข้าง ห้อยอยู่ตรงกลางเป็นผ้าคลุมศีรษะซึ่งมักใช้ผ้าป่านมีดอกดวงสวยงาม หรือผ้าปลาเงิน (ผ้าแพร ชนิดหนึ่ง ทำเป็นดอกดวงโดยการไ้ใบตองแห้งย้อมสีพื้นของผ้า เพื่อให้ส่วนดอกมีสีต่างจากสีพื้น ผ้าชนิดนี้ทำในปัตตานีสมาัยก่อน) วิธีคลุมก็อาจคลุมโดยปล่อยชายทั้งสองไว้ข้างหน้า หรือจะพับ ชายข้างใดข้างหนึ่งให้พาดโอบไปข้างหลังก็ได้ หญิงไทยมุสลิมที่แต่งกายแบบนี้มักนิยมเกล้าผม แบบโบราณหรือปล่อยสยายลงมาเมื่ออยู่กับบ้าน

ในอดีตขณะที่หญิงไทยมุสลิมแต่งกายกระโจมอกดังกล่าว ไทยมุสลิมในท้องถิ่นนี้นิยมแต่ง กายด้วยชุดปูดอปอดอง ซึ่งปัจจุบันไม่นิยมแล้ว ประกอบด้วยเสื้อยืดคอกลมสีขาวผ่าหน้า ยาวพอ สวมทางศีรษะได้ ติดกระดุม 3 เม็ด แขนสั้น ส่วนผ้าที่นุ่งมีลักษณะเหมือนผ้าขาวม้าทำด้วยไหม สีล้วนค่อนข้างดูฉูดฉาด ไม่เย็บเป็นถุงใช้นุ่งทับบนเสื้อ วิธีนุ่งต้องให้ชายทั้งสองข้างห้อยอยู่ตรงกลางเป็น มุมแหลม (ลักษณะเช่นนี้เรียกว่า ปูดอปอดอง) มีผ้า ป้อแหม เป็นผ้าจากเมืองจีนคล้ายแพรดอกใน ตัวหรือไหม เป็นผ้าที่มีขนาดเล็กกว่านุ่งทับบนผ้าปูดอปอดองอีกชั้นหนึ่ง เสร็จแล้วเหน็บกริชหรือ หอกด้วยก็ได้ การแต่งกายแบบนี้นิยมใช้ สดาง โปกศีรษะ ภาษามลายูเรียกว่า สดางัน เป็นผ้า โปกศีรษะที่พับเป็นรูปต่าง ๆ

การแต่งกายของหญิงไทยมุสลิมตามประเพณีดั้งเดิม ที่ยังคงความนิยมในปัจจุบันสำหรับ หญิงทุกวัยคือ ชุดกุรง ลักษณะเป็นเสื้อคอกลมติดคอ ผ้าหน้าพอสวมศีรษะได้ ติดกระดุมคอ 1 เม็ด หรือเข็มกลัด 1 ตัว แขนกระบอกยาวเกือบจรดข้อมือหรือต่ำกว่าข้อศอก ใต้รักแร้ระหว่างตัวเสื้อ และแขนต่อด้วยผ้าสีเหลี่ยมเล็ก ๆ ตัวเสื้อหลวมยาวคลุมสะโพก เสื้อกุรงมักสวมเป็นชุดกับผ้า ปาเต๊ะหรือจะใช้ผ้าชนิดเดียวกันกับเสื้อทำเป็นถุงธรรมดา หรือนุ่งจีบรวมไว้ข้างเดียวที่สะเอวข้างใด ข้างหนึ่งตามแบบการนุ่งผ้าของชาวรัฐยะโฮร์ มาเลเซีย และหากไปงานหรือหากก็อาจนุ่งผ้ายกเงิน ทองที่เรียกว่า ผ้าซอแกะ การแต่งกายแบบนี้มีผ้าคลุมศีรษะหรือคลุมไหล่ดังกล่าวข้างต้น หรือใช้ ผ้าโปร่งที่ปักเลื่อมงดงามและมีขนาดกว่าผ้าป่านคลุมศีรษะโดยทั่วไป สมัยก่อนหญิงที่แต่งกาย แบบนี้มักจะเกล้าผมมวยหรือถักเปีย

การแต่งกายของหญิงในท้องถิ่นนี้อีกแบบหนึ่ง คือ เสื้อบายอ ลักษณะเป็นเสื้อคอวี ผ้าหน้า ตลอดกลัดด้วยเชือกมัด ซึ่งส่วนใหญ่นิยมกลัด 3 ตัว แต่ละตัวมีสายโซ่ต่อกัน แขนเสื้อยาวปลาย

กว้างเล็กน้อย ตัวเสื้อค่อนข้างหลวมยาวคลุมสะโพก ชายเสื้อตรงหรืออาจแหลมเล็กน้อย เสื้อบายอนี้ใช้กับผ้าถุงธรรมดา ปัจจุบันเสื้อบายอเป็นที่นิยมเฉพาะหญิงมุสลิมสูงวัยเท่านั้น และมักคลุมศีรษะเช่นเดียวกับการแต่งกายชุดกรุง

ชุดกรุง สำหรับหญิงที่เป็นหยีหรือฮัจยะห์ นิยมคลุมศีรษะ 2 ผืน ๆ หนึ่งเป็นสีขาวบาง ๆ มีลวดลายเล็ก ๆ หรือไม่มี เรียกว่า มือตูวาเราะห์ เป็นผ้าที่ซื้อมาจากซาอุดีอาระเบีย ใช้สำหรับปิดผมให้มิดชิด และอีกผืนหนึ่งเป็นผ้าปานสำหรับคลุมตามประเพณีท้องถิ่น ต่อมาการแต่งกายของหญิงไทยมุสลิมได้วิวัฒนาการอีกขั้นหนึ่ง โดยเฉพาะเป็นที่นิยมในหมู่หญิงสาว ลักษณะคล้ายเสื้อบายอแต่เน้นรูปทรงกว่าเสื้อแบบนี้ เรียกว่า *บานง* (ภาษามลายูกลาง เรียกว่า *บันตง* เป็นชื่อทางตะวันตกของเกาะชวา) เป็นเสื้อที่ได้รับอิทธิพลมาจากอินโดนีเซียนั่นเอง เสื้อบานงมักตัดด้วยผ้าเนื้อค่อนข้างบาง อาจปักลวดลายตรงชายเสื้ออย่างสวยงามเป็นเสื้อคอวี ผ้าหน้าและพับริมปกซ้อนไว้ตลอดกลัดด้วยเข็มกลัดสวย ๆ 3 ตัว ชายเสื้อด้านหน้าแหลม แขนเสื้อยาวรัดรูปจรดข้อมือ เสื้อบานงใช้ร่วมกับผ้าถุงธรรมดาหรือผ้ายกหรือผ้าพันที่ท้องถิ่นนี้เรียกว่า “กาเฮงบือละ” ผ้าพันเป็นผ้าลวดลายปาเต๊ะยาวประมาณ 3 เมตร ไม่เย็บเป็นถุงวิธีนุ่งผ้าพันนั้นไม่ยากนัก ต้องมีเทคนิคเฉพาะเพื่อให้ก้าวขาเดินได้สะดวก ชายผ้าด้านนอกอาจจีบทบแบบจีบนาง หรือม้วน หรืออาจปล่อยให้สุดปลายผ้าได้เลย ๆ โดยเห็บชายผ้าตรงกลางสะเอวและนิยมให้ปลายผ้าด้านล่างทแยงเล็กน้อยด้วย

การแต่งกายของหญิงไทยมุสลิมในท้องถิ่นนี้ก็เช่นเดียวกับหญิงทั่ว ๆ ไป ที่นิยมสวมเครื่องประดับเพื่อความสวยงามมากยิ่งขึ้น และเพื่อแสดงถึงฐานะ เช่น เข็มกลัด สร้อยคอ สร้อยข้อมือ กำไลมือ และต่างหู ต่อมามีการประยุกต์เสื้อบานง เป็นอีกแบบหนึ่ง คือ เป็นเสื้อคอวีลึก ปิดทับด้วยลินผ้าสามเหลี่ยม เสื้อแบบนี้เรียกว่า “บานงแมแอ” (ภาษามลายูกลางเรียกว่า *บันตงเมดาน* คำว่า *เมดาน* เป็นชื่อเมืองทางภาคเหนือของเกาะสุมาตรา) เป็นเสื้อที่ได้รับอิทธิพลจากอินโดนีเซียเช่นกัน ผ้าที่นิยมใช้ตัดเสื้อแบบนี้กันมากคือผ้าลูกไม้ ผ้ากำมะหยี่ ผ้าต่วนและผ้าชีฟอง เสื้อบานงแมแออาจจะนุ่งกับผ้าถุงธรรมดา ผ้าถุงสำเร็จ ผ้าพัน หรือกระโปรงยาวปลายบานก็ได้ สำหรับการแต่งกายของชายในท้องถิ่นนั้นแต่เดิมนิยมสวมเสื้อมีคอ “ตือโละบลางอ” (ตือโละบลางอ เป็นชื่อเมืองทางภาคเหนือของชวา) ลักษณะเป็นเสื้อคอกลม อาจมีคอตั้งแบบคอจีนหรือไม่มีก็ได้ ผ้าหน้าครึ่งหนึ่ง ติดกระดุมโลหะ 3 เม็ด สมัยก่อนใช้กระดุมทองคำ แขนเสื้อกระบอกกว้างยาวจรดข้อมือแต่พับชายขึ้นมาเล็กน้อย

เสื้อตะโละบลางอได้รับอิทธิพลจากอินโดนีเซีย นิยมนุ่งกับผ้าปาลักัด ซึ่งเป็นผ้าจากอินเดีย (เป็นผ้าชนิดเดียวกับที่พวกเบงกาลีใช้นุ่ง แต่ชาวเบงกาลีไม่เย็บเป็นถุง ลักษณะเป็นผ้าถุงลายขวาง

หรือตาหมากรุก และใช้วิธีนุ่งห่มทั้งสองข้างเข้าหากันแล้วจึงขมวดไว้กลางลำตัว การนุ่งผ้าปลากัดแบบนี้ได้รับอิทธิพลจากอินเดียผ่านชาว)

การแต่งกายด้วยเสื้อติอโละบลาของอาจมีผ้าคลุมไหล่ที่เรียกว่า “ติรแบ” หรือ “ซื่อแบ” (ภาษามลายูกลาง เรียกว่า ตีรบัน) ชุดนี้เป็นที่นิยมสำหรับ “โต๊ะครู” ซึ่งเป็นเจ้าของสถานศึกษา ศาสนาอิสลาม และ “อุตตะห์” หรือครูสอนศาสนา โต๊ะครูบางท่านนิยมสวมเสื้อนอก แบบสากลทับเสื้อติอโละบลาอีกชั้นหนึ่ง ส่วนบางท่านนิยมสวมเสื้อสีขาวคล้ายเสื้อติอโละบลาอแต่ตัวยาวกรอมเท้าและทับด้วยเสื้อนอกก็มี ปัจจุบันนี้เสื้อติอโละบลาของบางแบบอาจใช้สวมกับกางเกงขายาวแบบสากล แต่ยังคงสวมหมวก “ซอเก๊ะ” ที่ทำด้วยก้ามหอยสีต่าง ๆ (คล้ายหมวกของชนบางกลุ่มในปาเกิสถานและชาวตะวันตกกลางบางประเทศ เช่น ตุรกี) สีที่เป็นที่นิยมกันมากคือสีดำ หรืออาจสวมหมวกขาวที่เรียกว่า “กูปีเยาะ” ซึ่งเป็นหมวกทรงกลม ทำด้วยผ้าปักดินแวววาว หรือปักด้วยด้ายธรรมดาหรือถักด้วยโครเชต์ทั้งใบก็มี

ในวันนักขัตฤกษ์ หรือวันสำคัญทางศาสนาอิสลาม เช่น วันตรุษ ชาวมุสลิมในท้องถิ่นนี้อาจจะแต่งกายอีกแบบหนึ่งที่เรียกว่า สลิแน (ภาษามลายูกลางเรียกว่า เซอรเลนดิง) ลักษณะเหมือนชุดประจำชาติมาเลเซีย เรียกว่า ชุดเกอบังซาอัน ซึ่งใช้ในพิธีต่าง ๆ ที่เป็นทางการ ชุด สลิแนประกอบด้วยเสื้อติอโละบลาอ่นุ่งกับกางเกงแบบจีน มีผ้าซอเก๊ะขนาดเล็กกว่าใช้เป็นผ้านุ่งของผู้หญิง นุ่งทับกางเกงให้ยาวเหนือเข่า อาจเหน็บกริชที่เอวและสวมสตาแงก์ก็ได้

ในวันแต่งงานของชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ คู่บ่าวสาวที่มีฐานะ นิยมใช้ผ้าสีแวววาวหรือผ้าซอเก๊ะ และบ่าวสาวมักใช้ผ้าชนิดเดียวกันทั้งชุด เจ้าสาวนิยมสวมเสื้อบานง หรือบานงแมแด หรือแบบประยุกต์อื่น ๆ ยาวคลุมสะโพก นุ่งผ้าถุงแบบธรรมดาหรือถุงสำเร็จ หรือกระโปรงยาวกรอมเท้า ประดับด้วยเครื่องประดับหลายชิ้น นอกจากนี้เจ้าสาวมักเกล้ามวยเพื่อให้รับดอกไม้ที่ปักเรียงเป็นแถวดูสวยงาม ส่วนเจ้าบ่าวแต่งด้วยชุดสลิแน ใช้ผ้าชนิดเดียวกันทั้งชุด ตั้งแต่ตัวเสื้อ กางเกง ผ้าทับกางเกงและสตาแง ชุดสลิแนของเจ้าบ่าวมักมีกริชเหน็บไว้ด้วยเพื่อเสริมความสง่างาม ให้แก่ผู้สวมใส่นั้นเอง ถ้าเป็นบ่าวสาวทั่ว ๆ ไป ก็จะแต่งกายด้วยชุดพื้นเมืองแบบใดแบบหนึ่งตามอัธยาศัย

ในปัจจุบันมีโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม หรือที่เรียกกันสั้น ๆ ว่า โรงเรียนปอเนาะเกิดขึ้นทั่วไปในท้องถิ่นนี้ ทางโรงเรียนได้กำหนดชุดนักเรียนขึ้น โดยที่นักเรียนชายจะสวมเสื้อเจ็ดสีขาว กางเกงยาวสีดำหรือสีกรมท่าแล้วแต่ระเบียบของแต่ละโรงเรียนจะกำหนดรวมซอเก๊ะหรือกูปีเยาะ ส่วนนักเรียนหญิงจะแต่งด้วยชุดตะวะห์ ประกอบด้วยเสื้อถุงสีขาว ผ้าถุงสีพื้น จะเป็นสีใดก็ได้ แล้วแต่ระเบียบของโรงเรียน ซึ่งอาจจะเป็นผ้าถุงสำเร็จหรือกระโปรงปลายบานยาวกรอมเท้า

จุดเด่นของชุดตะวะห์คือ ผ้าคลุมศีรษะอันประกอบด้วยผ้าสีดำสำหรับปิดผม แล้วคลุมทับด้วยผ้าขาวหรือดำยาวคลุมไหล่อีกหนึ่งชิ้น

การแต่งกายของชาวไทยมุสลิมโดยทั่ว ๆ ไป ในปัจจุบันนี้ ได้ประยุกต์การแต่งกายแบบพื้นเมืองและแบบสากลเข้าด้วยกัน ในท้องถิ่นนี้ตามชนบทชายไทยมุสลิมมักจะแต่งกายอย่างง่าย ๆ เรียบ ๆ ซึ่งเราจะพบเห็นอยู่ทั่วไป ลักษณะเด่นก็คือ นุ่งผ้าปาติ๊ดแบบหยักครึ่ง ตลบชายสองข้างเข้าหากัน แล้วม้วนชายพกไว้ด้านหลัง สวมเสื้อเชิ้ตหรือเสื้อยืดหรือไม่สวมเสื้อ นอกจากนี้นิยมใช้ผ้าขาวม้าหรือผ้าคลุมศีรษะของผู้หญิงพับเป็นแถบกว้างประมาณ 4 นิ้ว พันศีรษะคาดไว้ที่หน้าผาก แล้วโปกโอบรอบไปทางท้ายทอยและพับเหน็บไว้ หรืออาจจะใช้ผ้าขาวหรือผ้าคลุมศีรษะดังกล่าวคาดเอวก็ได้ ถ้าเป็นชาวบ้านไปทำไร่ทำสวนก็มักจะเหน็บพราไว้ที่สะเอวด้านหลัง ส่วนหญิงชาวบ้านยังนุ่งผ้าปาเต๊ะ สวมเสื้อบานงหรือบายอหรือกุรง หรือเสื้อประเภทก่อนที่จะตัดเย็บแบบสากลหรือเสื้อยืด ถ้าอยู่กับบ้านจะไม่ใช้ผ้าคลุมศีรษะ แต่เมื่อออกจากบ้านบางครั้งจึงจะคลุมศีรษะ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับฐานะ วัยและการศึกษา

ระยะไม่นานมานี้ชาวไทยมุสลิมในท้องถิ่นนี้ได้เดินทางไปต่างประเทศ โดยเฉพาะประเทศตะวันออกกลาง เพื่อประกอบพิธีฮัจญ์หรือศึกษาหรือทำงานเป็นจำนวนมากขึ้น ทำให้ลักษณะการแต่งกายของชาวไทยมุสลิมในท้องถิ่นนี้ได้รับอิทธิพลจากประเทศดังกล่าวมากขึ้นตามลำดับ ประกอบกับการเผยแพร่ศาสนาของกลุ่มตะวะห์ ทำให้เกิดกาแต่งกายเลียนแบบผู้นำตะวะห์ อีกแบบหนึ่งด้วย

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าวัฒนธรรมคือสิ่งที่มนุษย์เปลี่ยนแปลงขึ้น เพื่อปรับปรุงหรือผลิตสร้างขึ้นเพื่อความเจริญงอกงามในวิถีแห่งชีวิตของมนุษย์ในส่วนรวมที่ถ่ายทอดกันได้ เอาอย่างกันได้ แต่การเปลี่ยนแปลงปรับปรุงและถือสิทธิเอาอย่างนี้ควรจะคำนึงถึงหลักศาสนาเป็นหลัก ขณะเดียวกันก็ควรจะคำนึงถึงความเหมาะสมทั้งทางด้านกายภาพ และวัฒนธรรม โดยเฉพาะประเพณีอันดีงามที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ได้สืบทอดกันมาแต่โบราณควรมีสืบต่อไปจนถึงรุ่นลูกหลานในอนาคต

ประเพณีการแต่งกายของชาวไทยมุสลิมท้องถิ่นนี้ ตามหลักในการแต่งกาย นอกจากจะปกปิดร่างกายให้มิดชิด เรียบร้อย ไม่เป็นที่วิญญูอารมณ์ ยังเป็นการรักษาเอกลักษณ์ที่แตกต่างไปจากศาสนิกอื่น ๆ ตั้งอยู่บนฐานของความไม่พุ่มเฟิย โดยเฉพาะผู้หญิงคนในโตบรรลุนิติภาวะแล้ว ไม่สมควรที่จะเผยส่วนต่าง ๆ ของร่างกายให้ผู้อื่นเห็น นอกจากส่วนที่ใบหน้าและฝ่ามือทั้งสอง จะเห็นได้ว่าประเพณีการแต่งกายของมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ตั้งอยู่บนฐานของความสะอาด ความประหยัด ความไม่พุ่มเฟิย อันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวซึ่งไม่มีในภูมิภาคอื่นของประเทศไทย

นอกจากจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นที่ยอมรับของสังคมอันทรงไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณีที่มีมาแต่โบราณอันควรที่อนุรักษ์ได้

ปัจจุบันการแต่งกายค่อนข้างจะมีการเปลี่ยนแปลงพอสมควร ถ้าเป็นคนที่มีการศึกษาทางด้านศาสนา ก็จะไม่ค่อยเปลี่ยนแปลงมากนัก คือถ้าเป็นผู้ชายจะใส่โจง ถ้าเป็นผู้หญิงก็จะแต่งกายปกปิดมิดชิด เพื่อปฏิบัติตามหลักศาสนา แต่ส่วนใหญ่ทั่วไปแล้วจะแต่งกายกันแบบสมัยนิยมหรือแฟชั่นต่าง ๆ ที่เข้ามาในปัจจุบัน ซึ่งเสื้อผ้าประเภทยีนส์ มีความนิยมมากในปัจจุบัน ประกอบกับคนในปัจจุบันมีการออกไปศึกษานอกพื้นที่กันมากขึ้น เช่น ไปศึกษาต่อในกรุงเทพฯ ตลอดจนวิวัฒนาการจากสื่อต่าง ๆ เช่น โทรศัพท์หรือหนังสือต่าง ๆ จึงทำให้การแต่งกายจะเป็นไปแบบค่อนข้างจะเป็นสากล โดยเฉพาะในกลุ่มที่เป็นเยาวชนหรือคนที่มีอายุ 30 ปี ลงมา ซึ่งจากการสอบถามกลุ่มเยาวชนที่เป็นผู้หญิงที่เป็นคนวัยทำงาน จะสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายในการตัดชุดเสื้อผ้าเพื่อใส่ในงานต่าง ๆ ในปีหนึ่ง หมดไปประมาณ 15,000 – 20,000 บาท เพราะผู้หญิงจะเน้นเสื้อผ้าที่มีความสวยงามและราคาแพง มากกว่าจะเน้นการปกปิดร่างกาย ซึ่งจุดนี้เอง ทำให้สิ้นเปลืองค่าใช้จ่าย ซึ่งผ้าคลุมบางชิ้นมีราคาถึงหลักพัน

ส่วนการเปลี่ยนแปลงทางด้านการแต่งกาย จะมีผลกระทบตามหลักศาสนาหรือไม่นั้น ก็อยู่ที่ตัวบุคคล เพราะถ้าจะแต่งกายตามสมัยแฟชั่น ปัจจุบันก็ได้ แต่ถ้าเป็นสตรี ก็ต้องมีการปกปิดร่างกาย ไม่ใส่เสื้อผ้าที่รัดตัว ถ้าเป็นผู้ชายก็ต้องใส่กางเกงขายาวที่เลยหัวเข่าลงไป เพราะว่าสิ่งต่าง ๆ มันมีวิวัฒนาการของมัน และมนุษย์เราส่วนใหญ่แล้วก็จะก้าวให้ทันวิวัฒนาการและเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่เข้ามาในชีวิต

ผู้หญิงที่มีบทบาททางด้านสังคม

ชีวิตจากหญิงชาวบ้านสู่ผู้นำชุมชน : นิเด๊ะ อีเตแล

ดั้งเดิมเป็นคนในตำบลบาโงยซิแน มาแต่กำเนิด บิดาเป็นคนบาโงยซิแน ส่วนมารดาเป็นคนยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี มีพี่น้องทั้งหมด 7 คน แต่ปัจจุบันเหลือ 5 คน เพราะเสียชีวิตไปแล้ว 2 คน บิดามีภรรยา 2 คน ดิฉันเป็นลูกของเมียหน้าย ฐานะทางครอบครัวก็ปานกลาง เพราะว่าสมบัติส่วนใหญ่ได้แก่เมียหลวงหมด ส่วนแม่ของดิฉันก็ไม่มีสมบัติอะไรติดตัวมากนัก บิดาเป็นช่างก่อสร้าง จึงไม่ค่อยติดบ้านเท่าไร เพราะต้องออกไปทำงานต่างพื้นที่ ส่วนมารดามีอาชีพทำนา ทำสวน และทำขนมขาย ดิฉันนี้ก็ได้ในสมัยที่เป็นเด็กชุมชนแห่งนี้เป็นคนขบถ ไม่เจริญเหมือนใน

ปัจจุบัน ดังนั้นจึงทำให้ฉันถูกเลี้ยงมาแบบคนโบราณ สมัยเด็กนั้น ดิฉันจะมีเพื่อนส่วนใหญ่เป็นผู้ชาย ไม่ค่อยมีผู้หญิง จะมีการละเล่นต่าง ๆ แบบผู้ชาย แต่ดิฉันก็อยู่กันได้

เริ่มเข้าเรียนโรงเรียนประถมอายุ 7 ปี ชุตนักเรียนเป็นผ้าถุงเสื้อสีขาว ใช้ชอล์กสีขาว และไม่อ่านตัว ในการเขียนหนังสือ ไม่มีสมุด, ปากกา ฐานะครอบครัวขณะนั้นค่อนข้างลำบาก เวลาไปเรียนจึงไม่เคยพาเงินไปเรียนหนังสือ จะมีบ้างก็นาน ๆ ครั้ง เมื่อจบชั้น ป. 4 แม่ก็ไม่ให้เรียนต่อ เพราะไม่มีเงินส่งเสียให้ แต่ดิฉันก็ไม่ย่อท้อมีความกระตือรือร้นอยากเรียนต่อ จึงตัดสินใจเรียนต่อโดยทำงานหาเงินเพื่อเรียนหนังสือ วันเสาร์, อาทิตย์ ก็จะรับจ้างเลี้ยงเด็ก วันจันทร์ถึงศุกร์ ก่อนไปโรงเรียนดิฉันก็จะกรีดยางก่อนซึ่งไม่มากนัก ส่วนเสื้อผ้าก็มีเพื่อน ๆ ที่โรงเรียนให้บ้าง การเรียนของดิฉันสมัยนั้นก็ใช้ได้ สอบได้ที่ 2 หรือ 3 ตลอด จากจำนวนนักเรียนในห้อง 18 คน โดยมีชาย 13 คน หญิง 5 คน และยังเป็นพี่ของเพื่อน ๆ และคุณครู เพราะดิฉันช่วยเหลืองานต่าง ๆ นอกจากนั้น ดิฉันยังเป็นนักกีฬาของโรงเรียนอีกด้วย คือ เป็นนักวิ่ง และทุ่มน้ำหนัก วิชาเรียนที่ดิฉันชอบ ก็คือ อังกฤษ คณิตศาสตร์ และสังคม เมื่อคุณครูเห็นดิฉันเป็นคนมีความสนใจและตั้งใจเรียน จึงให้ทุนของคุณครูก่อนในการเรียน

จนเมื่อดิฉันเรียนได้มาถึง ป.7 ช่วงที่ดิฉันกำลังอ่านหนังสือที่จะสอบ พ่อแม่ก็ทำการซ่อมแซมบ้านโดยมีเพื่อนบ้านช่วย เหมือนเตรียมจัดงานอะไรบางอย่าง เมื่อดิฉันถามว่าเตรียมจัดงานอะไร พ่อแม่ก็ไม่บอก จนมาถึงใกล้วันจัดงาน 4-5 วัน แม่ก็บอกว่าจะจัดงานแต่งงานให้กับดิฉัน ซึ่งผู้ชายเป็นใครดิฉันยังไม่เคยเห็นหน้า ไม่เคยรู้จัก ทำให้ดิฉันตกใจมาก จึงปฏิเสธไป บอกเหตุผลต่าง ๆ นานา ว่าดิฉันต้องการเรียนให้จบก่อน เหลือเวลาอีกไม่ถึง 1 ปีแล้ว แต่พ่อแม่ก็ไม่ฟัง จัดงานให้แก่ฉันจนได้ จนเป็นเหตุทำให้ดิฉันเรียนไม่จบ ป. 7 หลังจากนั้นดิฉันกับสามีก็อยู่กันไม่มีความสุข เพราะดิฉันไม่ยอม จนสุดท้ายก็ต้องเลิกกัน จากนั้นดิฉันก็ตัดสินใจที่จะเรียนต่ออีก จึงเข้าเรียนศาสนาที่ปอเนาะของหะยีมุสตาฟา (โรงเรียนสุสวัสดีวิทยาในปัจจุบัน) จนจบชั้น 4 หลังจากนั้นจึงออกมาประกอบอาชีพทางด้านเสริมสวยและขายของ ในขณะนั้นดิฉันก็ได้เรียนต่อที่ กศน. ยะลา จนจบ ม. 6 แล้วก็ได้มาสมัครรับครูใหม่อายุประมาณ 18 ปี และได้อยู่กินกันมาจนถึงปัจจุบัน

ปัจจุบันดิฉันอายุ 48 ปี มีบุตรทั้งหมด 3 คน ชาย 2 คน หญิง 1 คน ประกอบอาชีพหลักคือ ทำสวน อาชีพเสริม คือช่างเสริมสวย และการจัดตั้งกลุ่มภายในชุมชน ฐานะครอบครัวในปัจจุบันปานกลาง เนื่องจากที่เราได้บทยเรียนอะไรต่าง ๆ มากมาย ตั้งแต่ยังเด็ก จึงทำให้เราเป็นคนมีความอดทน ถือคติที่ว่า ความพยายามอยู่ที่ไหน ความสำเร็จอยู่ที่นั่น เมื่อก่อนสังคมยังไม่กว้างขวางแต่ยังต้องมีการศึกษาหาความรู้เพื่อที่จะเข้ากับสังคมให้ได้ จนถึงปัจจุบันเป็นแบบสังคม

เปิด จึงทำให้ดิฉันเป็นคนอยากเรียนรู้ อยากคิด อยากลอง ไม่ชอบนั่งเฉยอยู่กับที่ ดิฉันจึงเอาบทเรียนต่าง ๆ ที่ผ่านมาในชีวิต มาพัฒนาสังคมและหมู่บ้าน โดยครอบครัวของดิฉันคอยสนับสนุนและให้กำลังใจ แนวคิดในการทำงานของดิฉันก็คือ การปฏิบัติงานทุก ๆ ด้านต้องเป็นแบบกันเอง เข้าใจซึ่งกันและกัน ไม่ใช้อำนาจ หรืออิทธิพลต่าง ๆ การพัฒนานั้นต้องอาศัยปัญหา คือ ความฉลาดของบุคคล บวกกับเทคโนโลยีที่เข้ามาในปัจจุบัน เพื่อให้สอดคล้องกันไป

สิ่งที่ดิฉันคิดต่อไปก็คือ อยากเห็นการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม ประเพณี และวัฒนธรรมดั้งเดิม เพื่อเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นเรา อยากเห็นชุมชนมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน อยู่กันแบบพอเพียง ไม่ชิงดีชิงเด่น รู้จักคุณค่าของตนเองและค่าของชุมชนอย่างถูกต้อง ไม่อยากให้วิถีชีวิตของชุมชนเปลี่ยนแปลงไปมากนัก อยากให้คนในสังคมอยู่กันด้วยความรัก สามัคคี อย่าให้เงินมาเป็นอำนาจ ครอบงำจิตใจคน ในการดำเนินการต่าง ๆ อยากให้พ่อแม่ทุกคนดูแลเอาใจใส่ลูกหลานตนเอง สนับสนุนทางด้านการศึกษา ระวังอย่าให้มัวสุมกับยาเสพติด เลี่ยงลูกด้วยความรัก ความอบอุ่น อย่าเลี้ยงด้วยเงินอย่างเดียว เมื่อต่างคน ต่างดูแลครอบครัวตนเอง แล้วสังคมก็จะสงบสุข

ตำแหน่ง / หน้าที่รับผิดชอบในปัจจุบัน ประธานคณะกรรมการการพัฒนาสตรีระดับอำเภอยะหา กรรมการพัฒนาสตรีระดับจังหวัด / ระดับเขต ประธานแม่บ้านเกษตรกรตำบลบาโงยซิแน กรรมการแม่บ้านเกษตรกรระดับจังหวัด / ระดับเขต / กรรมการประชาสัมพันธ์ระดับประเทศ ประธานกลุ่มอาชีพข้าวเกรียบฟักทอง ประธานชมรม อสม. อำเภอยะหา / รองประธานชมรม อสม. ระดับจังหวัด อนุกรรมการกองทุนหมู่บ้านฯ ระดับจังหวัดยะลา อนุกรรมการ กกต. ระดับจังหวัดยะลา กรรมการด้านสื่อวิทยุชุมชนภาคใต้ กรรมการส่งเสริมสุขภาพจิตเขตที่ 12 กรรมการสภาวัฒนธรรมจังหวัดยะลา รองประธานศูนย์ประสานงานองค์กรชุมชนระดับอำเภอยะหา (ศอช.อ.) / กรรมการ ศอช.จ. ประธานกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านบุเกะ เหมัญญิกศูนย์สาธิตการตลาดตำบลบาโงยซิแน กรรมการโรงเรียนบาโงยซิแน อนุกรรมการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (นตผ.) ระดับอำเภอยะหา ประธานคณะกรรมการการดำเนินงานสุขภาพจิตในชุมชน

ในอดีตเป็นสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลบาโงยซิแน ซึ่งชุมชนมุสลิมนั้น ถือว่าสตรีเป็นแม่บ้านที่จะต้องอยู่บ้าน มีควรทำงานนอกบ้าน แต่ชุมชนก็ยอมรับให้เป็นตัวแทนประชาชนในการบริหารท้องถิ่น แก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชน

จัดทำโครงการส่งเสริมและสร้างแกนนำสุขภาพจิตในชุมชน โดยดำเนินการคัดเลือกแกนนำสุขภาพ 50 คน ประกอบด้วยเยาวชน 15 คน ผู้สูงอายุ 15 คน กลุ่มสตรีและแกนนำชุมชน 20 คน เพื่อสร้างเครือข่ายดูแลสุขภาพจิตในชุมชนและคัดกรองออทิสติก ประจำปี 2547

รณรงค์การออกกำลังกาย เพื่อให้สุขภาพจิตของคนในชุมชนห่างจากโรคภัยไข้เจ็บ

ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากโครงการ Sip งบเมนู 5 จำนวน 449,080 บาท เพื่อช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส คือ ผู้พิการ ผู้ชราภาพ ทุนการศึกษาแก่เด็กกำพร้าและยากจน และส่งเสริมสนับสนุนด้านอาชีพ เพื่อให้กลุ่มสตรีได้มีเงินทุนหมุนเวียนในการประกอบอาชีพ ทำให้มีรายได้เสริมสำหรับครอบครัวและชุมชน

ได้ส่งเสริมเยาวชนจัดตั้งกลุ่มอาชีพ จำนวน 5 กลุ่ม เพื่อให้เยาวชนใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ มีงานทำและห่างไกลจากยาเสพติด ตามโครงการยุทธศาสตร์จังหวัดยะลา

ได้รับการสนับสนุนงบประมาณ อบต. จำนวน 35,000 บาท เพื่อปรับปรุงศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

เป็นวิทยากรส่งเสริมแกนนำการจัดทำแผนชีวิตชุมชน เพื่อลดความยากจนในปี 2545 - 2547

มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการนำเสนอข่าวสารของสตรีและกระตุ้นให้สังคมตระหนักในสถานภาพบทบาทของสตรีมุสลิมด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน เช่น การวางแผนพัฒนาชุมชนด้านสังคมสาธารณสุข หรือการสร้างภาวะผู้นำของสตรีมุสลิม

เป็นผู้ประสานงานด้านธุรกิจภาคใต้ นำเสนอโครงการพัฒนาสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ของจังหวัดด้านการตลาด การบรรจุภัณฑ์

เป็นวิทยากรด้านส่งเสริมและสนับสนุนให้องค์กรสตรีมีทักษะความสามารถในการประกอบอาชีพธุรกิจ

ส่งเสริมและสนับสนุนให้องค์กรสตรีได้จัดการเก็บเงินออม มีคุณธรรมมีสัจจะ มีความไว้วางใจ และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต จำนวน 1 กลุ่ม มีสมาชิก 121 คน เงินสัจจะสะสม 230,000 บาท และกลุ่มออมทรัพย์แม่บ้านเกษตรตำบลบาโงยชีแน จำนวน 1 กลุ่ม มีสมาชิก 300 คน มีเงินออมจำนวน 405,000 บาท

เป็นผู้ริเริ่มและแกนนำจัดตั้งองค์กรเครือข่ายชุมชนให้เข้มแข็ง โดยการจัดตั้งศูนย์สาธิตการตลาดระดับตำบล จำนวน 1 แห่ง ซึ่งได้รับการสนับสนุนงบประมาณ โครงการมียาชาวา เป็นเงิน 500,000 บาท

ริเริ่มการจัดตั้งธนาคารตำบล เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนสำหรับชุมชน

ได้จัดตั้งเครือข่ายกลุ่มอาชีพระดับตำบลตามโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ จำนวน 1 แห่ง เพื่อให้กลุ่มอาชีพมีแหล่งจำหน่ายผลิตภัณฑ์ เป็นตลาดรองรับผลิตภัณฑ์ สามารถให้สตรีมีรายได้เพิ่มขึ้น

เป็นแกนนำในการสร้างตลาดนัดชุมชน

เป็นวิทยากรให้สตรีเกิดทักษะความสามารถในการประกอบอาชีพ สามารถพัฒนาไปสู่วิสาหกิจชุมชน จำนวน 3 ผลิภัณฑ์

เป็นวิทยากรด้านส่งเสริมและเผยแพร่ประชาธิปไตย เรื่องรัฐธรรมนูญการเลือกตั้งและการมีส่วนร่วมของประชาชน

รณรงค์ป้องกันโรคไข้เลือดออก

มีผลงานดีเด่น คือ ได้รับประกาศเกียรติคุณผู้นำสตรีดีเด่น ประจำปี 2539 โดยกรมการพัฒนาชุมชน ได้รับประกาศเกียรติคุณ ผู้นำองค์กรสตรีพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง ประจำปี 2542 โดยกรมการพัฒนาชุมชน ได้รับรางวัลที่ 2 ในการประกวดกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรดีเด่นระดับภาค ได้รับรางวัลชนะเลิศอันดับ 1 ประเภทการประกวดกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรดีเด่นประจำปี 2542 โดยสำนักงานเกษตรจังหวัด ได้รับรางวัลชนะเลิศการพัฒนาครอบครัวดีเด่น ตามโครงการประกวดตำบลดีเด่น ประจำปี 2542 ได้รับรางวัลชมเชยคณะกรรมการพัฒนาดีเด่น ระดับจังหวัด ได้รับรางวัล อสม. ดีเด่น ประจำปี 2545 ได้รับรางวัลภูมิปัญญาดีเด่น ประจำปี 2546

กิจกรรมที่ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมและสร้างเข้มแข็งของชุมชน คือ การสร้างเวทีการเรียนรู้ของชุมชน เช่น การจัดเวทีประชาคม เพื่อเป็นเวทีการแสดงความคิดเห็น ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ การมีส่วนร่วมในด้านคิด ตัดสินใจ ทำกิจกรรม รับผลประโยชน์และติดตาม เช่น การจัดทำแผนพัฒนาตำบลเพื่อขอรับการสนับสนุนงบประมาณ ประจำปี 2543 – 2547 ด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและการปกครอง การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

การสร้างเครือข่ายองค์กรชุมชน เช่นองค์กรเครือข่ายร้านค้า ชุมชน , เครือข่าย , อสม. ศูนย์ประสานงานองค์กรชุมชนระดับตำบล , เครือข่ายกลุ่มอาชีพระดับตำบล ส่งเสริมกิจกรรมต่าง ๆ ขององค์กรเครือข่ายชุมชนให้ตอบสนองความต้องการของชุมชน เช่น การเสนองบประมาณโครงการ Sip เมนู 5 เพื่อช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส และการประกอบอาชีพสตรี โครงการครอบครัวสุขใจ ปลอดภัยจากยาเสพติด งบประมาณจาก อบต. จำนวน 30,000 บาท , โครงการจัดทำอาหารอัมพวันครั้งที่ 1 ประจำปี 2547 เพื่อเป็นการอนุรักษ์รักษา ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชนมุสลิม

การจัดเก็บข้อมูล เพื่อเป็นฐานข้อมูลของชุมชนในการแก้ไขปัญหาและความต้องการของชุมชนในการพัฒนา นำไปสู่ชุมชนเข้มแข็ง จัดการประชุมแกนนำ และองค์กรเครือข่ายทุกระดับอย่างต่อเนื่อง เพื่อเปิดโอกาสการแสดงความคิดเห็น และรับทราบปัญหาของชุมชน

ปัจจัยที่ทำให้ประสบความสำเร็จ คือ มีความมุ่งมั่น จริงใจและตั้งใจในการทำงาน มีความเอื้ออาทร มีจิตสำนึกในความเป็นผู้นำที่ต้องเสียสละ เพื่อปกป้องประโยชน์ส่วนร่วม ให้โอกาส

สมาชิกกลุ่ม / องค์กรชุมชน / เครือข่าย มีส่วนร่วมในการร่วมตัดสินใจ ร่วมคิด ร่วมทำกิจกรรม ร่วมรับผลประโยชน์และร่วมติดตามผล ความร่วมมือ สามัคคี เข้าใจของครอบครัว กลุ่มองค์กร / เครือข่าย ได้รับโอกาสจากชุมชนให้ทำหน้าที่ผู้นำในด้านการประสานงานและแกนนำการพัฒนา ด้านต่าง ๆ เช่น การแสวงหางบประมาณสนับสนุนกลุ่มอาชีพ , โครงการการช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส , เงินทุนหมุนเวียนกับองค์กรสตรี

จัดเวทีประชาคมตำบล โดยมีตัวแทนแกนนำจากกลุ่ม องค์กรเครือข่ายต่าง ๆ ในตำบล เพื่อร่วมกันแสดงความคิดเห็นและแก้ปัญหา แต่งตั้งคณะทำงานแบบพหุภาคี เป็นที่ปรึกษาด้านต่าง ๆ จัดตั้งศูนย์เพื่อประสานงานในระดับหมู่บ้าน / ตำบล ภาวะเบียดเบียนกตัญญูบ้าน การประชาสัมพันธ์ ข้อมูลข่าวสารให้ประชาชนได้รับรู้อย่างต่อเนื่อง การระดมทุน เพื่อให้ชุมชนมีกองทุนในการบริหารจัดการชุมชนด้วยตนเอง เช่น การจัดตั้งกองทุนสวัสดิการ กองทุนชะกาต ธนาคารตำบล ศูนย์สาธิตการตลาด การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการสร้างงาน สร้างรายได้ให้กับองค์กรสตรี เช่น การจัดตั้งกลุ่มอาชีพ ข้าวเกรียบฟักทอง จัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต, ส่งเสริมสนับสนุนกลุ่มสตรีปักจักร (ผ้าคลุมผม) , ก๊วยตากอบน้ำผึ้ง

สาเหตุที่ทำให้กลุ่มสตรี มีความเข้มแข็งขึ้น

จากที่สำรวจข้อมูล สตรีมีความอดทนและละเอียดลออในการทำงาน และดูแลครอบครัว สตรีมีพื้นฐานด้านการเลี้ยงดูบุตรและครอบครัวที่ดี นิสสัยอดทนสูง และมีความใจเย็น ทำให้ผู้ชายยอมรับในการบริหารทุก ๆ ด้าน ถ้ามีครอบครัวที่ผู้หญิงเป็นผู้บริหารนั้น ครอบครัวจะอบอุ่นปัญหาน้อย

สาเหตุที่ทำให้บทบาทของผู้ชายลดลง

จากที่สำรวจข้อมูล ผู้ชายนั้นมีแต่สร้างงานไม่มีการรับผิดชอบ ใช้อารมณ์ในการทำงาน ส่วนตัวเองไม่ได้ทำมีแต่พูด ชอบเล่นการเมือง ชอบความสนุกสนาน ชอบใช้ชีวิตตามสังคมภายนอก กลับมาใช้อารมณ์กับครอบครัว เป็นแบบอย่างที่ไม่เหมาะสม ส่วนใหญ่ งานต่าง ๆ นั้น มอบให้ผู้หญิงทำมากกว่าชอบสร้าง

แรงกระตุ้นที่ทำให้สตรี มีความเข้มแข็ง

จากที่สำรวจข้อมูล ความเชื่อในอดีตผู้หญิงนั้นออกสังคมไม่ได้ ต้องอยู่ในบ้าน อบรมมาจากผู้เฒ่าสมัยก่อน แต่สตรียุคใหม่ในการทำงานนั้นมีความหลากหลาย เริ่มมาจากประชุม อบรม

และมีการรวมกลุ่มสร้างอาชีพ มีการเชื่อมโยง เป็นภาวะผู้นำต่าง ๆ ทำให้สตรีมีการเปลี่ยนแปลงเร็วมาก เพราะว่าสตรีนั้นมีพื้นฐานที่ดีมีความจริงใจในการทำงานและความโปร่งใสด้านบริหารงาน และด้านการสร้างเครือข่าย ด้านธุรกิจชุมชน มีการทำกิจกรรมต่าง ๆ มีสมาชิกมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ซึ่งกันและกัน มีการส่งข้อมูลข่าวสารระหว่างคณะกรรมการ

ประวัติการก่อตั้งกลุ่มสตรีบาโงยซิแน

จัดตั้งเมื่อวันที่ 13 ธันวาคม 2547 มีโครงสร้างบริหารงานกลุ่ม แบ่งเป็นฝ่าย ๆ ต่าง ๆ และมีสมาชิกรวมทั้งหมด 60 คน หมู่บ้านละ 10 คน มี 6 หมู่บ้าน เป็นคณะกรรมการดำเนินงาน

จัดตั้งเครือข่ายองค์กรชุมชนเป็นเครือข่าย เมื่อวันที่ 1 มกราคม 2540 ลักษณะสร้างกิจกรรมหลากหลาย เชื่อมโยงกับสภาแม่บ้าน สภาศูนย์ประสานงานชุมชน ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยี และองค์กรศูนย์สวัสดิการตลาด เป็นคณะวิสาหกิจชุมชนพึ่งตนเอง มีจุดสถิติเป็นแหล่งกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนทุก ๆ ด้าน เช่น ด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

ความไฝ่ฝัน และความต้องการของสตรี

จากที่สำรวจข้อมูล สตรีทุกคนไม่ลืมอดีต และต้องการให้สภาพเดิมกลับขึ้นมาอีกครั้ง เช่น ด้านประเพณี จริยธรรมสมัยก่อนนั้น ทุกคนมีความอ่อนโยน ไม่มีแบ่งพรรคแบ่งพวก อยู่เป็นญาติพี่น้อง มีอะไรช่วยกัน แต่สมัยนี้มีการเปลี่ยนแปลงมาก เทคโนโลยีเข้ามาทำลายความเป็นธรรมชาติมาก จากสมัยก่อนเวลาทำงานส่วนใหญ่จะเป็นทีม ลงแขกกัน สมัยนี้ไม่มีแล้ว สตรีในสมัยนั้นไม่กล้าแสดงออกและไม่ยุ่งเกี่ยวเรื่องการปกครอง การปกครองสมัยนั้นไม่มีอิทธิพล แต่สมัยนี้สตรีมีการอิจฉาริษยามากขึ้น แบ่งกันเป็นพรรคพวก ชิงดีชิงเด่น สิ่งที่น่ากลัวมากที่สุด สตรีสมัยนี้กล้าทุกอย่าง การเปลี่ยนแปลงจากอดีตถึงปัจจุบันนั้นต่างกันมาก แต่สิ่งดีคือด้านสังคมนั้น สตรีมีส่วนร่วมมากทุก ๆ ด้าน เป็นจุดเด่นในการพัฒนาจากสมัยก่อน เช่น โต๊ะปี่เด่นั้น มีแต่น้ำมนต์ทาทาสมุนไพรของพื้นบ้าน พอมาสมัยนี้ด้านพัฒนาแพทย์แผนไทยไป บ้านหมอดำแย ยกกระดับขึ้น สรุปแล้วจากอดีตถึงปัจจุบันนั้น ไม่แตกต่างกันเท่าไร แต่มีจุดเด่น จุดด้อยและโอกาส

ความสัมพันธ์ระหว่างสตรีและการเชื่อมโยงกับเยาวชน ความสัมพันธ์ของเครือข่ายองค์กรสตรี และการเชื่อมโยงกับกลุ่มเยาวชนและสถาบันครอบครัว

จุดเด่น คือ จัดตั้งศูนย์คำปรึกษาในชุมชน มีทีมงานแบ่งเป็นคณะ ๆ มีการทำงานแบบภาคีกัน รวมประสานงานทุกขนาดงาน และทีมงานนั้นมีการจัดตั้งกลุ่มของเยาวชนชุดหนึ่งที่กลุ่มสตรี

และแกนนำเป็นที่ปรึกษา จัดตั้งสถาบันครอบครัวเป็นกิจกรรมการเชื่อมโยงกัน มีพ่อแม่ลูกมาเป็น ทีมคณะครอบครัว เปิดโอกาสให้ทุกกลุ่มแสดงความคิดเห็นและรู้ปัญหาของตนเอง ต้องมีเทคนิค ในการบริหารจัดการกับกลุ่มนี้อย่างมาก เพราะกลุ่มนี้เป็นกลุ่มเสี่ยงของสังคม ถ้าพลาดแก้ยาก มาก เยาวชนนั้นเขามีความเชื่อของเขาแปลก ๆ โดยมาเชื่อมกับครอบครัวของเขา ถ้าครอบครัว เลี้ยงด้วยความอบอุ่นนั้นไม่มีปัญหา ถ้าพลาดแล้วจะเป็นผลกระทบหลาย ๆ ด้าน พูดแล้วเรื่อง ครอบครัวนั้นเป็นพื้นฐานที่กระทบงาน ถ้าพัฒนาดีสังคมก็ไม่มีปัญหา

สาเหตุที่ทำให้เยาวชนในปัจจุบันไม่เชื่อพ่อแม่

จากค้นหาเจोकัน มาจากครอบครัว มาจากตัวอย่างที่เห็นกับเด็ก มาจากเพื่อนสนิท มา จากโรงเรียนที่กำลังศึกษา ความเชื่อของเด็กเยาวชน คือ ความบริสุทธิ์ที่เขาับ ฟัง และปฏิบัติ เพราะฉะนั้นเด็กทุกคนเหมือนกับแก้วน้ำที่สะอาด จากอดีตนั้นการสอนเรื่องต่าง ๆ สอนแบบกันเอง สอนแบบเพื่อน ๆ ไม่มีวิชาการ จากบ้านสอน จากโรงเรียนก็สอนแบบง่าย ๆ เด็กทุกคนคิดแบบง่าย เชื่อฟังครูนับถือให้เกียรติ แต่สมัยนี้ไม่มีแล้ว โดยสิ่งแวดล้อมรอบข้างเข้ามามากและสังคม ภายนอก เช่น โรงเรียนการสอนก็เปลี่ยนแปลง จากเรื่องเหล่านี้แหละ เด็กเดี๋ยวนี้ห่างจากครอบครัว ห่างจากชุมชนมากทำให้ ความอบอุ่นของเด็กจากครอบครัวไม่มี ทำให้ความสนิทสนมโดย ความรู้สึกห่างกัน ความเชื่อฟังก็ห่างตามไปด้วย

จุดเด่นของเยาวชน

เด็กเดี๋ยวนี้มีความตั้งใจในการศึกษามากขึ้นและสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม มากมาย กล้าและเก่งเกินมาก มีกิจกรรมมากมาย และสามารถมีการทำกิจกรรมระหว่างประเทศ มีโอกาสสูงและรัฐบาลมาสนใจเยาวชนมากขึ้น สร้างความแตกต่างให้กับสังคม

จุดด้อยของเยาวชน

ความแตกต่างกัน เช่น เด็กชนบทนั้นไม่สนใจด้านการเรียน แต่เด็กในเมืองสนใจการเรียน ตรงนี้ชี้ให้เห็นว่า ความเสมอภาคมันสร้างยากต้องมีการพัฒนา ต้องมีการฝึกสร้างจิตสำนึกให้กับ กลุ่มเก่าที่เพิ่มขึ้น ด้านอาชีพ ด้านการศึกษา

ความเชื่อของสตรีตั้งแต่อดีต ถึงปัจจุบัน

ความเชื่อในอดีต ผู้หญิงออกสังคมไม่ได้ อยู่ในบ้านเชื่อสามี อยู่กับบ้าน ถ้าออกไปผิดระเบียบผิดกฎหมาย แต่ต่อมาสตรีเปลี่ยนบทบาทของสตรีมาเป็นเคียงบ่าเคียงไหล่หรือเป็นเท้าหลัง ต่อมาพอสตรีได้ออกมาทำงานและออกจากบ้านตามสามี ทำให้สตรีมีแรง มีความเก่งกล้า มีความชำนาญเท่ากับผู้ชายอีกมากมาย ๆ ด้าน ทำให้ความเสมอภาคของสตรีเพิ่มมากขึ้น ทำให้ความมั่นใจและกำลังใจในการทำงานของสตรีมากขึ้น

เทคโนโลยีพื้นบ้าน

การผลิตปูนขาว เป็นผลงานทางวัฒนธรรมของชาวบ้านในตำบลหน้าถ้ำ นายตอเลาะ คือ รามะ อายุ 52 ปี ศาสนาอิสลาม อาศัยอยู่บ้านเลขที่ 112/2 หมู่ที่ 1 ตำบลหน้าถ้ำ อำเภอเมือง จังหวัดยะลา เป็นอุตสาหกรรมขนาดย่อมภายในครัวเรือน

นายสะมะแอ บือราเฮง อายุ 55 ปี ศาสนาอิสลาม อาศัยอยู่บ้านเลขที่ 113 หมู่ที่ 1 ตำบลหน้าถ้ำ อำเภอเมือง จังหวัดยะลา

เทคโนโลยีการสร้างโรงปูน หรือเผาภาโป ตั้งอยู่ที่หมู่บ้านหน้าถ้ำหรือหมู่บ้านที่ชาวมลายูถิ่นของชุมชนหน้าถ้ำ รู้จักกันในนาม จือเลาะฮูลูแว หมายถึง ช่องว่างเป็นนามสถานที่ตั้งตามสภาพของสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม ปัจจุบันเพี้ยนเป็น ตือโละแว

ลักษณะของเตาเผาที่ประดิษฐ์จากแนวคิดของภูมิปัญญาชาวบ้าน โดยคำนึงถึงคุณค่าประโยชน์ใช้สอย ด้านความปลอดภัย โดยมีความลึกของเตาเผาประมาณ 3 เมตร ความยาวประมาณ 2 เมตร

1. เป็นผลงานที่สืบทอดเป็นอาชีพด้านอุตสาหกรรมครัวเรือนจากบรรพบุรุษ
2. เป็นผลิตภัณฑ์ที่สามารถเป็นรายได้ให้กับครอบครัว
3. มีแหล่งวัตถุดิบที่สามารถหาได้ง่ายในท้องถิ่น
4. รายได้ที่สามารถเลี้ยงปากท้องและจุนเจือชุมชนในท้องถิ่น
5. สามารถยึดเป็นอาชีพของตนโดยไม่เป็นลูกจ้าง
6. เป็นอาชีพที่ประกอบขึ้นมาในท้องถิ่นของตน

ขั้นตอนการทำปูนขาว

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นตอนเตรียมเตาเผา สำหรับที่จะทำการเผาหิน ๖ เตาที่ทำการเผาหินเป็นผลงานจากแนวความคิดของภูมิปัญญาของชาวบ้าน ซึ่งมีความลึกของเตาเผา ประมาณ 3 เมตร

ความยาวประมาณ 2 เมตร และทำความสะอาดก่อนที่จะมีการเผาหินในแต่ละครั้ง ซึ่งจะทำกัน 3 ครั้ง หรือ 3 เดือนต่อเดือน

ขั้นตอนที่ 2 การทุบหิน ก้อนหินที่มีลักษณะเป็นก้อนใหญ่ที่จำมาจากโรงหินที่หมู่บ้านสามแยกบ้านเนียง ก่อนเข้าเตาเผา ต้องทุบหินโดยใช้ค้อนทุบเพื่อให้ได้ขนาดประมาณ 11 x 15 นิ้ว ทั้งนี้เพื่อสะดวกในการเผาไหม้ และสุกในเวลาที่กำหนด

ขั้นตอนที่ 3 กรรมวิธีการเผา ประการแรก คือ การนำไม้ฟืน เช่น ไม้ยางพารามาวางซ้อนในชั้นล่างสุดของเตาสำหรับทำเชื้อเพลิง ควรเว้นช่องระบายลมพอประมาณ กรรมวิธีที่สำคัญที่สุดอยู่ที่การเรียงหิน โดยเรียงลำดับของหินจากหินขนาดเล็กอยู่ล่างสุดซ้อนเรียงคล้ายพีระมิด โดยใช้เวลาในการเรียงซ้อนหิน 1 วัน และทำการเผาไฟ โดยใช้ระยะเวลา 2 วัน กับอีก 1 คืน ต้องควบคุมการเผาไหม้อย่างสม่ำเสมอ ทั้งนี้เพื่อให้หินอ่อนตัวและป้องกันหินไม่สุก เป็นการไม่สิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายและระยะเวลา หลังจากนั้นก็ทิ้งให้เย็นตัว 1 คืน แล้วจึงออกมาวางในสถานที่ที่เตรียมไว้ จากนั้นนำน้ำมารดพอประมาณ เพื่อให้หินคลายตัว แล้วจึงนำเข้าสู่ขั้นตอนการบด

ขั้นตอนที่ 4 การบดเข้าเครื่อง นำหินที่สลายตัวจากการรดน้ำมาเข้าเครื่องบดเพื่อให้หินละเอียดตามต้องการ โดยนำเข้าเครื่องบด 2 ครั้ง

ขั้นตอนที่ 5 การบรรจุภัณฑ์ บรรจุถุงพลาสติกที่มีขนาด 14 x 20 ซม. ในปริมาณถึงละ 5 กิโลกรัม สภาพทั่วไปทางด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตำบลหน้าถ้ำ ในอดีตจนถึงปัจจุบัน จากการสำรวจพื้นที่ในตำบลหน้าถ้ำ พบว่าสภาพทั่วไปทางด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีความหลากหลาย ซึ่งขึ้นอยู่กับลักษณะของภูมิประเทศและสภาพภูมิอากาศของพื้นที่สามารถจัดเป็นประเภทได้ดังนี้

ความสัมพันธ์ระหว่างชาวมุสลิม ชาวพุทธและชาวไทยเชื้อสายจีนในท้องถิ่นยาลอ

จากการสอบถามนางอิสรา รัตนพันธ์ อายุ 63 ปี เป็นชาวไทยพุทธเชื้อสายจีนเกี่ยวกับความสัมพันธ์ ระหว่างชาวไทยพุทธ ไทยพุทธเชื้อสายจีนและมุสลิม ในชุมชนบ้านเนียงและหมู่บ้านใกล้เคียง

นางอิสราได้บอกว่า ถ้าย้อนไปในอดีต 30 ปี ที่ผ่านมานั้นกับสภาพปัจจุบัน ชาวไทยพุทธกับมุสลิมในเขตบ้านเนียงโดยส่วนใหญ่ยังมีการไปมาหาสู่ มีการซื้อขายสินค้ากันเหมือนเดิม

เนื่องจากชาวไทยพุทธ ไทยพุทธเชื้อสายจีน จะอาศัยอยู่เฉพาะในส่วนของตลาดนัดบ้านเนียงและบริเวณใกล้เคียงใหญ่ ซึ่งอาชีพโดยส่วนใหญ่ พวกเขาจะประกอบอาชีพค้าขาย รับจ้างทั่วไป บางครอบครัวก็จะรับราชการ ซึ่งจะมีครูอยู่ท่านหนึ่ง ชาวบ้านเนียงจะรู้จักกันดีในนามของครูยง ซึ่งเป็นบุคคลที่ชาวบ้านนับถือ เป็นครูสอนอยู่ ร.ร.สามแยกบ้านเนียง รวมทั้งชาวมุสลิมด้วยที่ชื่นชอบท่านและในละแวกใกล้เคียงก็จะเป็นชุมชนมุสลิมซึ่งจะมีการไปมาหาสู่กันตลอดเวลา

จะประกอบอาชีพส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรและรับจ้างทั่วไป มีการทำสวน ทำไร่ และในชุมชนนี้ จะมีแหล่งน้ำธรรมชาติเป็นคลองยาว สมัยอดีตนั้นคลองสายนี้จะมีสัตว์น้ำอาศัยอยู่จำนวนมากหลากหลายชนิดโดยเฉพาะปลาน้ำจืด เต่า ตะพาบน้ำ ทำให้ชาวบ้านได้รับประโยชน์เป็นแหล่งเกษตรกรรม รวมทั้งชาวไทยพุทธก็จะมาจับสัตว์น้ำในคลองสายนี้ไปอุปโภคบริโภค พอถึงฤดูแล้งก็จะมีปลาจับปลาในคลองอย่างสนุกสนานทั้งไทยพุทธและมุสลิม

ส่วนในทุ่งนา ชาวไทยพุทธบางคนก็มาดักปลาไหลกันและในส่วนของในสวนในไร่ก็จะมีพวกสัตว์ต่าง ๆ เช่น นก กระรอก ไก่ลัดลองก็จะมีแล่น ในแต่ละสัปดาห์ชาวไทยพุทธก็จะมาหาสัตว์เหล่านี้ ทำให้รู้จักสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกัน ซึ่งในสภาพปัจจุบัน ภาพเหล่านี้ค่อย ๆ เลือนหายไปเนื่องจากสภาพแวดล้อมได้เปลี่ยนไป คลองที่เคยมีสัตว์น้ำนานาชนิดก็ถูกรัฐขุดคลองขึ้นใหม่ทำให้ปลาดักใหญ่ไปอาศัยอยู่ที่อื่น ส่วนในด้านของการจัดงานเลี้ยงต่าง ๆ ก็เหมือนกัน เช่น งานแต่งงาน เข้าสู่นัด ตลอดจนวันรายอ ชาวมุสลิมก็จะเชิญชาวไทยพุทธมาร่วมงานด้วย วันรายอก็จะแบ่งตูปะให้ ชาวไทยพุทธก็เหมือนกันเวลาจัดงานต่าง ๆ ก็เชิญมุสลิมไปร่วมด้วยมีการจัดเฉพาะให้แม่ครัวมุสลิมทำเองโดยเฉพาะ

นอกจากนี้ในด้านเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนนี้ ชาวไทยพุทธจะประกอบอาชีพค้าขายซึ่งบ้านเนียงเป็นศูนย์กลางและใกล้เคียงเป็นที่จอดรถเมล์สายต่าง ๆ สมัยก่อนนั้นตลาดบ้านเนียงขายดีมาก กลัวยึดก็ขึ้นชื่อ ชาวมุสลิมละแวกใกล้เคียงและต่างพื้นที่ก็จะมีการออกมาซื้อขายแลกเปลี่ยนกัน สินค้าส่วนใหญ่เป็นสินค้าที่จำเป็นในชีวิตประจำวัน ซึ่งสภาพปัจจุบัน ภาพเหล่านี้จะค่อย ๆ หายไป เนื่องจากเหตุการณ์ความไม่สงบต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นมีผลกระทบมาก จากที่ชาวบ้านเคยค้าขายปิดร้าน 3 - 4 ทุ่ม แต่มาตอนนี้ 5 - 6 โมง ก็ปิดร้าน ต่างคนต่างกลัวกัน เพราะบ้านเนียงเคยเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบ ประกอบกับมุสลิมเองพอตกค่ำก็ไม่ค่อยจะออกจากบ้านแล้ว

ชาวบ้านเนียงบอกว่า จากแต่ก่อนเคยค้าขายได้กำไรมาก มาตอนนี้แทบไม่เหลือได้กำไรพออยู่ได้ บางครอบครัวก็ต้องเช่าเขาอยู่ซึ่งได้รับผลกระทบพอสมควร

การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมภูมิศาสตร์จากอดีตจนถึงปัจจุบัน

การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม วัฒนธรรม

สมัยอดีตนั้นพื้นที่ในเขตบริเวณนี้เป็นพื้นที่ที่มีความเชื่อหลากหลายไม่ว่าจะเป็นทางด้านการรักษาโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ บางครั้งก็อาศัยการรำฎีกา สมิเฮอร์ย , มะหิโยง เป็นการแก้บนรักษาโรคต่าง ๆ บางคนก็จะเลี้ยงผี เช่น ลูกกรอก เป็นความเชื่อที่จะให้ช่วยในการทำมาหากินต่าง ๆ แต่สังคมสมัยอดีต จะมีความแน่นแฟ้นเป็นปึกแผ่น มีความสมัครสมานสามัคคี จะมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จะเห็นได้จาก เช่น บ้านเรือนสมัยก่อน จะเป็นบ้านไม้ยกสูง เมื่อมีการย้ายสถานที่ปลูกบ้าน ชาวบ้านทั้งหมู่บ้านก็จะมาช่วยกันยกบ้าน นอกจากนั้นถ้าบ้านไหนมีเด็กเกิดหรือคนตายหรือเจ็บไข้ได้ป่วย ชาวบ้านก็จะมาช่วยงานและให้กำลังใจ ตลอดจนบ้านไหนที่มีการจัดงานแต่งงานหรือพิธีเข้าสู่นิต ชาวบ้านทั้งหมู่บ้านก็จะมาช่วยทำสถานที่จัดงาน ก่อนวันจัดงานประมาณ 1-2 สัปดาห์ ซึ่งถ้าสังคมภายนอกมองแล้วจะเห็นได้ว่า ในหมู่บ้านชนบท จะมีความกลมเกลียวปรองดองกัน ซึ่งปัจจุบันภาพเหล่านี้ก็ยังมีให้เห็นอยู่ในสังคมบริเวณนี้ ส่วนที่หายไป ก็คือ ความเชื่อต่าง ๆ เพราะว่าคนในปัจจุบันมีการศึกษาที่สูงขึ้น ไม่ว่าจะเป็นทางด้านศาสนา, สามัญ จึงทำให้ความเชื่อต่าง ๆ ได้เปลี่ยนไปตามกาลเวลา ที่เหลือให้เห็นก็มีเพียงแค่เครื่องเล่นต่าง ๆ ที่คนเฒ่าคนแก่เก็บรักษาเอาไว้ให้ลูกหลานได้ชม

ลักษณะครอบครัวก็จะมีการเปลี่ยนแปลง เนื่องจากสมัยอดีตจะอยู่กันเป็นครอบครัวใหญ่ ครอบครัวหนึ่งจะมีหลายครัวเรือนอยู่กันประมาณ 8 -15 คน ซึ่งต่างจากสังคมปัจจุบันที่ครอบครัวหนึ่งจะมีกัน พ่อแม่ลูกประมาณ 3- 5 คน เนื่องจากบุตรที่แต่งงานแล้วก็จะแยกครัวเรือนกันไปอยู่ตามลำพัง และพ่อแม่ส่วนใหญ่ก็จะทำงานเป็นส่วนใหญ่ ถ้าเป็นสมัยก่อน บุตรนั้นก็จะฝากปู่ ย่า ตา ยาย ช่วยเลี้ยง แต่ปัจจุบันนั้น บุตรจะจ้างให้คนเลี้ยง ถ้าอายุครบ 2 ปี ก็จะส่งไปศูนย์เลี้ยงเด็กประจำหมู่บ้าน ดังนั้นจึงทำให้เด็กในปัจจุบันไม่ค่อยได้อยู่ใกล้ชิดกับ ปู่ ย่า ตา ยาย และบิดามารดา เนื่องจากสังคมปัจจุบันเป็นสังคมที่ต้องมีการแข่งขัน ทุกคนต้องช่วยกันทำมาหากิน เพื่อเสริมสร้างฐานะของตนเอง จึงทำให้เกิดการเบียดเบียนกัน จนบางครั้งทำให้เกิดการทำเลาะกัน ขัดแย้งกันกับเพื่อนบ้าน และคนในหมู่บ้านด้วยกัน ซึ่งก็มีให้เห็นอยู่กันมากในสังคมปัจจุบัน

ลักษณะทางด้านชีวิตความเป็นอยู่ การแต่งกายต่าง ๆ ก็จะมีการเปลี่ยนแปลงไปมาก ไม่ว่าจะเป็นหญิงหรือชาย เนื่องจากปัจจุบันนี้จะมีสื่อต่าง ๆ เข้ามา จึงทำให้การแต่งกายเป็นไปตามสมัยนิยม โดยเฉพาะวัยรุ่น และเยาวชน ที่มีความหวั่นไหวต่อจุดนี้มาก ดังนั้นจึงทำให้เยาวชนบางคนหันไปเปลี่ยนกับค่าใช้จ่ายทำตามแฟชั่นปัจจุบัน ซึ่งจะต่างจากวัยรุ่นและเยาวชนสมัยก่อน ที่จะช่วยพ่อแม่ทำงานอยู่กับบ้าน ใช้จ่ายแต่พอมิ โดยไม่เน้นความหรูหรา หรือค่านิยมต่าง ๆ ซึ่งจะ

เห็นได้จาก เยาวชนสมัยก่อนถ้าเป็นผู้ชายก็จะใช้ผ้าโสร่ง เสื้อเชิ้ต หรือเสื้อยืดธรรมดาทั่วไป ส่วนผู้หญิงก็จะใช้ผ้าถุงยาวถึงส้นเท้า และเสื้อผาสบาย ๆ ทั่วไป ซึ่งต่างจากปัจจุบันที่เยาวชนนิยมใส่กางเกงยีนส์ ไม่ว่าจะเป็นชายหรือหญิง ซึ่งบางก็เลือกยี่ห้อและมีราคาแพง ๆ ซึ่งยีนส์บางตัวที่เคยไปสอบถามราคาตัวหนึ่งถึงหลักหมื่นก็มี และจากการไปสอบถามเยาวชนส่วนใหญ่จะเลือกใส่ยีนส์ของแท้ ที่มาจาก สหรัฐอเมริกาซึ่งก็ต้องมีราคาสูง ส่วนใหญ่จะนิยมในกลุ่มของเยาวชนชาย ถ้าเป็นเยาวชนหญิงที่เป็นอิสลาม ก็จะนิยมใส่ชุดบานง ชุดกุรง ซึ่งเป็นวัฒนธรรมที่มาจาก มาเลเซีย

บทบาทของร้านน้ำชาในชุมชน (สภากาแฟ)

ร้านน้ำชาในหมู่บ้าน เป็นวัฒนธรรมของคนในหมู่บ้านที่มีมาตั้งแต่อดีต ซึ่งร้านน้ำชาหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า สภากาแฟ ของในหมู่บ้าน จะแตกต่างจากร้านน้ำชาในเมือง เพราะว่าร้านน้ำชาในเมือง จะมีลูกค้าเข้าออกไม่ซ้ำหน้าและไม่มีการนั่งคุยนาน ๆ จะมีเครื่องบันเทิง เช่น วิทยุ โทรทัศน์ วีดีโอ เพื่อดึงดูดลูกค้า ส่วนร้านน้ำชาในหมู่บ้านนั้น จะมีลูกค้าหน้าเดิม ๆ และแต่ละคนที่มานั่งกิน ก็จะนั่งคุยนาน ๆ เรื่องที่คุยส่วนใหญ่ ๆ ก็จะคุยกระแสดัง ๆ ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน การเมือง ตลอดจนข่าวสารต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในแต่ละวัน เพราะฉะนั้น คนที่ไปนั่งร้านกาแฟ จึงไม่ค่อยตกข่าว เนื่องจากจะมีข่าวสารเข้ามาทุกวัน และร้านกาแฟในหมู่บ้านบางร้านก็จะมีโต๊ะหมากรุก และโต๊ะแบดมินตัน ซึ่งเป็นของเล่นที่มาจากมาเลเซีย ซึ่งเพิ่งเข้าแพร่หลายในระยะ 2-3 ปี ที่ผ่านมานี้ ลูกค้ากาแฟบางคนก็มานั่งร้านกาแฟ มาเล่นฮอสหรือแบดมินตัน จนเจ้าของร้านปิดร้านไปก่อนก็มี ซึ่งจากการสอบถามคอกาแฟบางคน ที่ไปนั่งเป็นประจำว่า ร้านกาแฟเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวันของเขา ในวันหนึ่ง ๆ ต้องไปนั่ง 2-3 ครั้ง คือ เช้า , บ่าย และดึก ๆ ซึ่งมันสังคมของเขา ที่ต้องมาพบปะสภากาแฟ ในแต่ละวัน และก็จะคุยเรื่องต่าง ๆ นานา

โดยส่วนใหญ่แล้วร้านน้ำชาจะมีลูกค้าประจำที่เป็นวัยกลางคนถึงวัยชรา คืออายุตั้งแต่ 30 - 60 ปี ส่วนเยาวชนหรือวัยรุ่น จะไปนั่งเป็นช่วง ๆ กินแล้วก็กลับ และจะไม่เจาะจงร้านหนึ่งร้านใดเป็นประจำ ส่วนใหญ่เยาวชนหรือวัยรุ่นก็จะไปนั่งร้านกาแฟในเมือง เนื่องจากมีเครื่องบันเทิง นั่งไป ฟังเพลงไป

ดังนั้นร้านน้ำชาภายในหมู่บ้าน จึงมีบทบาทสำคัญต่อชีวิต ความเป็นอยู่ของคนในหมู่บ้าน เพราะว่าไม่ใช่เฉพาะเป็นที่นั่งดื่มกิน เพียงอย่างเดียว แต่ยังเป็นที่พักปะพูดคุย มสสารทุกข์สุขดิบ พูดคุยเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม ไม่ว่าจะเป็นข่าวสารต่าง เศรษฐกิจ การเมือง เป็นต้น แต่ข่าวสารต่าง ๆ ที่มาจากร้านน้ำชา จะเชื่อทั้งหมดไม่ได้ เพราะว่าเป็นข่าวสารแบบปากต่อปาก ดังนี้

จึงทำให้ข้อเท็จจริงมีมามากนัก ส่วนด้านธุรกิจต่าง ๆ ที่มีการพูดคุยกัน จนทำให้บางคนได้รับความคิดจากตรงนี้ สามารถนำไปประกอบอาชีพได้ ส่วนทางด้านการเมือง ไม่ว่าจะเป็นการเมืองระดับท้องถิ่น ถึงระดับชาติ กระแสส่วนใหญ่ ก็จะมาจากร้านน้ำชาส่วนหนึ่ง ยิ่งช่วงใกล้ ๆ เลือกตั้ง หัวคะแนนส่วนใหญ่ก็จะฟังกระแสต่างๆ ตามร้านน้ำชา ดังนั้นจึงถือได้ว่าร้านน้ำชาภายในหมู่บ้านมีบทบาทสำคัญต่อชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชน

การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ

เนื่องจากโลกยุคเทคโนโลยีเจริญก้าวหน้าอย่างไม่หยุดยั้ง จึงทำให้เศรษฐกิจของชุมชนเจริญตามไปด้วย เพราะว่าสมัยอดีตนั้น คนส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพทางการเกษตรกรรมภายในหมู่บ้าน จะทำสวน ทำนา ทำไร่ ดังนั้นจึงทำให้การดำเนินชีวิตเป็นไปอย่างเรียบง่าย ไม่มีปัจจัยอะไรมากนัก ส่วนอาหารการกินส่วนใหญ่ก็จะหาจากธรรมชาติเป็นส่วนใหญ่ พืชผักต่างๆ ก็ปลูก รอบ ๆ บริเวณบ้าน ที่เหลือกินก็จะขายเป็นบางส่วน ข้าวสารก็จะปลูกเองกินได้ตลอดทั้งปี ถ้าเหลือเก็บก็ไม่มารักนัก ส่วนอาหารถ้าเป็นประเภทปลา ก็จะหาจากท่อนาหรือลำห้วย ล่าคลองต่างๆ ซึ่งเป็นภูมิปัญญาของชาวบ้านที่มีเทคนิคในการหาปลาชนิดต่าง ๆ และวิธีการหาแบบต่าง ๆ ส่วนสัตว์ป่าก็จะมีอยู่มากพอสมควร เช่น กวาง ไก่ป่า ซึ่งเพียงพอที่จะเป็นอาหารของคนในหมู่บ้าน เนื่องจากอดีตนั้นมีคนอาศัยอยู่ในหมู่บ้านไม่มากนัก ดังนั้นจึงทำให้ชีวิตอย่าแบพอยเอง ไม่ต้องดิ้นรนอะไรมากนัก จากการสัมภาษณ์คนที่มีอายุประมาณ 80 - 90 ปี ว่าสมัยนั้นการดำเนินชีวิตของพวกเขา ในวันหนึ่ง ๆ แทบจะไม่ได้จับต้องเงินตราเลย เพราะว่าทรัพยากรทุกอย่างมีอยู่รอบตัวไม่ต้องซื้อของบางอย่างที่มี อาศัยเอาของตัวไปแลกกับของคนอื่น โดยไม่ผ่านเงิน แต่ไม่ใช่เงินไม่มีความสำคัญ เพราะของบางอย่างที่ไม่มีในท้องถิ่นก็ต้องไปซื้อจากตลาด เช่นเกลือ กะปิ เป็นต้น

ดังนั้น เนื่องจากปัจจุบันมีอัตราการเพิ่มของประชากร สูงขึ้น ทรัพยากรธรรมชาติมีจำนวนลดลงอย่างรวดเร็ว จึงทำให้ระบบเศรษฐกิจของชุมชน และวิถีชีวิตของชาวบ้านเปลี่ยนแปลงไป จะเห็นได้ว่าปัจจุบันเด็กอายุ 2 - 3 ขวบ จะรู้จักเงินตราแล้ว เพราะสิ่งของรอบกายต้องซื้อหมด ชาวบ้านต้องออกไปหางานตามตัวเมือง หรือไปรับจ้างต่างถิ่น เนื่องจากไม่มีงานให้ทำภายในชุมชน ดังนั้นจึงทำให้เกิดการย้ายถิ่นมีมากขึ้น

เนื่องจากสังคมของมุสลิมนิยมการมีลูกมาก เพราะไม่มีการวางแผนครอบครัว เพราะขัดหลักศาสนา ดังนั้นจะเห็นได้ว่า รุ่น ปู่ ย่า ตา ยาย ของแต่ละคน จะมีที่ดินมากมาย สำหรับประกอบอาชีพทางการเกษตร พอมารุ่นลูกก็จะแบ่งสัดส่วนเหลือคนละไม่มากนัก พอมาถึงรุ่นหลานก็จะแบ่งตามสัดส่วนอีก ถ้าคนมีเงินมากน้อยก็จะซื้อที่ดินเพิ่มสำหรับทำมาหากิน แต่

สำหรับ คนไม่มีเงินที่ดินก็จะลดลงเรื่อย ๆ ยิ่งมาถึงรุ่นหลานก็จะเหลือที่ดินคนละไม่เท่าไร จึงทำให้ไม่สามารถที่จะอาศัยที่ดินนั้นในการประกอบอาชีพได้ จึงต้องมีการดิ้นรนหาอาชีพอื่น ๆ เช่น รับจ้าง หรือออกไปทำงานต่างถิ่น เป็นต้น

อาชีพของคนในชุมชน จะมีความหลากหลายมากขึ้น เนื่องปัจจัยต่าง ๆ ในการดำรงชีวิตเปลี่ยนไป เช่น คนมีการศึกษาที่สูงขึ้น เริ่มมรณาการเห็นความสำคัญของการศึกษา มีการยอมรับจากการเปลี่ยนแปลงภายนอก เป็นเหตุทำให้เศรษฐกิจของชุมชนดีขึ้น ซึ่งอาชีพใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นได้แก่ อุตสาหกรรมในครัวเรือนต่าง ๆ

ตำนานหรือนิทานที่เล่าสืบต่อกันมาในท้องถิ่นนี้

นิทานตำนานเรื่อง โต๊ะนิ

โต๊ะนิ เป็นคำที่ชาวบ้านใช้เรียกผู้เฒ่าผู้แก่ ซึ่งมีเชื้อสายเจ้านายราชตระกูล แสดงถึงการยกย่องนับถือด้วยความเคารพ โต๊ะนิที่ได้รับการยกย่องนับถือจากชาวบ้านว่าเป็นคนดี มีอิทธิปาฏิหาริย์ สามารถช่วยเหลือปัดเป่าความเดือดร้อนของชาวบ้านได้นั้น จะได้รับการยึดถือและกราบไหว้บูชาจากชาวบ้านในฐานะที่เป็นบุคคลศักดิ์สิทธิ์คนหนึ่งสืบทอดกันมา

โต๊ะนิ คนหนึ่งที่ได้รับการเคารพนับถือกราบไหว้บูชาจากชาวบ้านว่า เป็นผู้ศักดิ์สิทธิ์มีอิทธิปาฏิหาริย์มาก สามารถบันดาลให้ความช่วยเหลือในเรื่องต่าง ๆ ได้ คือ “รายาจาวัน” รายา = ราช, จาวัน = แก้ว) ตามประวัติศาสตร์ที่บอกเล่ากันมามีว่า ที่เมืองรามันห์ (คืออำเภอรามันในปัจจุบัน) มีรายาหรือเจ้าเมืองปกครองดูแลติดต่อกันมา โดยมีวังประทับอยู่ที่โกตาบารู รายาจาวันเป็นเจ้าเมืองรามันห์คนหนึ่ง ที่ชอบการต่อสู้ผจญภัยเป็นชีวิตจิตใจ และรักการใช้ชีวิตเยี่ยงสามัญชน มักจะชวนสมัครพรรพวงตลอดจนข้าราชการบริวารออกท่องเที่ยวปาลาสัตว์อยู่เป็นประจำ ที่โปรดปานที่สุดได้แก่ กาคล้องช้าง ซึ่งมีขุมขุมในเขตพื้นที่เบตงและบริเวณใกล้เคียง

รายาจาวัน มีความเคร่งครัดทางศาสนา มีความเก่งกล้าในคาถาอาคมและพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ต่างๆ ทั้งมีความรู้เชี่ยวชาญในสมุนไพรทุกชนิด นอกจากนั้นยังมีจิตใจโอบอ้อมอารี จึงเป็นที่รักใคร่ของชาวบ้านในละแวกนั้น เมื่อมีคนเจ็บไข้ได้ป่วยก็มาหารายาจาวัน ให้เป็นผู้รักษาและหายเป็นปกติกลับไปทุกราย ชื่อเสียงรายาจาวันจึงระบือไปทั่วสารทิศ ชาวบ้านจึงเรียกว่าท่านว่า “โต๊ะนิ” แสดงถึงความเคารพยกย่องอย่างสูง

บ้านของรายาจาวันมีอยู่ 3 แห่ง คือ ที่โกตาบารู เมืองรามันห์ ที่เบตง และที่หมู่บ้านโก๊ะระ (ปัจจุบันเป็นตำบลโก๊ะระ ประเทศมาเลเซีย) รายาจาวันได้ถึงแก่กรรมด้วยโรคชรา และศพได้ถูกฝัง

ไว้ที่โก๊ะ ซึ่งที่บ้านแห่งหนึ่งของท่าน แม่โตะนิรยาจาวันจะถึงแก่กรรมไปนานแล้ว แต่กิตติศัพท์คุณงามความดี ความโอบอ้อมอารีและความอารมณ์ขันไม่ได้เสื่อมคลายไปจากพื้นที่นี้ ชาวเบตงได้ปลูกสร้างศาลขึ้นตรงที่ตั้งบ้านเดิมของท่าน เรียกว่า “ศาลเจ้าโตะนิ” และปัจจุบันมีศาลเจ้าโตะนิตั้งอยู่ที่โรงเรียนเบตง “วีระราษฎร์ประสาน” เป็นที่เคารพนับถือกราบไหว้บูชาของชาวเบตงและจังหวัดใกล้เคียง และจัดให้มีการสมโภชขึ้นทุกปี

โตะนิ อีกคนหนึ่ง ซึ่งเป็นที่เคารพนับถือของชาวบ้านในอำเภอรามัน อำเภอเบตง คือ “ต่วนติมุง” ชาวบ้านในอำเภอรามันเล่ากันว่า สมัยรัชกาลที่ 7 ต่วนติมุงเป็นเจ้าของรามันห์ เป็นผู้มียุทธิปาฏิหาริย์ มีพลังกำลังมากสามารถพังกำแพงเมืองได้ ต่วนติมุงสามารถขอทุกอย่างจากผีป่าได้ และได้ขอให้หมู่บ้านของตนมีความสุขไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ (มัยนั้นมิใช่พรพิษระบาด)

แม่โตะนิต่วนติมุงจะสิ้นชีวิตไปแล้ว แต่ด้วยอิทธิปาฏิหาริย์และความศักดิ์สิทธิ์ของโตะนิ ชาวบ้านในแถบตำบลโกตาบารู อำเภอรามัน อำเภอเบตง และตำบลโก๊ะในประเทศมาเลเซีย ที่มีความเชื่อศรัทธาก็จะพากันไปบนบานศาลกล่าวที่สุสานของโตะนิต่วนติมุง ซึ่งอยู่ที่โกตาบารูมิได้ขาดตราบนานทุกวันนี้

นิทานเรื่อง เปาะเน เมาะเน

เปาะเน เมาะเน เป็นนิทานตลกพื้นบ้านที่ผู้ใหญ่สมัยก่อนชอบเล่าให้เด็ก ๆ ฟังเด็ก ๆ พากันชอบนิทานทำนองนี้มากเรื่องแบ่งเป็นตอน ๆ โดยมีเปาะเนกับเมาะเนเป็นตัวเอกของเรื่อง

เปาะเนกับเมาะเนเป็นสามีภรรยา กัน เปาะเนผู้เป็นสามีเป็นคนขี้บ่นจะงอแง ส่วนเมาะเนผู้เป็นภรรยาขี้บ่นจะเจตียวฉลาด เพราะความงอแงของเปาะเนนี่เองจึงก่อให้เกิดมุขตลก กลายมาเป็นนิทานเล่าสู่กันฟังเป็นตอน ๆ ดังตัวอย่างตอนหนึ่งที่นายหะยีปูเต๊ะ อายะสาแมแห่งบ้านหมู่ที่ 3 ตำบลบันนังสตา เล่าให้ฟังดังนี้

เมาะเนจะจัดงานทำบุญขึ้นบ้านใหม่ จึงให้เปาะเนไปเชิญแขก โดยบอกเปาะเนว่า ให้เลือกแขกที่เป็นคนธรรมดา ธรรมดา วิธีสั่งเกตง่าย ๆ ให้ดูบนหัว ถ้ามีผ้าขาวโปกห์ก็แสดงว่าเป็นคนธรรมดา ธรรมดา ธรรมดา หรือไม่มีก็ดูเครา ถ้าไว้เคราก็ใช่อีกเช่นเดียวกัน เปาะเนก็ออกจากบ้านไป ทางฝ่ายเมาะเนก็จัดแจงเข้าครัวเตรียมทำอาหารไว้มากมาย เปาะเนเดินทางไปหาแขกประเภทธรรมดา ธรรมดา ก็ไม่พบผู้ใดเลยสักคนเดียวจนกระทั่งมาพบกับแพะตัวหนึ่งซึ่งมีเคราได้เครายาวมาก จึงเดินเข้าหา แล้วบอกเชิญไปกินบุญที่บ้าน แพะก็ร้อง เบ๊ะ เบ๊ะ ออกเสียงคล้ายภาษามลายูว่า สือมะมะ สือมะมะ (แปลว่าแะ) เปาะเนก็ตอบว่า ไม่หรรษาไม่แะ รับรองได้ แพะก็ยืนเฉย ๆ เปาะเนจึงเดินผ่านไป ไปนกกกระจิบหัวขาว เปาะเนก็ออกปากเชิญไปกินบุญที่บ้านอีก นกกกระจิบร้อง จีบ จีบ แล้วก็บินไป

เปาะเนยเป็นหัวเสีย แล้วบ่นว่า “มันหาว่าข้าวชนิดเดียวที่จริงข้าวของเราก็มีมากมาย” เสียจนกร้องว่า จีบ จีบ พังคล้ายเสียงมลายูว่า ซิกิ ซิกิ (แปลว่าชนิดเดียว)

เปาะเนยจับกลับบ้านไปเล่าเรื่องราวทั้งหมดให้ภรรยาฟัง เมาะเนยฟังแล้วก็คิดในใจว่าเห็นที่ จะไม่ได้การแล้ว จึงต้องออกไปเชิญแขกเองจึงฝากให้เปาะเนยอยู่เฝ้าบ้าน และดูแลอาหารที่เตรียม ไว้เลี้ยงแขกซึ่งจัดไว้เสร็จเรียบร้อยแล้ว พอเมาะเนยออกจากบ้านไปแล้ว เปาะเนยก็นั่งคิดว่า อันอาหาร นั้นก็มีอยู่มากมาย น่าเสียดายที่จะต้องหมดสิ้นไปเพราะเลี้ยงแขก อย่างกระนั้นเลยก็ราเกินเสียจะ ดีกว่าเป็นแน่แท้ ว่าแล้วจึงจัดการกินอาหารที่มีทุกอย่าง กินเข้าไป กินเข้าไป จนสุดท้ายก็ซี้แตกอยู่ ตรงนั้นเปาะเนยนึกห่มั่นไส้แขกที่ตนเองไปเชิญในตอนแรกจึงคิดจะแก้เผ็ด เขาก็หาผ้าผืนเก่าเอามา ห่ออุจจาระของตนแล้วไปแขวนไว้เหนือประตู ปลอຍให้ชายผ้าห้อยลงมา แล้วตนเองก็ไปแอบ ซ่อนตัวไม่ผู้ใดเห็น

เมาะเนยกลับมาบ้านพร้อมกับแขกรับเชิญ ก็ไม่เห็นเปาะเนยอยู่บ้าน จึงเชิญแขกเข้าบ้าน แขกคนหนึ่งเห็นชายผ้าอยู่ตรงประตูก็ดึงชายผ้านั้นง ผ้าห่ออุจจาระของเปาะเนยก็ตกลงมา อุจจาระกระจายส่งกลิ่นเหม็นคลุ้ง จึงกลายเป็นบ่อนแตกไปในที่สุด

ข้อมูลเกี่ยวกับหินอ่อน

หินอ่อนเริ่มสัมปทานเมื่อประมาณ 30 ปีที่แล้ว คนสัมปทานได้คนแรก คือ นายแพทย์ นิยม เอกอานนท์ เป็นคนสัมปทานได้คนแรก

ภูเขาต่าบลหน้าถ้ำมีอยู่ 2 ลูกด้วยกัน หรือเขาเรียกกันว่า ภูเขาถ้ำปิ่น และภูเขาหน้าถ้ำ แต่ ภูเขาหน้าถ้ำมีปูชนียสถานซึ่งขึ้นทะเบียนเป็นของกรมศิลปากรลงทะเบียนเมื่อวันที่ 8 มีนาคม 2478 ซึ่งทำให้นายทุนไม่สามารถขอสัมปทานได้ ก็เลยได้ภูเขาถ้ำปิ่นทั้งลูก พอได้สัมปทานจาก ภูเขาถ้ำปิ่น ก็มีการร้องเรียนจากชาวบ้านว่ามันจะกระทบกับความเป็นอยู่ของชาวบ้านแต่เนื่องจาก มีนักการเมืองซึ่งเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยในสมัยนั้นมีส่วนร่วมอยู่ด้วย จึงทำ สัมปทานได้ ได้สัมปทานกันประมาณ 25 ปี แต่พอมายุค เปิดทำทางเข้าเพื่อขึ้นไปที่หน้าหินหรือ สันเขา ก็ไม่สามารถทำได้ เนื่องจากขาดทุนทรัพย์และไม่สามารถหาหุ้นส่วนมาร่วมลงทุนได้ เลย ขายสัมปทานให้กับนาย เจริญเมฆ จรัสจรรยาวัฒน์ ซึ่งต่อมานาย เจริญเมฆ เลยดำเนินกิจการต่อ แต่มีปัญหาตอนหลัง เนื่องจากภูเขาหินอ่อนแห่งนี้เป็นหินหลากหลายโทสี จึงไม่สามารถผลิตหินอ่อนในลักษณะเดียวกันหรือสีเดียวกัน เพื่อส่งให้กับนายทุนเพื่อไปสร้างอาคารใหญ่ ๆ ได้ และหิน บนภูเขาก็มียอรั่วอยู่โดยทั่วไป เนื่องจากแรงระเบิดหินทำให้ไม่สามารถตัดเป็นแท่งใหญ่ ๆ ได้

เลยไม่ค่อยเป็นที่ต้องการของตลาดโลก แต่หินที่ตัดลงมานั้นเป็นหินหลากสี ซึ่งเอาไปปูพื้นตามบ้านเรือนต่าง ๆ ได้ และหินส่วนใหญ่เวลาขัดมันหรือกระบวนการผลิตขั้นสุดท้ายแล้วออกมารกบางที่เขาเรียกว่าตามด มันเป็นรอยดำดำ ไม่สม่ำเสมอ มันฝังอยู่ในเนื้อหินแต่เขาเรียกว่าชนิดหินนี้ว่า หินเกรด B และยังคงต่อต้านจากชุมชนใกล้เคียงมิให้ต่อสัมปทาน ดำเนินการต่อไปได้ ซึ่งเดี๋ยวนี้มีการขายหินที่ตกค้างอยู่ แต่ไม่มีการผลิตแล้ว การขายหินอ่อน ขายทั้งแบบส่งและแบบปลีก

สิ่งแวดล้อมตั้งแต่ในอดีตถึงปัจจุบัน หรือระบบนิเวศน์ เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2300 มีผู้คนอพยพเข้ามาอยู่ในถิ่นนี้ ตอนนั้นมีทรัพยากรต่าง ๆ อุดมสมบูรณ์ เนื่องจากคนเข้ามาอยู่น้อย เมื่อก่อนมีการทำนา ดังนั้นในนาฬิกาเขาจะใช้คล้ายไถนา แต่ถ้าน้ำตื้นเขาจะใช้วัดไถนา เวลาไปทำนาต้องพกมีดพราไปด้วย เอาไปป้องกันตัว เนื่องจากในน้ำเมื่อก่อนจะมีปลานขนาดใหญ่ เช่น ปลาโด มีนคอยไล่กัดน้ำในคลองบึง หนอง ไม่เคยแห้งมีสัตว์น้อยใหญ่ อาศัยอยู่มากมาย เมื่อก่อนเวลาสร้างบ้าน เขาจะไปหาไม้ในป่ามาสร้าง แต่เป็นไม้ที่ขึ้นเอง ตามธรรมชาติ เช่น ไม้ไผ่ ซึ่งหาง่าย ปลุกง่าย หลังคาเขาก็เอาใบจากมาเย็บติดกัน ซึ่งจากสมัยนี้เขาจะปลูกบ้านด้วยหิน อิฐ ปูน หรือ คอนกรีตกันเยอะ เพราะไม้หายากเนื่องจากมีผู้คนมาตัดไม้ทำลายป่ากันเยอะ และน้ำในบึง คลอง และแห้งเหือดไป ปลาตัวใหญ่ ๆ ที่เคยอาศัยอยู่ก็สูญพันธุ์ไปเรื่อย ๆ เวลาที่ฝนตกน้ำก็จะท่วมเพราะพื้นที่เป็นที่ลุ่ม เนื่องจากต้นไม้ถูกทำลายไป สัตว์ป่าเมื่อก่อนจะมีหมูป่ามาก แต่เดี๋ยวนี้ไม่เคยจะมีให้เห็นอยู่แล้ว เนื่องจากเป็นฝีมือของคนทั้งสิ้น สิ่งแวดล้อมเดี๋ยวนี้ไม่ค่อยสวยงามเหมือนก่อน และชุมชนเดี๋ยวนี้มีโรงงานอุตสาหกรรม ยางพาราอยู่โดยรอบ ซึ่งส่งกลิ่นเหม็นโชยเวลาที่ฝนตก เลยทำให้สิ่งแวดล้อม เปลี่ยนแปลงไป โดยสิ้นเชิง

โครงสร้างต่าง ๆ ทางสังคมตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันมันมีหลายปัจจัย เมื่อก่อนคนจะรู้จักกันหมดทั้งหมู่บ้าน แต่เดี๋ยวนี้มีประชากรเพิ่มขึ้น และการประกอบอาชีพหลากหลายทำให้รู้สึกห่างเหินกันไป เมื่อก่อนคนส่วนมากทำงานอยู่ในบริเวณหมู่บ้านสำหรับตำบลหน้าถ้ำมีภูเขาหินอยู่ 2 ลูก รอบภูเขาจะมีหินเขาโผล่ขึ้นมา คนเลยไปขุดหินโดยย้อยสลายกับมือเพื่อนำไปเผาเป็นปูนเขา แต่เดี๋ยวนี้คนออกไปหางานนอกบ้านออกไปรับจ้าง เพราะเดี๋ยวนี้มีโรงงานอุตสาหกรรมเยอะมาก ตั้งอยู่ในพื้นที่หรือไม่บางคนมีความรู้ไปทำงานนอกพื้นที่มันทำให้เกิดช่องว่างของคนในครอบครัว โดยไม่มีเวลาให้กันเหมือนเมื่อก่อน ปัญหาความแตกแยกก็ตามมา เมื่อก่อนคนไทยพุทธจะเชื่อผู้นำไทยมุสลิม ก็มีความเชื่อผู้นำและทำให้เกิดความเชื่อถือของผู้นำของเรา ลูกบ้านทุกคนก็อยู่กันสันติ ไม่มีเรื่องบาดหมางกัน แต่เดี๋ยวนี้ผู้นำบางคนไม่มีความเหนียวแน่น เพราะผู้นำส่วนใหญ่

เดี๋ยวนี้ไม่ได้มาจากการยินยอมของลูกบ้าน เลยทำให้ความแตกแยกมันเกิดขึ้นในสังคมปัจจุบันที่เป็นอยู่

ความสามัคคีของไทยพุทธกับมุสลิมสมัยก่อน เราไม่เคยมีเรื่องราวในด้านการแตกแยกกันเลย ไม่ว่าในด้านการภาษาหรือศาสนา เราถือเสมือนเป็นพี่เป็นน้องกัน งานบุญในวัดพี่น้องมุสลิมก็มาเที่ยวชมงาน ช่วยเหลือซึ่งกันและกันงานหมู่บ้านไทยพุทธ พี่น้องชาวมุสลิม ก็มาร่วมด้วยช่วยกันงานบุญมีสยิดเป็นประเพณี เราชาวหน้าถ้ำ ก็จะจัดขบวนแห่พุ่มเงินไปช่วยเหลือเสมือนหนึ่งเราเป็นคนเดียวกัน และกล่าวพูดได้ว่า เราไม่เคยมีเรื่องบาดหมางใจกัน ในขณะที่บางหมู่บ้านจะต้องมีการแบ่งเขต แต่บ้านเราไม่มี เราช่วยเหลือกันสังเกตได้ชัด ถนนถ้ำศิลป์ พี่น้องมุสลิมสละที่ดิน ท้องนา และไร่ พันต้นผลไม้ให้ทำถนน เข้าไปโดยไม่คิดมูลค่า ช่วยพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว และช่วยบำรุงรักษาให้ถ้ำศิลป์ เหลืออดีตไว้ให้ลูกหลานชม นี่คือสัญญาณ ที่บอกถึงความปลอดภัยของชีวิตและทรัพย์สิน นานนับหลายสิบปี แต่เดี๋ยวนี้มีคนไม่หวังดีมาทำให้ไทยพุทธและมุสลิมเกิดความแตกแยก ซึ่งเป็นปัญหาที่เราต้องช่วยกันแก้ไขและเรียกความสันติสุขกลับมาสู่ชุมชนเราอีกครั้งถามความรู้สึกของชาวบ้านไทยพุทธว่า เมื่อในอดีตมีความสัมพันธ์กับไทยมุสลิม แค่นั้น ชาวบ้านส่วนใหญ่ก็ตอบว่าเมื่อในอดีตต่างกับปัจจุบันโดยสิ้นเชิง เพราะคนในอดีตมีความรักใคร่ สามัคคีกันเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน ไปมาหาสู่กันโดยตลอด เวลามีการจัดงานแต่งงานหรืองานอะไรที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน เขาก็จะบอกกันทั้งหมดไม่ว่าไทยพุทธหรือมุสลิม เพราะเขาถือว่าเหมือนงานพี่งานน้อง ไม่มีการแบ่งแยกศาสนา ชาวบ้านคนหนึ่งบอกว่าในอดีตแก่เข้าไปในหมู่บ้านมุสลิมไปอยู่ไปกิน ไปนอนอยู่ที่นั่นไปหาของป่า ล่าสัตว์ เขาบอกว่าไทยมุสลิมมีการทำกับข้างกับปลาให้ทานทั้งๆ ที่ตนเป็นไทยพุทธ บางครั้งเขาเดินไปถึงเปาะเล้งเพื่อไปงานแต่งงานโดยที่ไม่ต้องกลัวอะไรเลย ไม่เหมือนกับปัจจุบันนี้อาจเป็นเพราะว่าสังคมมันเปลี่ยนไปไม่ว่าจะเป็นเรื่องทางด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ และด้านวัฒนธรรม การศึกษาคนสมัยนี้มีการศึกษามากขึ้น เลยไม่ค่อยมีเวลาที่จะพบปะหรือไปมาหาสู่ซึ่งกันและกัน เลยทำให้ดูห่างเหินไป ระหว่างไทยพุทธกับไทยมุสลิมหรือไม่ก็เป็นเรื่องเศรษฐกิจเพราะเศรษฐกิจเดี๋ยวนี้ไม่เหมือนในอดีตเมื่อก่อนเป็นป่าที่อุดมสมบูรณ์ มีพืชพันธุ์ธัญญาหารที่หาได้โดยไม่ต้องเสียเงิน แต่เดี๋ยวนี้โลกพัฒนาขึ้นมีการตัดถนนหรือสิ่งปลูกสร้างเกิดขึ้นมามากมาย เลยทำให้สิ่งเหล่านั้นขาดหายไป เลยทำให้คนในปัจจุบันต้องทำงานมากขึ้นจากเมื่อก่อนสามีออกไปทำงานแต่เดี๋ยวนี้ไม่ว่าจะเป็นสามีหรือภรรยา ก็ต้องช่วยกันทำมาหากินเลยทำให้ไม่มีเวลาไปมาหาสู่กันเหมือนเมื่อในอดีต วัฒนธรรมก็เปลี่ยนไปจากเมื่อก่อน คนเคารพรู้จักวัฒนธรรม ไม่เหมือนปัจจุบันเด็กบางคนก็รู้จักวัฒนธรรม ออกนอกกลุ่มนอกทาง มีชาวบ้านคนหนึ่งบอกว่าไทยมุสลิมบางกลุ่มย้ายถิ่นฐานมาจากที่อื่น มีการยุยงส่งเสริมให้เกิดความแตกแยกกัน

หรือไม่ก็เป็นความเชื่อต่าง ๆ ที่ เป็นความรู้สึกของชาวบ้านไทยพุทธที่มีต่อไทยมุสลิมตั้งแต่ในอดีตถึงปัจจุบัน

การทำบุญชั้ค่างควาในอดีตกับปัจจุบัน ไม่มีความแตกต่างกันเพราะบุญชั้ค่างความันเกิดจากธรรมชาติ โดยที่ค่างควาถ่ายอุจจาระออกมาหล่นตามหินในถ้ำมีชาวบ้านเข้าไปเก็บโกยตามโขดหินหรือตามพื้นดินในถ้ำ แต่ในอดีตบุญชั้ค่างควาจะมีเยอะกว่าปัจจุบัน เพราะมีค่างควาอาศัยอยู่มาก ซึ่งไม่มีการรบกวนของคนมันจะอยู่ตามธรรมชาติของมันแต่ในปัจจุบันมีคนเข้าไปรบกวนหรือทำร้ายมัน ก็เลยไม่ค่อยจะมีบุญชั้ค่างความากเหมือนในอดีต แต่ก็จะมีชาวบ้านบางส่วนเข้าไปหาชั้ค่างควาออกมากมาย ซึ่งได้ราคาดีเพราะมันหายาก

ความไฝฝืนและความต้องการของคนในพื้นที่

เขาอยากให้บ้านเมืองเกิดความสันติสุข ร่มเย็น อยากให้รัฐบาลเข้ามาแก้ไขปัญหาย่างแท้จริง อย่างปล่อยให้พวกที่ไม่มีตัวตนเข้ามาครอบงำจิตใจของชาวบ้าน เข้ามาข่มขู่ ทำร้ายร่างกาย ประชาชนผู้บริสุทธิ์ อยากให้จับโจรได้โดยเร็ว เพื่อชีวิตที่สดใสของคนตาต้า ๆ ที่ไม่มีทางสู้พวกมันได้เลย เพราะตอนนี้เขาไม่ต้องการอะไรหรือไฝฝืนอะไรเลย นอกจากสิ่งนี้สิ่งเดียว สักวันหนึ่งถ้าจับพวกขายชาติได้เขาบอกว่าความไฝฝืนและความต้องการอย่างอื่นก็จะเข้ามาในชีวิตของพวกเขาทันที ไม่ว่าจะเป็นการสร้างชุมชนให้น่าอยู่ มีผู้นำที่ดี สามัคคีกัน ไม่ทะเลาะเบาะแว้งกัน คนเราต้องพัฒนาศักยภาพบุคคลก่อน ที่จะสามารถพัฒนาอย่างอื่นได้และดี

รายงานเบื้องต้น

**พัฒนาการในการจัดการทรัพยากรและระบบ
นิเวศน์ทางวัฒนธรรม**

ของชุมชนในลุ่มน้ำสายบุรีตอนกลาง

โดย

งามพล จะปะกียา

สะแม ชีมา

มะอีซอ ไชมะดะ

อับดุลลาเต๊ะ สาและ

มะดามิง อาริยู

พัฒนาการในการจัดการทรัพยากรและระบบนิเวศน์ทางวัฒนธรรม ของชุมชนในลุ่มน้ำสายบุรีตอนกลาง

บ้านเกะรอ อำเภอรามัน จังหวัดยะลา

ประวัติชุมชนหมู่บ้านเกะรอ

จากการบอกเล่าของคนเฒ่าคนแก่ อายุประมาณ 70-80 ปีในหมู่บ้าน ได้เล่าให้ฟังว่า ในสมัยเมืองโกตาบารูอยู่ในยุคที่รุ่งเรือง เจ้าเมืองโกตาบารูที่มีนามว่า รายนมุดอ (พระราชานม) ได้เสด็จประพาสปลาลำสัตว์ ล่องเรือมาตามแม่น้ำสายบุรี จนถึงบริเวณป่าทึบ มีสัตว์หลายชนิด พระราชาเรียกประชุมคณะผู้ตามเสด็จ และชาวบ้าน ที่มีบ้านอยู่ประมาณ 5-6 หลังคาเรือน มาประชุม เรียกหาความคิดเห็นจากผู้ตามเสด็จและจากชาวบ้าน เรื่องการล่าสัตว์ ในชบวนเสด็จของเจ้าเมือง

ชายคนหนึ่งชื่อ เต๊ะเซะ ตามเสด็จมาล่าสัตว์ด้วย แต่ไม่ตามชบวนเสด็จกลับ นายเต๊ะเซะคนนี้เป็นคนมาที่มาจากรัฐกลันตันและได้แต่งงานกับสาวชาวบ้านที่มีชื่อว่า เจ๊ะสลาเมาะ และตั้งบ้านเรือนอยู่บริเวณนี้ต่อไป นายเต๊ะเซะผู้เฒ่าเองตั้งชื่อหมู่บ้านแห่งนี้ว่า "บ้านบือกือรอ" เป็นคำภาษามลายูซึ่งแปลว่า ตีไม้บดบือกือรอ เพราะพื้นที่แห่งนี้เป็นที่หาหรือซื้อคิดเห็น ข้อตกลงต่าง ๆ ในเมื่อมีการเสด็จประพาสล่าสัตว์ของรายนมุดอ

ต่อมาการเรียกชื่อบ้าน บือกือรอ มีความผิดเพี้ยนสำเนียงภาษา เนื่องจากลูกหลานของนายเต๊ะเซะพูดภาษามลายูกลันตันจากคำว่า "บือกือรอ" เป็น "กือรอ" หมายถึง แหล่งความคิดเห็นต่าง ๆ สมัยนั้นมีสัตว์ป่าหลายชนิด โดยเฉพาะฝูงลิงชอบอาศัยอยู่บริเวณริมแม่น้ำสายบุรี เพราะมีอาหารการกินของลิงอย่างอุดมสมบูรณ์โดยเฉพาะผลไม้ต่าง ๆ จึงมีการเรียกชื่อบริเวณนี้เพี้ยนไปอีกสำเนียงเป็น "กือรอ" หมายถึงฝูงลิงหรือถิ่นที่มีลิงอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ปัจจุบัน ทั้ง กือรอ หรือ กือรอ ผิดเพี้ยนสำเนียงภาษากลายเป็น "เกะรอ" จนปัจจุบันนี้

บ้านเกะรอในปัจจุบัน

บ้านเกะรอ เป็นหมู่บ้านอยู่ใกล้กับแม่น้ำสายบุรีและเป็นพื้นที่ลุ่มน้ำ มีความอุดมสมบูรณ์จากสายน้ำไหลผ่านมากับพรวน ซึ่งอยู่หมู่ที่ 1 เกะรอ สภาพป่าไม้ใกล้แหล่งน้ำไม้ทึบมากนักเพราะเป็นการปลูกผสมไปกับยางพารา และสวนผลไม้ คือทุเรียน ลองกอง เงาะ ฯลฯ

การเดินทางเข้าหมู่บ้านในปัจจุบัน มีความสะดวกจากถนนลาดยางบนถนนสายบุรี - รือเสาะ จึงมีผู้คนอพยพมาอยู่มากขึ้น ประชาชนทั้งหมดเป็นชาวมลายู เดิมทีชาวบ้านเกะรอ อพยพมาจากบาโงปุโละ อยู่ห่างจากเกะรอ 1 กิโลเมตร ซึ่งคนบาโงปุโละก็ได้ย้ายมาจากบ้าน ต๊ะแกง และ

บ้านบาโงะอีกทีหนึ่ง แต่ในปัจจุบันสองหมู่บ้านหลังไม่มีคนอยู่อาศัย กลายเป็นพื้นที่สวนผลไม้ และ
ยาพารา ของคนในบ้านเกาะรอ สาเหตุหนึ่งที่คนอพยพย้ายหมู่บ้าน เนื่องจาก เกิดโรคระบาด เมื่อ
ประมาณ 290 ปีก่อน พื้นที่มาประชากรในเกาะรอมากขึ้นและบังเอิญในปี พ.ศ. 2510 เกิดน้ำท่วม
ครั้งใหญ่ ชาวบ้านบางส่วนได้ย้ายไปอยู่ที่สูงกว่า จนแยกออกมาเป็นกลุ่มบ้านฮูเตบาโง และกำปง
บารู ต่อมาก็ขยายอีกเป็นกลุ่มบ้านสามแยก ปัจจุบันบ้านเกาะรอ หมู่ที่ 1 มีบ้านทั้งหมด 184 หลังคา
เรือน มีประชากรประมาณ 989 คน เพศชาย 487 คน หญิง 502 คน

ลักษณะภูมิประเทศ

บ้านเกาะรออยู่บนพื้นที่ราบลุ่มและมีแผ่นดินส่วนหนึ่งยื่นเข้าไปทางแม่น้ำสายบุรี ทำให้ภูมิ
ประเทศคล้ายรูปตัวยูที่เกิดจากแม่น้ำ นอกจากนี้ยังมีพรุที่เป็นพื้นที่รับน้ำจากภูเขาและเก็บกักไว้
ก่อนระบายลงสู่แม่น้ำ กระจายกระจายอยู่ตามที่ตั้งต่าง ๆ ของหมู่บ้านทำให้เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำขนาดใหญ่
ทำให้ดินในบริเวณดังกล่าวเป็นดินร่วนเหมาะแก่การเพาะปลูก

หมู่บ้านเกาะรอเป็นหมู่บ้านที่มีขนาดใหญ่ มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ ติดกับ หมู่ที่ 3 บ้านตะเนาะปูโย๊ะ

ทิศใต้ ติดกับ หมู่ที่ 4 บ้านพะปุงเงาะ

ทิศตะวันออก ติดกับ หมู่ที่ 2 บ้านปาแตรายอ

ทิศตะวันตก ติดกับ แม่น้ำสายบุรี

พรุและการทำนาพรุ

ในบริเวณบ้านเกาะรอนั้น เคยมีพื้นที่สำหรับปลูกข้าวนาพรุมาก่อน และจะมีพันธุ์ข้าวเฉพาะ
สำหรับนาพรุ โดยจะปลูกตอนที่น้ำลดลงในบริเวณป่าพรุ โดยใช้ไม้ปักลงบนพื้นแล้วหยอดเมล็ด
ข้าวลงไป เมื่อข้าวโตขึ้นจะแทงดินพรุขึ้นมาชูอยู่เหนือระดับน้ำ ชาวบ้านมักจะพายเรือไปเก็บเกี่ยว
ข้าวกัน แต่มาถึงตอนนี้มีสาเหตุหลายประการที่ต้องค้นหาต่อไปว่าเหตุใดการทำนาพรุจึงหายไป
พร้อมกับพันธุ์ข้าวท้องถิ่น โดยปัจจุบันคนในหมู่บ้านนี้และละแวกนี้ต้องซื้อข้าวกิน โดยเฉพาะข้าว
ที่มาจากชยันตและสุพรรณบุรี

ในบริเวณนี้เคยทำนาพรุมาก่อน แต่ปัจจุบันไม่ได้ทำแล้ว พรุในความหมายนี้ไม่ได้หมายถึง
“ป่าพรุ” ริมทะเล แต่เป็นพื้นที่น้ำขังเกือบทั้งปี โดยเป็นพื้นที่ราบรับน้ำจากภูเขา จัดได้ว่าเป็นแหล่ง
ซับน้ำและเก็บกักน้ำก่อนที่จะลงสู่แม่น้ำสายบุรี การทำนาพรุนั้นจะอาศัยช่วงเวลาที่น้ำลด แล้วนำ
พันธุ์ข้าวเฉพาะของท้องถิ่นไปหยอดหลุมปลูก พันธุ์ข้าวท้องถิ่นนี้มีความทนและอยู่ได้ในพื้นที่น้ำขัง
มีขนาดลำต้นที่สูงโผล่พ้นน้ำ เมื่อข้างออกจรวงจนถึงเวลาเก็บเกี่ยว ชาวบ้านจะพายเรือไปเกี่ยวข้าว

การทำข้าวนาพรในปัจจุบันไม่ได้ทำแล้ว เพราะการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพที่ทำให้ไม่มีน้ำ ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็น การเคลื่อนย้ายของผู้คน ตลอดจนคนที่ปลูกข้าวเป็นมีจำนวนลดลง จึงทำให้ชาวบ้านในละแวกนี้ ต้องซื้อข้าวกินจากข้างนอก (ข้าวจากชัยนาท สุพรรณ) แม้ว่าจะมีการพยายามรื้อฟื้นการปลูกข้าวนาพรโดยกลุ่มชาวบ้านในท้องถิ่นแต่มีปัญหาเรื่องพันธุ์ข้าวที่ไม่เอื้ออำนวย จึงทำให้ความพยายามดังกล่าวยังไม่สำเร็จ

จุดเด่นอีกประการของหมู่บ้านในบริเวณนี้คือนอกจากเป็นหมู่บ้านที่มีการขยายตัวตามริมน้ำสายบุรี และใช้น้ำ หาปลาจากลำน้ำแล้ว การสร้างบ้านเรือนยังแตกต่างไปจาก 2 พื้นที่ในข้างต้น เพราะเป็นการปลูกบ้านแบบยกพื้นสูง เนื่องจากแม่น้ำได้เอ่อท่วมขึ้นมาทุกปี

สภาพพื้นที่ในช่วง พ.ศ. 2503- 2513 และการทำสวนยาง

สภาพพื้นที่นา บึง แม่น้ำ อยู่ในภาพเป็นธรรมชาติไม่มีการเปลี่ยนแปลงสภาพความอุดมสมบูรณ์ ของป่ามีการเปลี่ยนแปลงอยู่บ้าง ด้วยการปลูกยางพาราซึ่งปลูกด้วยเมล็ดพันธุ์ การปลูกก็ปลูกด้วยความสะเปะสะปะไม่เป็นแนว ไม่เป็นแถว ไม่มีการใส่ปุ๋ย มีการผสมผสานกับต้นไม้อื่นนานาชนิด ซึ่งเห็นได้จากสภาพป่าทั้งหมดในสวนยางจะมีไม้กินผล เช่น สะตอ เนียง เนียงนก ขนุน จำปาดะ ต้นกอ อื่นๆ มีมากมาย มีไม้ใช้ซอย เช่น ต้นกัน ต้นตำเสา ตะเคียนทราย ต้นตะแบก ต้นจวกและอื่นๆ อีกมากมายนับไม่ถ้วน และในสวนยางก็มีพวกสมุนไพรนานาชนิด เวลามีคนเจ็บป่วย หมอบ้านก็จะเข้าสวนยางเพื่อเอารากไม้ เปลือกไม้หรือใบที่เป็นยามาผสม ในสวนยางก็มีสัตว์นานาชนิด ซึ่งเป็นสัตว์ที่กินได้ในกฎหมายอิสลามและเป็นสัตว์ที่กินไม่ได้ สัตว์ที่กินได้ เช่น นกบางชนิดที่กินผลไม้เป็นอาหาร นกที่กินด้วยการล่า เช่น เหยี่ยว นกฮูก อีแร้ง กินไม่ได้ และสัตว์ที่อยู่บนดิน เช่น กระจง แมงกิ้งกิ้งได้ สัตว์ใหญ่ประเภทเสือก็มี สัตว์ที่เป็นพิษในอิสลามห้ามกินทุกอย่าง

ในช่วงนี้คนจนจะถือครองที่ดิน อย่างน้อยประมาณครอบครัวละ 20 ไร่ การเก็บผลประโยชน์ในสวนยาง ถ้าคนมีสวนยาง 50 ไร่ขึ้นไปก็จะมีคนนอกมาช่วยแล้วแบ่งผลผลิตกัน ครั้งต่อครั้งโดยจะให้คนที่มาตัดยางต้องคอยดูแลสวนด้วย เช่น ต้องถางแนวยางให้เป็นร่อง เพื่อสะดวกในการตัดยาง สำหรับการปลูกยางนั้น จะปลูกด้วยเมล็ดเอามาเพาะให้งอกขึ้นมาประมาณหนึ่งสัปดาห์หรือหนึ่งวาแล้วจะถอนไปปลูกในฤดูปลูก บริเวณที่ได้เตรียมไว้

การคัดเมล็ดที่จะมาเพาะ ก็จะตระเวนหาตามต้นยางที่มีน้ำยางออกมาก ๆ ด้วยการหาข้อมูลจากการถามชาวบ้าน ตามร้านค้าที่พูดกันต่อ ๆ ไปว่าที่นั่น ที่นี้ มีต้นยางที่มีน้ำยางออกมามาก บางครั้งต้องไปหาจากที่ไกลจากหมู่บ้าน ต้นยางที่มีน้ำยางออกมากจะสังเกตได้ด้วยการดูที่ร่องน้ำยาง ที่กรีดออกมาแต่ละวัน

ชาวสวนยางมักจะรองน้ำยางด้วยกะลามะพร้าว ต้นยางที่น้ำยางออกน้อย ก็จะรองด้วยกะลาที่เล็ก ออกมากหน่อยก็จะรองด้วยกะลาอันใหญ่ ไปจนถึงต้นยางที่ไม่สามารถจะรองด้วยกะลามะพร้าวที่ใหญ่ก็จะเอากระป๋องน้ำตาลสมัยก่อนที่จุประมาณสองลิตร หรือ ดิน มารองแทนกะลา ซึ่งต้นยางเหล่านี้ก็จะมีการตั้งชื่อต้นยางตาม พืชที่รองน้ำนั้น เช่น ต้นกลลามา ต้นคันน้ำยาง เป็นต้น

การเปิดกรีดยางใหม่ คนในสมัยก่อนมีความเชื่อว่าจะเริ่มต้นด้วยการทำอาหารเลี้ยงข้าวเหนียวหรือข้าวร้อน หรือนม พาไปในสวนยางเพื่อสวดดูอา หมายถึงขอพรจากพระเจ้า (อัลเลาะห์) หรือให้สวนยางของเขาปลอดภัยจากการถูกไฟไหม้ และให้น้ำยางออกเยอะ ๆ ตลอดจนให้พ้นภัยอันตรายต่าง ๆ

การตัดยางจะต้องเริ่มด้วยการเลือกมดที่คมและถูกต้องตามลักษณะและเหมาะสมกับต้นยางที่จะตัด มดที่จะเอามาตัดต้องเป็นมดที่ดี โดยช่างมดที่มีความชำนาญ และหลักที่ความคมมาก คนที่ตัดอย่างประณีตไม่นิยมซื้อมดจากตลาด เพราะมดที่ซื้อจากตลาดทำจากเหล็กที่ไม่มี ความคม การกรีดน้ำยาง ต้องไม่กรีดให้ถึงเนื้อไม้ยาง เพราะจะทำให้ต้นยางเสียหน้า ไม่สามารถกรีดได้หลายปี ขณะเดียวกันหากกรีดยางในแบบที่เข้าเนื้อไม้ยางเกินไป ก็จะทำให้ น้ำยางออกน้อย ไม่คุ้มกับการเสียเวลา

คนที่มากรีดยางส่วนใหญ่จะเป็นคนที่มาจากหมู่บ้านที่ติดกับชายทะเล ซึ่งเป็นหมู่บ้านในพื้นที่ทำนา เช่น ในเขตตำบลปนาละ สายบุรี ยะหริ่ง เป็นต้น เวลาคนกลุ่มนี้เข้ามากรีดยาง จะมีการเตรียมเสบียงอาหารมาพร้อมเช่นข้าวสาร น้ำตาล น้ำบูดูและปลาแห้ง อันเป็นอาหารในการดำรงชีพ และมาอยู่หลายเดือนจนกว่าจะกลับบ้าน จะกลับก็ต่อเมื่อถึงฤดูฝน ซึ่งเป็นฤดูทำนา

บ้านพะปุงเงาะ อำเภอรามัน จังหวัดยะลา

ประวัติชุมชนบ้านพะปุงเงาะ

พะปุงเงาะที่เป็นชื่อหมู่บ้านเรียกตามชื่อต้นไม้ที่ใหญ่และสูง จุดเด่นเฉพาะที่ต้นไม้ชนิดนี้มี เช่นมีกิ่ง 3 กิ่ง หักลงเหลือ 1 กิ่ง หรือ ใบมี 3 ใบ พลัดใบเหลือ 1 ใบ คนสมัยนั้นมองว่าเป็นการสร้างแล้วรื้อทิ้ง อันแปลว่า "พะปุงเงาะ" เป็นภาษามลายู

ในอดีตเคยเป็นพื้นที่ป่าทึบ จึงสันนิฐานอีกว่าการเคลื่อนย้ายของผู้คนเข้าสู่หมู่บ้านก็เพื่อหาแหล่งประกอบอาชีพ โดยเฉพาะอาชีพทำไร่และพืชที่ปลูกก็เป็นพืชเพื่อยังชีพ เช่น ข้าวไร่ ข้าวโพด มันเทศ มันล้มปะหลัง ฯลฯ

ในช่วงแรกๆความเป็นอยู่ด้านสังคมเป็นแบบถ้อยที่ถ้อยอาศัยซึ่งกันและกัน ไม่มีผู้นำหมู่บ้านอย่างเป็นทางการ เมื่อมีกิจกรรมที่ต้องการผู้นำไม่ว่ากรณีใด ๆ ต้องไปขอความช่วยเหลือจากผู้นำหมู่บ้านข้างเคียง เช่น ผู้นำทางศาสนาต้องอาศัยผู้นำจากหมู่บ้านเกาะรอ ผู้นำทางราชการต้องอาศัยผู้ใหญ่บ้านจากบ้านกะดูซง ฉะนั้นจากการประมวลเหตุการณ์ต่าง ๆ ประมาณการว่าหมู่บ้านตั้งมาแล้วประมาณ 280 ปี คือ ปี พ.ศ. 2292

ทรัพยากรธรรมชาติ

ทรัพยากรธรรมชาติในหมู่บ้านที่เคยอุดมสมบูรณ์ไม่ว่าจะเป็นดิน ป่าไม้ แม้กระทั่งน้ำดื่ม น้ำใช้ ปัจจุบันความอุดมสมบูรณ์เหล่านั้นเป็นแค่เพียงตำนานเล่าขานกันมา ป่าไม้ถูกทำลายโดยการโค่นเพื่อการค้า ทำที่อยู่อาศัย เป็นต้น เมื่อป่าถูกทำลายโดยเฉพาะป่าต้นน้ำ พลอยทำให้แหล่งน้ำบางส่วนแห้งในหน้าแล้งการจัดการน้ำโดยรัฐจึงเกิดขึ้น เช่น การสร้างฝายกั้นน้ำ การประปาภูเขา โดยกรมชลประทาน เป็นต้น ดินที่ทำการเพาะปลูกก็เสื่อมลงจึงมีการนำปุ๋ยวิทยาศาสตร์ใช้ในการเพาะปลูกตามชนิดของพืชที่ปลูก

ทรัพยากรในชุมชน

ทรัพยากรในชุมชนบ้านพะปูละที่สำคัญ คือ พรุ ซึ่งมีอยู่ 5 แห่ง ได้แก่

1.พรุโละ	1	แห่ง
2.พรุบาง	1	แห่ง
3.พรุปาดอ	1	แห่ง
4.พรุปือตอ	1	แห่ง
5.พรุมะละหี	1	แห่ง

สาธารณูปการพาณิชการ และอุตสาหกรรม

ในชุมชนบ้านพะปูละมีสาธารณูปการพาณิชการ และอุตสาหกรรมดังนี้

1.มัสยิด	2	แห่ง
2.โรงเรียนประถมศึกษา	1	แห่ง
3.สุเหร่า	3	แห่ง
4.โรงเรียนตาดีกา	2	แห่ง
5.โรงเรียนเอกชน	1	แห่ง
6.ประปาหมู่บ้าน	1	แห่ง (ให้อยู่ใช้อยู่ในปัจจุบัน)
7.ศาลา	4	แห่ง

8.ประปาภูเขา	3	แห่ง (ปัจจุบันใช้ไม่ได้)
9.ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนเกณฑ์	1	แห่ง
10.ถนนคอนกรีตในหมู่บ้าน	5	สาย
11.ที่สาธารณะประโยชน์ (ภูเขา)	1	แห่ง

ระบบเครือญาติและความสัมพันธ์ในสังคม

ด้านสภาพที่เป็นกลุ่มซึ่งเกิดจากบ้านเรือนที่ใกล้เคียงกันของกลุ่มเครือญาติตามแบบบ้านชนบท กับความสัมพันธ์ของคนในหมู่บ้าน จึงมีความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นเป็นอย่างยิ่ง เมื่อมีการทำบุญหรืองานประเพณีต่าง ๆ ของผู้คนในหมู่บ้าน ทุกคนจะช่วยกันอย่างเต็มที่ สำหรับนามสกุลใหญ่ ๆ ในหมู่บ้านพะลุงจะ มีประมาณ 2 -3 ตระกูลด้วยกัน คือนามสกุล ชีมา อาริยู มะลีละ และมะลี ทั้งหมดก็จะมีความสัมพันธ์กันระหว่างตระกูลด้วยการแต่งงานกัน ทำให้ระบบเครือญาติ มั่งคั่งและแน่นแฟ้นมากขึ้น แต่ปัจจุบันก็มีด้วยการแต่งงานกับคนนอกพื้นที่ มากขึ้นส่งผลเสียให้กับชุมชน

ชุมชนบ้านพะลุง เป็นหมู่บ้านชนบทที่กำลังพัฒนา สภาพความเป็นอยู่โดยทั่วไปไม่มีระบบที่ชัดเจนและเด่นชัด ความสัมพันธ์ของผู้คนในระบบเครือญาติจึงเป็นสิ่งที่ชัดเจนที่สุด กิจกรรมที่สำคัญในหมู่บ้าน เช่น งานประเพณี งานบุญ แม้กระทั่งกิจกรรมกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ก็เกิดขึ้นมาจากกลุ่มเครือญาติเป็นหลัก แล้วค่อยขยายสู่กลุ่มเพื่อนพ้องต่าง ๆ

ระบบการเรียนรู้

เนื่องจากเป็นชุมชนมุสลิมการเรียนรู้จึงมี 2 ระบบ คือ

- 1.ความรู้ทางด้านศาสนา เรียนที่โรงเรียนตาดีกาประจำมัสยิด โรงเรียนเอกชนสอนศาสนา (ปอเนาะ) และมัสยิด
- 2.ความรู้ด้านสามัญ เรียนที่โรงเรียนประถมในหมู่บ้านและสถาบันการศึกษาชั้นสูงอื่น ๆ ศาลาประจำหมู่บ้าน หรือสถานที่เฉพาะกิจเป็นครั้งคราว เป็นต้น

ระบบเศรษฐกิจ

สภาพดินฟ้า อากาศโดยทั่ว ๆ ไปเหมาะสมแก่การเกษตรโดยเฉพาะ การเพาะปลูกและพืชที่ปลูกส่วนใหญ่เป็นยางพาราและผลไม้ ซึ่งนับว่าเป็นรายได้หลักของหมู่บ้าน นอกจากทำการเกษตรแล้วก็มีการลงทุนประกอบการค้าเล็กน้อย ๆ ระบบแรงงานส่วนใหญ่เป็นแรงงานในการจ้างกรีดยางพารานอกจากนั้นแล้วก็ยังมีการทำนาข้าว ปลูกพืชสวนครัว เลี้ยงสัตว์

ระบบเศรษฐกิจส่วนใหญ่เป็นระบบการผลิตเพื่อขายไม่มีการแปรรูป เพื่อส่งขาย มีการแปรรูปบ้างก็เพื่อเก็บไว้กินนาน ๆ ในหมวดของอาหารการกินเชิงถนอมอาหารเท่านั้น

วงจรชีวิต 1 ปีของชุมชน

กิจวัตรของคนในหมู่บ้าน เป็นแบบเรียบง่าย เข้าก็ออกไปทำงาน (กรีดยาง ทำสวน) โดยอาศัยมือเข้าตามร้านน้ำชาใกล้กับสวนยาง หลังจากนั้นก็จะกลับมาเป็นมือกลางวันที่บ้าน ระบบแรงงานก็จะเป็นการรับจ้างกรีดยาง เป็นต้น แล้วก็จะพักผ่อนเอาแรงเพื่อทำงานในช่วงบ่าย ต่อด้วยการรับประทานอาหารมื้อเย็นที่บ้านเช่นกัน และที่ขาดไม่ได้ในแต่ละเวลาก็คือการละหมาด 5 เวลา ซึ่งชาวบ้านเคร่งมาก นอกจากนี้ในช่วงรอบปี ก็จะมีประเพณีที่เหมือนกับชุมชนมุสลิมทั่วไป เช่นการจัดงานเมาลิด ประเพณีอาซูรอ เป็นต้น ชาวบ้านนับถือศาสนาอิสลาม 100 เปอร์เซ็นต์

ในรอบปี จะมีกิจกรรมที่เป็นประเพณีต่าง ๆ และเป็นบทบัญญัติของศาสนา เช่น ในเดือนรอมฎอน จะต้องถือศีลอดในเวลากลางวัน ตลอดทั้งเดือน หลังจากนั้นก็จะเป็วันฮารีรายอหรือวันเฉลิมฉลองหลังจากที่ถือศีลอดมาเป็นเวลาหนึ่งเดือนเต็ม

เดือนซุลฮิลญาฮะฮ์ จะต้องไปประกอบพิธีฮัจญ์ ที่นครเมกกะห์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย สำหรับผู้ที่มีความสามารถไม่ว่าจะเป็นความสามารถทางด้านกำลังกาย และกำลังทรัพย์เพียงพอ ล้วนสามารถดำเนินชีวิตอยู่ต่อไปได้

เดือนมุฮารอม ก็จะมีการอาซูรอ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่แสดงถึงความพอเพียงของอาหารนั้นอยู่ ที่การจัดการอาหารไม่ใช่จำนวนอาหารอย่างเดียว อาซูรอเป็นการรวบรวมอาหารที่มีอยู่อย่างละนิดละน้อยหุงหารวมกันและกวนในภาชนะใบใหญ่ สามารถกินได้จำนวนมากขึ้น

เดือนรอบีอุลอาวัล ก็ทำเมาลิด เป็นการระลึกถึงวันประสูติของท่านศาสดามุฮัมมัด (ศ็อล ฯ) ส่วนงานอื่น ๆ ก็ไปมาหาสู่กันในงานเลี้ยง เช่น งานแต่งงาน งานเข้าสู่นัด เป็นต้น

ดังนั้น วิถีชีวิตของประชาชนจะมีความผูกพันกับศาสนา ยึดมั่นในหลักการของศาสนา ถือเอาคำสอนตามบทบัญญัติของศาสนาอิสลามเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตและด้วยความศรัทธาในศาสนาเป็นส่วนสำคัญที่คอยร้อยรัดชีวิตและจิตวิญญาณของคนในหมู่บ้าน ให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติ

ทว่า ปัญหาเริ่มเกิดขึ้นในสังคมมุสลิมคือ คนในชุมชน ที่มีอายุตั้งแต่อายุ 35 ปีขึ้นไป มักออกไปทำสวนในพื้นที่และนอกพื้นที่ เด็กอายุ 15 -20 ปี ไม่ค่อยจะเรียนศาสนา เนื่องจากกรเปลี่ยนแปลงที่ยังหาจุดเริ่มไม่ได้ ทำให้เกิดข้อสันนิษฐานต่างๆกันไป เช่น การเรียนศาสนาจบแล้วไม่มีงานรองรับ (ทำงานไม่ได้) เลยหันมาเรียนสามัญมากขึ้น ในสังคมมุสลิมเดี๋ยวนี้อีกเลยเกิดปัญหามันขึ้นมาไม่ว่าปัญหาทางเพศ และยาเสพติด ที่นับวันยิ่งจะมากขึ้น หนุ่มสาวสมัยนี้คือร้อนมากขึ้น พุดจากกับผู้หญิงผู้ใหญ่ไม่มีสัมมาคารวะ เพราะห่างกับคำสอนศาสนาอิสลาม ไม่ว่าจะเป็นในพื้นที่

หรือนอกพื้นที่เหมือนกัน ดังจะเห็นได้จากในช่วงกลางคืนไม่ค่อยมีคนเรียนอัลกุรอานกับโต๊ะครูในหมู่บ้าน หรือในช่วงเสาร์ – อาทิตย์ที่โรงเรียนตาดีกา

ภาษาท้องถิ่น

คนในท้องถิ่นส่วนใหญ่ พูดภาษายาวี (มลายู) ท้องถิ่นสมัยนั้น ผู้เฒ่าผู้แก่ก็พูดภาษายาวีในการติดต่อกับทางราชการ แต่ปัจจุบันก็มีบ้าง ในการติดต่อกับราชการจะพูดภาษาไทยแต่มีส่วนน้อย บางคนพูดไทยปนยาวีก็มี

การรวมกลุ่มของชุมชนบ้านพะปูลงะ

การรวมกลุ่มของชุมชนบ้านพะปูลงะ จะมีการรวมกลุ่มกันของชาวบ้าน กลุ่มแม่บ้าน และเยาวชน ซึ่งในปัจจุบันกลุ่มต่าง ๆ บางกลุ่มได้มีการยุบแล้ว บางกลุ่มก็กำลังดำเนินการอยู่ โดยกลุ่มต่าง ๆ ของชุมชนบ้านพะปูลงะมีดังนี้

1. กลุ่มที่กำลังดำเนินการอยู่

กลุ่มสหพัฒนา

กลุ่มสหพัฒนาก่อตั้งเมื่อปี 2539 มีสมาชิกทั้งหมด 180 คน ทางกลุ่มให้สมาชิกถือหุ้นและฝากต่อเดือน

วัตถุประสงค์ จัดซื้อขายให้สมาชิกในราคาต่ำกว่าท้องตลาด และมีการแบ่งกำไร(ปันผล)ให้แก่สมาชิกตามหุ้นของสมาชิกแต่ละคน)

ประโยชน์ในสังคม ทางกลุ่มจ่ายชากัดแก่คนยากจน ให้ค่าทำศพ ในกรณีสมาชิกเสียชีวิต เช่น ให้ผ้าห่อศพ และค่าชุดหลุมแก่สมาชิก ให้ทาสแก่เด็กกำพร้า (ยาทิม)

คณะกรรมการดำเนินการ มีคณะกรรมการดำเนินการอยู่ในปัจจุบันดังนี้

1.นายมะโซะ	มะชิมะ	ประธานกลุ่ม
2.นายยูโซะ	วาเจะ	รองประธาน
3.นายมักตา	สะลิมอง	เหรัญญิก
4.นายมามะ	อูมา	ประชาสัมพันธ์
5.นายปือราเฮง	เจ๊ะมู	กรรมการ
6.นายยิ	ชิมะ	กรรมการ
7.นายอิบรอฮิม	มาโซ	กรรมการ
8.นายปือราเห็ม	สะมะแอ	กรรมการ
9. นายอาแด	มะชิมะ	เลขาฯ

10.นายแวกือจิ อาริยู ที่ปรึกษา

ปัจจุบันทางกลุ่มมีทรัพย์สินทั้งหมดรวมทั้งอาคารและอุปกรณ์ต่าง จำนวนทั้งสิ้น 1,180,000 บาท

กลุ่มแม่บ้านพัฒนา

กลุ่มแม่บ้านพัฒนาก่อตั้งเมื่อปี 2540 มีสมาชิกในกลุ่ม 15 คน เดิมทีสมาชิกในกลุ่มลงหุ้นทำแชร่ ซื้อตู้ในครัวตามกฎเกณฑ์ที่ตกลงกัน คือสมาชิกทุกคนจับฉลากใครได้เบอร์ 1 แสดงว่าสมาชิกคนนั้นได้คู่ไปใช้ก่อน ปัจจุบันสมาชิกได้คู่ทุกคนแล้ว

ปี 2540 ภาครัฐได้สนับสนุนงบประมาณผ่านพัฒนากรอำเภอ จำนวนเงิน 20,000 บาท เพื่อจัดซื้ออุปกรณ์ใช้ในครัว เพื่อให้เช่า ในงานเลี้ยงต่าง ๆ ในหมู่บ้านและหมู่บ้านใกล้เคียง

ปี 2542 ทางกลุ่มซื้อที่ดินกว้าง 9 * 12 เมตร ในราคา 30,000 บาท

ปี 2544 มีการสนับสนุนจากอบต.เกาะวอ ได้ให้ ดินท์ 1 ชุด และโต๊ะเก้าอี้ 6 ชุด

ปี 2547 มีการสนับสนุนจากอบต.เกาะวอ ด้านงบประมาณสร้างอาคารให้กลุ่มแม่บ้านพัฒนา เพื่อเก็บอุปกรณ์ เครื่องในครัวและเพื่อทำกิจกรรมในกลุ่ม

คณะกรรมการผู้ดำเนินการ มีดังนี้

1.นางกือลือซง	อาริยู	ประธาน
2.ซาริพะ	โตะลู	รองประธาน
3.นางพาตีเมาะ	ดีรี	เลขา
4.นางซาริพะ	อาริยู	เหรัญญิก
5.นางไอนี	มะริมา	ประชาสัมพันธ์
6.นางเยาะ	สะลิมอง	กรรมการ
7.นางจิอนะ	มะดาเฮ	กรรมการ
8.นางตีเมาะ	กาเจ	กรรมการ
9.นางเยาะ	ซิม่า	กรรมการ
10.นางบาจิง	วาจะ	ที่ปรึกษา

กลุ่มเยาวชน

ก่อตั้ง ปี 2546 โดยทางศูนย์ได้ถ่ายทอดเทคโนโลยีตำบลเกาะวอ ได้ของบสนับสนุนจากหน่วยงานเกษตรอำเภอ ทางเกษตรอำเภอได้สนับสนุนงบประมาณ 10,000 บาท โดยนำมาทำเป็นกิจกรรมของกลุ่มในการทำแปลงสาธิต ปลูกอ้อย ได้ดำเนินการมา 2 ปีแล้ว ปัจจุบันยังดำเนินการอยู่

ผลที่ได้รับจากแปลงสาธิต ขยาย้อย / ขยายพันธุ์้อย กลุ่มเยาวชนไม่มีคณะกรรมการ มีแต่หัวหน้ากลุ่ม การดูแลการจัดการอยู่กับคณะกรรมการศูนย์เทคโนโลยีการของตำบลเกาะรอ
ประโยชน์ของการรวมกลุ่ม ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ หลีกเลียงจากสิ่งเสพติด

กลุ่มเยาวชนทำผ้าบาติก ก่อตั้งเมื่อปี 2546 ตั้งอยู่ ณ.หมู่ที่ 4 ตำบลเกาะรอ อำเภอรามัน จังหวัดยะลา โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้เยาวชนใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ และลดปัญหายาเสพติด และได้รับการสนับสนุนจากพัฒนาชุมชนในด้านปัจจัยการผลิต

กิจกรรม

ปี 2547 ทางกลุ่มได้เข้าโครงการ OTOP

ปี 2547 ทางกลุ่มได้ประมูลสินค้าในการเข้า ที่โรงแรม เจ . บี หาดใหญ่ ไปต้อนรับนายก ฯ ทักษิณ ชินวัตร ที่ โรงแรม ซี. เอส ปัตตานีในงานกิจกรรมสินค้า OTOP

ปี 2547 ทางกลุ่มได้รับทะเบียนสินค้า OTOP

ปัจจุบันยังดำเนินการอยู่ มีคณะกรรมการดังรายชื่อต่อไปนี้

1.นายมาหามะ อารีโย	ประธาน
2.นายฮาซิมชี มะลาแย	รองประธาน
3.นายลูกมัน สะรีบุ	เลขา
4.นายบอสอรี อีรยาแสม	เหรัญญิก
5.นายปริญญา มารียา	การเงิน
6.นายกอรี เริง	การเงิน
7.นายมาหามะ ตูแวลือโมะ	ประชาสัมพันธ์
8.นายมาสกัน ตาแยะ	กรรมการ
9.นายซูรียา ยีแดง	กรรมการ
10.นายมะนาเซ เจ๊ะกูโน	กรรมการ
11.นายมุฮัมหมัดตอบุรี โตะลู	กรรมการ
12.นายฮัสมี พิรีชี	กรรมการ
13.นายสุไลแมน มะหลี	กรรมการ
14.นายอัฟฟาน เจะแม	กรรมการ
15.นายสุกัยรี มะแซ	กรรมการ
16.นายนุรดี วาเจ๊ะ	กรรมการ
17.นายฮาหามะ ซามิง	กรรมการ
18.นายมะซอบรี ยีแดง	กรรมการ

19.นายสาพาริ กะนิ	กรรมการ
20.นายมารูวี่ ยี่เต็ง	กรรมการ

2.กลุ่มที่ไม่ได้ดำเนินแล้ว

กลุ่มตัดเย็บ – ปักดอก

ปัจจุบันไม่ได้ดำเนินการ มีสมาชิกทั้งหมด 10 คน ?

สาเหตุ

- 1.สมาชิกไม่มีการรวมกลุ่ม
- 2.พ่อค้ามารับผ้าไม่จ่ายค่าผ้า
- 3.ฝีมือไม่ปราณีต
- 4.ราคาผ้าแพง (ต้นทุนสูง)

กลุ่มสหกรณ์ สวนยาง

มีสมาชิกทั้งหมด 35 คน

ปัจจุบันไม่ได้ดำเนินการ

สาเหตุ

- 1.สมาชิกไม่ส่งน้ำยางต่อสหกรณ์
- 2.แผ่นเสียบของตะกงถูกขโมย
- 3.สมาชิกขาดความเชื่อมั่นต่อสหกรณ์

การศึกษาเกี่ยวกับพรุในชุมชนบ้านพะปู้เงาะ

บาโระ หมายถึง พรุ คือแหล่งที่ใช้ประโยชน์ของคนในหมู่บ้าน พรุเป็นสิ่งที่มีความอุดมสมบูรณ์ในนิเวศน้ำ ที่ใช้ประโยชน์ได้สารพัด หลากหลายวิธี ส่วนมากใช้ประโยชน์ปลูกข้าว หาปลา เลี้ยงสัตว์

นอกจากนี้ที่บ้านพะปู้เงาะ ยังทำนาพรุ เพราะไม่ได้เป็นการลงทุนมากนัก ใช้แรงงานอย่างเดียว ทำนาพรุจะต้องหาพันธุ์ที่ใช้เฉพาะนาพรุเท่านั้น และคัดพันธุ์ให้ทันต่อเวลาเก็บเกี่ยว ไม่อย่างนั้นในหน้าฝนอาจจะเสียได้เนื่องจากพันธุ์ที่ไม่ทนต่อสภาพน้ำจะเสียง่าย ในช่วงฤดูเก็บเกี่ยว น้ำจะท่วม ข้าวนาพรุก็จะเสีย

ชาวบ้านส่วนใหญ่ทำนาพรุ เพราะไม่ต้องใช้ทุน การทำนาพรุต้องดูที่ดวงดาว ชาวบ้านเรียกว่า “ แตงาะกือตีกอ ” เพื่อจะคำนวณเวลาและฤดูกาลลงพันธุ์ที่เตรียมไว้ในพรุ และหาที่เหมาะสมๆ(บือกะฮือฮือมา) เป็นพื้นที่ที่ว่างเมล็ดพันธุ์ บางคนก็ทำรอบ ๆ พรุ บางคนขอทำในสวนยาง

ของเพื่อนบ้าน พื้นที่หว่านเมล็ดพันธุ์ จะต้องเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ และมีแสงแดดส่องถึงพอสมควร ถ้ามีแดดมากทำให้พันธุ์ไม่ขึ้นสูงและยาว

การทำนาพรุต้องดูจำนวนน้ำในพรุ คือระดับน้ำที่พอเหมาะ ที่จะลงพันธุ์หรือต้นกล้าที่เตรียม ชาวบ้านที่ทำพรุต้องเตรียมหาเมล็ดพันธุ์ รวบรวม ในเดือนหกของฤดูการทำนา (เดือนกรกฎาคม) ถึง เดือนแปดของฤดูการทำนา (เดือนกันยายน) สายพันธุ์ข้าวที่นิยมเช่น พันธุ์จือปอ ตั้งแต่หว่านเมล็ดจนได้ต้นกล้าอายุประมาณ 30 – 45 วัน จึงจะสามารถนำไปปักดำลงไปในพรุได้ จุดเด่นของพันธุ์ จือปออยู่ที่ลำต้นที่ทนต่อน้ำ ไม่เสียว่าย ลูกตก เนื้อนุ่ม ให้ผลผลิตมาก ก้านผลยาว ไม่งอกในเวลาถูกน้ำหรือจมน้ำ

ข้าวพันธุ์มะมะโตะ ตั้งแต่หว่านเมล็ดพันธุ์จนมีอายุประมาณ 28 – 45 วันจึงจะสามารถนำลงในพรุได้ จุดเด่นอยู่ที่ ให้ผลผลิตมาก ต้นสูง ไม่ล้มง่ายเวลาลมพัด ทนต่อโรค ข้อเสียคือออกนานเมื่อถูกน้ำ ส่วนพันธุ์ก็อรายี้ ตั้งแต่หว่านเมล็ดพันธุ์อายุประมาณ 30 – 40 วันถึงจะสามารถลงในพรุได้ จุดเด่น เนื้อนุ่ม ทนต่อน้ำ ทนต่อโรค ไม่ชอบกินเพราะเปลือกแข็ง และพันธุ์ช่อ ซึ่งหลังจากหว่านเมล็ดพันธุ์แล้วอายุประมาณ 20 – 30 วันก็สามารถลงในพรุได้ จุดเด่นช่อยาว เมล็ดใหญ่ เวลาหุงจะขึ้นหม้อ ข้อเสีย เปราะง่าย ฯลฯ

หลังจากลงพันธุ์ในพื้นที่แล้ว ขณะที่รอพันธุ์หรือต้นกล้า ลงในพรุ ชาวบ้านที่ทำนาพรุ จะต้องดูระดับน้ำในพรุก่อน ถ้าระดับน้ำในพรุมาก ผู้นำหมู่บ้านจะเรียกสมาชิกที่ทำนาพรุมารประชุม เพื่อจัดการระบบน้ำในพรุ นายมะเย็ง กล่าวว่า ส่วนมากจะทำการเปิดทำนบ (บูกอทาเนาะ) ให้น้ำออกจากพรุก่อน จึงมาจัดการในพรุ เช่น ถางต้นกก (ตือบะห์นีออง) อันจะต้องใช้เครื่องมือเฉพาะ เช่นตาเถาะ หลังจากถางเสร็จแล้วทิ้งไว้ประมาณ 10 – 15 วัน จึงเก็บต้นกกไว้ ณ จุดหนึ่งที่เตรียมไว้ ซึ่งเป็นบริเวณท้ายพรุ ระยะเวลาในการทำงานพรุประมาณ 20 – 25 วัน จึงมาดูต้นกล้าว่าเจริญเติบโตแค่ไหน ถ้าหากว่าต้นกล้าสูงประมาณ 60 -70 ซม. ก็จะถอนต้นกล้ามาดำในนาพรุ

หลังจากที่สมาชิกได้ทำการดำนาพรุเสร็จเรียบร้อยแล้ว จะทิ้งไว้ประมาณ 10 -15 วัน จากนั้นจะมาดูระดับน้ำในพรุว่าอยู่ในระดับไหนแล้ว หากน้ำอยู่ในระดับที่สมควรต่อต้นกล้าที่ดำแล้ว ก็จะมีการปิดทำนบ สมาชิกที่ทำนาพรุจะต้องให้ความร่วมมือในการดูแลโดยการเฝ้าคอยระวังสัตว์ไม่ให้มาทำลายต้นข้าว เช่น ผูกวัว ควาย เป็นต้น

พอต้นข้าวอายุประมาณ 3 – 4 เดือน สมาชิกที่ทำนาพรุจะต้องคอยดูแลฝูงนกที่จะมาทำลายข้าว ด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น สลایยะ หรือการผูกสิ่งของที่มีสามารถให้เสียงดัง และทำหุ่นไล่กา เป็นต้น

เมื่อถึงเวลาการเก็บเกี่ยว ข้าวจะต้องเตรียมอุปกรณ์และเครื่องมือ เช่น ตาแม เรือ ตือแรเนาะ เพื่อป้องกันฝน / แดด สือราแม ในระหว่างการเก็บเกี่ยวจะเอาข้าวที่ยังสุก (สีเขียว) มาทำ

ปะเอาะ (อาหารกินระหว่างการเก็บเกี่ยวข้าว) ส่วนข้าวที่เก็บเกี่ยวแล้ว เพื่อป้องกันการจมน้ำหรือถูกน้ำฝน จะวางไว้บนชั้นไม้ไผ่ ก่อนที่จะเก็บไว้ในยุ้งเก็บข้าว

เมื่อเก็บเกี่ยวข้าวเสร็จแล้ว บางคนจะทำการตำข้าวเปลือก บางคนก็จะนำข้าวเปลือกเข้าโรงสี เพื่อที่จะได้มาซึ่งข้าวสารและจะมีการเรียกเพื่อนบ้าน ไต๊ะครู และชาวบ้านมากินข้าวใหม่ตามความเชื่อของชาวบ้านบางคน เวลากินข้าวใหม่ จะไม่กินกับกับข้าวที่เป็นเนื้อสัตว์ที่มีเลือดมาก แต่จะกินกับปลา กุ้ง ผักชนิดต่าง ๆ

หลังจากทำนาเสร็จสิ้นเรียบร้อยแล้วจะมีการใช้ประโยชน์ในพรุ เช่น หาปลา เลี้ยงสัตว์ ปัจจุบันไม่มีการทำนาพรุแล้ว เนื่องมาจากสาเหตุ

- 1.เสี่ยงจากน้ำท่วม
- 2.หาพันธุ์ยาก
- 3.น้ำไม่มีในพรุ
- 4.ชาวบ้านได้เปลี่ยนวิถีชีวิต
- 5.เมื่อปี 2520 กรมการปกครองได้สร้างฝายกั้นน้ำที่ทำด้วยปูนซีเมนต์ ทำให้น้ำและสภาพพรุเปลี่ยนแปลง เป็นพรุร้าง
- 6.บางคนจะขุดบ่อขนาดใหญ่ในพรุเพื่อเลี้ยงปลา

ปฏิทินการทำนาในรอบปี

ประเภท / เดือน	1 11	2 12	3	4	5	6	7	8	9	10
นาพรุ					←→ เพาะต้นกล้า	←→ ดำนา			←→ เกี่ยวข้าว	
นาปี		←→ เกี่ยวข้าว			←→ ไถนา / ไถกลบ	←→ หว่านพันธุ์				
นาดำ		←→			←→ เพาะต้นกล้า	←→ ดำนา				

	เกี่ยวข้าว
ข้าวไร่	

เมล็ดพันธุ์ข้าวในท้องถิ่น

คำเรียก	พื้นที่	ชื่อ เมล็ดพันธุ์
นาพรุ (ปือแนบาโระ)	พรุ	จือปอ , กาหยี , ซ่อ , ลือมูบาเซาะ , ปูโละโนรี , เมาะมะโด๊ะ , เมาะแมะมะห์ (ข้าวเหนียว)
นาปี (ปือแนตาโบแระ)	ที่ราบลุ่ม	ลือมูบาเซาะ , บุรง , แอกอมุแซ , ตาเนาะจันอเปเราะ , ปือสุ
นาดำ (ปือแนกือดง)	ที่ลุ่ม	อาเนาะจันอ , แอกอมุแซ , ซือมิมง , ปือสุ
ข้าวไร่ (ปาดีฮุมอ)	ที่ราบ , เนิน	ยาโงะ , แอกอมุแซ , ตาเนาะจันอ

สภาพทั่วไปของชุมชนตะโหนด อำเภอศรีสะเกษ จังหวัดนครราชสีมา

ประวัติความเป็นมาของชุมชนตะโหนด

ในอดีต บริเวณบ้านตะโหนดเป็นเพียงเส้นทางเดินเท้าและทางที่ใช้ช้างเป็นพาหนะ เป็นเส้นทางที่ลัดเลาะริมภูเขาบูโด เชื่อมระหว่างเมืองลังกาสุกะกับเมืองลือแฆะห์ ประชาชนของทั้งสองเมืองจะใช้เส้นทางแห่งนี้ ติดต่อราชการและการค้าขายลำเลียงสินค้าของป่า เช่น เครื่องเทศ เครื่องหอม และเนื้อกวางแห้ง ส่วนสาเหตุการบุกเบิกเข้ามาตั้งรกรากจนเกิดชุมชนนั้น ส่วนหนึ่งเกิดจากการพยายามเข้าถึงทรัพยากรให้มากขึ้น เพราะตามประเพณีของคนสมัยนั้นพามีครอบครัวหรือแต่งงานแล้วต้องแยกออกไปหาที่ทำกินใหม่ เพื่อปลูกพืชไร่และข้าวไร่อย่าง ข้าวโพด ข้าวสาลี ฝักทอง ข้าวไร่ ห้วมันชนิดต่างๆ และอื่นๆ ซึ่งส่วนมากการเลือกพื้นที่ทำกินแห่งใหม่นั้น มักจะเลือกพื้นที่ราบติดกับคลอง แม่น้ำลำธาร เพื่อการสะดวกแก่การดูแลพืชไร่ และใช้เป็นเส้นทางการค้าและการแลกเปลี่ยนของคนในระหว่างถิ่นต่างๆ

ตำนานเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานและการบุกเบิกชุมชนตะโหนดมีเรื่องเล่าต่อกันมาว่า เจ้าเมืองสมัยนั้นชื่อ **ชาฮิด ญูนิง** และวงศ์ตระกูลที่มาจากรัฐกือเดาะห์เป็นผู้บุกเบิกดินแดนแถบนี้ (บริเวณบ้านอาโลस्ताปัจจุบัน) แต่ต่อมา ได้ถูกขุนนางยึดอำนาจ จับตัวเจ้าเมืองและพาขึ้นไปบนภูเขาเพื่อประหารด้วยการตัดหัวจากนั้นจึงเอาไปทิ้งทะเล แต่ก็เชื่อว่าเจ้าเมืองจะไร้ทายาท เพราะเจ้าเมืองมีลูกชายสองคนชื่อว่า **ชาฮิดดาหรี** เป็นพี่ชายอายุ 20 ปี น้องชายชื่อว่า **ชาฮิด ชามะ** อายุ เจ็ด ปี ได้หลบหนีลี้ภัยเข้าประเทศฟาตอนี พี่ชายได้ทำงานกับเจ้าเมืองยิ่งอ ส่วนน้องชายพอโตเป็นหนุ่มได้ไปทำงานเฝ้านาข้าวเจ้าเมืองรือแม ที่บ้านลีเซง ตำบล จากวีระ อำเภอรามัน จังหวัดยะลาของปัจจุบัน และได้แต่งงานกับลูกสาวชาวบ้านซึ่งตามประเพณีสมัยนั้นต้องหาที่ทำกินใหม่เพื่อยกสถานะของครอบครัวใหม่ โดยย้ายไปที่ บ้านราง ชื่อภาษามาลายูว่า “ก่าปงตีฆาล”

ชาฮิด ชามะ ได้ปลูกพืชไร่ ข้าวไร่ หาของป่าและล่าสัตว์เรื่อยมาจนมีลูกชายชื่อว่า **ดะห์ยอ** พอดะห์ยอโตเป็นหนุ่มได้แต่งงานกับลูกสาวเพื่อนบ้านชื่อว่า **นางสาวดือลี** ลูกของแซะห์เพื่อนบ้าน ซึ่งตระกูล ของแซะห์ นั้นเป็นตระกูลแรกที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในบริเวณดังกล่าว แต่ไม่สามารถจะเจาะลึกวงศ์ตระกูลแซะห์ได้ ทราบแต่เพียงว่า รุ่นปู่ของแซะฮุเป็นผู้บุกเบิกบ้านกะลุแป ซึ่งเป็นบ้านเกิดของแซะห์ หลังจากแซะฮุได้แต่งงาน ตามประเพณีสมัยก่อน ต้องหาพื้นที่ทำมาหากินใหม่ โดยพื้นที่ที่แซะฮุได้ตั้งหลักมีชื่อปัจจุบันว่า ปือละบาตู ซึ่งมีระยะทางห่างจากสถานที่เกิดของแซะฮุประมาณ 500 เมตร ซึ่งได้ให้กำเนิดบุตรสาวมีชื่อว่าดือลี พอโตเป็นสาวได้แต่งงานกับดะห์ยอ ลูกของชามะ ปัจจุบันอยู่ในหมู่บ้านตายา

หลังจากที่ดะห์ยอได้แต่งงานกับดือลีแล้ว ตามประเพณีต้องแยกเป็นของตัวเอง ไม่ว่าจะเป็นบ้านเรือนที่อยู่อาศัย แหล่งที่ทำกินใหม่ ดะห์ยอไปบุกเบิกในพื้นที่ที่ชื่อว่า “ปือเจาะะ” เป็นภาษามาลายู หมายถึง พื้นที่ราบขุมเต็มไปด้วยน้ำ เหมาะการทำนาข้าว และได้มีระบบการทำนาข้าวในแบบหมุนเวียน ซึ่งอาจใช้เวลาเป็น สิบ ๆ ปีกว่ากลับมาทำใหม่ในพื้นที่เดิม

ข้อมูลประชากรบ้านตะโหนดในปัจจุบัน

เดิมบ้านตะโหนด ตั้งอยู่ในหมู่ที่ 2 ตำบลสามัคคี อำเภอหรือเสาะ จังหวัดนราธิวาส ต่อมาในปีพ.ศ. 2527 ทางกรมปกครองได้แยกเป็น 3 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 2 บ้านตะโหนด หมู่ที่ 5 บ้านกูโบร์ หมู่ที่ 6 บ้านปอนาะ ซึ่งสามารถจำแนกประชากรของแต่ละหมู่บ้านได้ดังนี้

บ้าน ประชากร	ชาย	หญิง	รวม
หมู่ที่ 2 บ้านตะโหนด	365	368	733

หมู่ที่ 5 บ้านภูโบว์	257	252	509
หมู่ที่ 6 บ้านปอนาะ	168	186	354
รวมทั้งหมด			1596

ข้อมูลทั่วไปและภูมิประเทศ

บ้านตะโหนดมีลักษณะทางกายภาพที่ล้อมรอบด้วยภูเขา ทิศเหนือติดกับภูเขา ที่มีชื่อว่า พลา ปัจจุบันอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติภูโดสูงป่าดี ทิศใต้ติดกับภูเขาเปาะแอล ซึ่งเป็นเขตของ ตำบลสามัคคี ซึ่งกรมป่าไม้ได้เตรียมการประกาศเป็นป่าอนุรักษ์ ทิศตะวันออกติดกับบ้านยือลาแป หมู่ที่ ๓ ตำบลสุวารี ทิศตะวันตกติดกับบ้านตายา หมู่ที่ ๑ ตำบลสุวารี

ในอดีตบ้านตะโหนด อยู่ในตำบลสามัคคี แยกเมื่อพ. ศ. ๒๕๒๗ ได้แยกหมู่บ้านและตำบล ทำให้ในปัจจุบัน บ้านตะโหนดอยู่ในเขตการปกครององค์การบริหารตำบลสุวารี ห่างจากตัวอำเภอหรือเสาะ ๑๒ กิโลเมตร มีเขตการปกครองที่แยกหมู่บ้านเป็น ๓ หมู่บ้าน คือบ้านภูโบ หมู่ที่ ๕ บ้านปอนาะหมู่ที่ ๖ และบ้านเดิม ตะโหนด หมู่ที่ ๒ ตำบลสุวารี อำเภอหรือเสาะ

สำหรับการเดินทางไปบ้านตะโหนดนั้น ไม่มีรถประจำทางบริการ จำเป็นต้องใช้รถส่วนตัวและอาศัยรถของชาวบ้าน แต่ปัจจุบันกำลังมีการก่อสร้างถนนระหว่างเมืองยะลา – นราธิวาสซึ่งจะทำให้การเดินทางสะดวกมากยิ่งขึ้น ส่วนในเรื่องของการติดต่อสื่อสารนั้น สามารถใช้โทรศัพท์หยอดเหรียญภายในหมู่บ้านได้เพราะโทรศัพท์มือถือจะมีคลื่นเพียงบางจุดเท่านั้น บางคนต้องไปซื้อเสารับสัญญาณมาใช้ ส่วนจดหมาย มีไปรษณีย์ประจำตำบลให้บริการตามปกติ

ภูมิอากาศ

ภูมิอากาศบ้านตะโหนดมี 2 ฤดู

3.1 ฤดูฝน ตั้งแต่เดือนมิถุนายน – เดือนมกราคม รายละเอียดวิธีชีวิต

3.2 ฤดูร้อน ตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ – เดือนพฤษภาคม

โครงสร้างชุมชน

บ้านตะโหนด จะเป็นระบบเครือญาติ มีเรื่องอะไรจะปรึกษารื้อกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อย่างเช่น หากมีใครในชุมชนจะจัดงานแต่งงานหรือเข้าสู่นิต เจ้าของงานจะทำหน้าที่ไปเรียนเชิญอย่างเดียว งานทั้งหมดชาวบ้านในชุมชนจะอาสาไปช่วย และจะมีการแบ่งงานแบ่งหน้าที่โดยมีหัวหน้ารับผิดชอบ ตั้งแต่สองอาทิตย์ก่อนงาน จนถึงวันจัดงาน

สถานที่สำคัญของชุมชนบ้านตะโหนด

สถานที่สำคัญของชุมชนบ้านตะโหนด จะแบ่งได้ดังนี้

8.1 สถานที่สำคัญทางศาสนา ได้แก่ มัสญิด สุเหร่า โรงเรียนตาดีกาและกูโบร์

8.2 สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ และภูมิปัญญาชาวบ้าน

มีสวนดงขบงภูเขา สระน้ำโบราณ จะแสดงให้เห็นถึง การจัดการใช้น้ำ ทำนาข้าว ปัจจุบันชาวบ้านเรียกว่า “ ถาเนาะ ” มาจากคำว่า “ ทำนบ ” หรือชาวบ้านเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “ บาโรหะลุปี ” พรุกระลุปี บริเวณนี้เมื่อก่อน จะมีต้นกะลุปีเต็มไปหมด โดยเอาน้ำจากคลอง จาเราะรุมุ สกัดด้วยก้อนหินไหลลงพรุมาบุยุ ไหลลงพรุกระลุปี (พาบุยุเป็นชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ชาวบใช้เนื้อไม้ลับมีด) จุดประสงค์เพื่อเอาน้ำไปใช้ในการทำนาปลูกข้าว ในสมัยก่อนการทำงาน การประกอบอาชีพ เพื่อความอยู่รอดเท่านั้น คือให้อิ่มปากอิ่มท้อง การทำนาปลูกข้าวจะทำเฉพาะพื้นที่ราบที่มีน้ำไหลไปทั่ว ที่เนินก็ทำข้าวไร่ แต่ปัจจุบันพื้นที่ทั้งหมดนั้นกลายเป็นสวนยางพาราหมดแล้ว

ประวัติกูโบร์บ้านตะโหนด

ความเป็นมา กูโบร์บ้านตะโหนดเริ่มแรกจะเป็นกูโบร์ของผู้ที่เลี้ยงช้างและผู้ติดตาม ภายในกูโบร์จะมีต้นตะเคียนทราย 7 ต้น ซึ่งจะเป็นที่ผูกและสอนช้าง มีบึง ชื่อว่า ลูโบะกุลวะ เป็นที่อาบน้ำช้าง กูโบร์หรือสุสานบ้านตะโหนดมีทั้งหมด 6 จุดด้วยกัน คือ

- 1.กูโบร์โต๊ะปาติ
- 2.กูโบร์โต๊ะดีอโมะะฮุ
- 3.กูโบร์โต๊ะแม
- 4.กูโบร์โต๊ะแยลาบอ
- 5.กูโบร์โต๊ะสาแม
- 6.กูโบร์โต๊ะบีแด

ร้านค้าของชุมชนบ้านตะโหนด

ร้านค้าของชุมชนบ้านตะโหนด เป็นร้านค้าขายของชำมีของขายทุกอย่าง ให้บริการกับชุมชน มีร้านน้ำชา จะเปิดขายตั้งแต่เช้า จนถึงค่ำ มีการขายข้าวยา ข้าวแกง และขนมพื้นบ้าน ในตอนเช้า มีร้านขายกล้วยเดี่ยว ข้าวต้ม ของหวานและน้ำแข็งหวาน จะขายตั้งแต่เช้าจนถึงเย็น

พันธุ์พืชของชุมชนบ้านตะโหนด

มีพืชยืนต้น และพืชตามฤดูกาล พืชยืนต้น ได้แก่ ยางพารา ไม้ผล เช่น มะพร้าว ลองกอง เงาะทุเรียน มังคุด ต้นหมาก พืชไร่ ตามฤดูกาล เช่น ข้าวไร่ ถั่วทราย มันขึ้นหนู ข้าวโพด ถั่วฝักยาว ระบบการเพาะปลูกพืชของชุมชนบ้านตะโหนด มีไว้เพื่อกิน ที่เหลือก็จะขาย

การเลี้ยงสัตว์ของชุมชนบ้านตะโหนด

ในแต่ละครัวเรือนนั้น แต่ละบ้านจะมีการเลี้ยงสัตว์ เพื่อกิน เท่านั้น จะมีทุกอย่าง เช่น ไก่ เป็ดเทศ วัว ควาย ฯลฯ ส่วนมากจะเลี้ยงระบบแบบธรรมชาติ คือ ปล่อยให้สัตว์หากินเองตามธรรมชาติ

วงจรชีวิต 1 ปีของชุมชน

วงจรชีวิตของชุมชนบ้านตะโหนด เป็นวงจรชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ แต่จะปรับตัวตามกระแสโลกทุนนิยมปัจจุบัน เมื่อก่อนจะอยู่กันอย่างสมถะ ใช้ชีวิตสอดคล้องกับธรรมชาติในแต่ละฤดูกาล ไม่ว่าจะเป็นการทำมาหากิน การทำงาน โดยเฉพาะการอยู่ร่วมกันในสังคมนั้น จะไม่มีเรื่องวุ่นวายเกิดขึ้น ไม่มีการลักขโมย ไม่มีการทะเลาะเบาะแว้ง ถ้ามีเรื่องเกิดขึ้นก็สามารถตกลงกันในหมู่บ้าน ไม่ถึงโรงพักและศาล เพราะในวัฒนธรรมของชาวมลายูจะมีระบบการควบคุมและปกครองกันเองผ่าน หัวหน้าหมู่บ้าน โต๊ะครู และโต๊ะอีหม่าม

สำหรับการกินการอยู่นั้น มีลักษณะของการแบ่งปันกันกัน อย่างเช่น ถ้าใครล่าสัตว์ตัวใหญ่ได้ เช่น กวาง ก็จะแบ่งกันในหมู่บ้านและรู้จักกินพืชตามฤดูกาล อย่างเช่น กรอย หัวบุก พืชพื้นบ้านส่วนมากคนมลายูในแต่ละท้องถิ่นจะรู้จักใช้ประโยชน์ เช่น เอามาใช้ซักผ้า เอามาแทนเกลือ เครื่องแกง และยาสมุนไพร

คนมลายูมักประกอบอาชีพหลัก คือ การกรีดยางพารา ที่มีทั้งการนำไปทำเป็นแผ่นและทำขี้ยาง ส่วนอาชีพเสริมคือ การเลี้ยงวัว ควาย แพะ แกะ และไก่ การเลี้ยงแบบสันตนาการ จะเป็น การเลี้ยงนก พอถึงฤดูฝนก็จะทำไร่นา ปลูกพืชไร่ต่างๆ เวลานั้นก็หาปลา และล่าสัตว์

วงจรชีวิตตลอดเวลา 1 ปีของชุมชนตะโหนด ไม่ได้คาดหวังเรื่องเงินทองมากนัก แต่จะทำงานแบบพออยู่พอกิน ยึดหลักศาสนาเป็นบรรทัดฐาน ตื่นเช้าตอนหัวรุ่งจะเริ่มละหมาดซุบฮี เสร็จเรียบร้อยก็อ่านอัลกุรอาน จากนั้นจึงเปลี่ยนชุดไปกรีดยางที่สวน ผู้หญิงก็อยู่บ้านคอยผู้ชายที่ยังไม่กลับจากร้านน้ำชาและกินข้าวยา พบปะพูดคุยเรื่องราวเหตุการณ์ต่างๆกับเพื่อนหลังจากกรีดยาง เมื่อผู้ชายกลับถึงบ้านก็จะอาบน้ำ กินข้าว เตรียมตัวไปละหมาดซุฮรี ที่มีสยิด ผักผอน ตื่นขึ้นมาไปร้านน้ำชา รอละหมาดอัศรี หลังจากนั้น แต่งชุดทำงานเอามัดพร้าวเข้าสวน เลี้ยงวัวควาย แพะ แกะ พอหัวค่ำก็กลับบ้านอาบน้ำ เตรียมตัวละหมาดมัฆริบ ละหมาดเสร็จก็กินข้าว เตรียมตัวละหมาดอิชา ที่มีสยิด ลับมิดกรีดยาง เตรียมตัวเข้านอน

สำหรับงานประเพณีพิธีกรรมและความเชื่อนั้น มีพิธีต้อนรับสมาชิกใหม่ เมื่อสมาชิกในชุมชนคลอดลูกออกมา ถ้าเป็นผู้ชายต้องอาซานให้ฟังกุซัย และอีกอมัดที่หูขวา แต่ถ้าเป็นผู้หญิงต้องกอมัดอย่างเดียว ตอนที่คลอดออกมาต้องให้ฟังกุซัยของ อัลลอฮ์ หากเป็นลูกผู้หญิงต้องอ่านอายัตอีกหนึ่งซูเราะห์ เพื่อให้พ้นและหลีกเลี่ยงจากการก่อให้เกิดการประเวณีในอนาคต

ลูกผู้ชายเมื่ออายุครบ 7 วัน ต้องโกนหัว และฆ่าแพะ 2 ตัวตอนอายุครบ 2 ปี เรียกว่า อากีเกาะหุ ผมที่โกนไปซึ่งนำหนักไปซื้อทองมอบให้กับคนอนาถา สำหรับการขลิบส่วนเกินหรือหนังหุ้มปลายอวัยวะเพศของผู้ชาย เรียกว่า เข้าสู่นัต นั้นหากเป็นกลุ่มคนอาหรับและตะวันตกกลางนิยมทำกันเมื่อเด็กอายุครบ 40 วัน แต่ชาวมาลาญมักทำเมื่ออายุ 5 – 15 ปี

เดือนมุสลิม ปีใหม่ คือ เดือน มูฮารอมเป็นเดือนไม่เริ่มต้นภารกิจใด ๆ ทั้งสิ้น วันที่ 9 – 11 ของเดือนจะถือศีลอด 2 วัน พอถึงวันที่ 10 ของเดือน ในเวลากลางวันจะทำขนมอาซุรือ เดือนที่สาม คือ เดือนรอบีอุลอาวัล เป็นเดือนประสูติของท่านศาสดา คือวันจันทร์ที่ 12 เดือน รอบีอุลอาวัล มีกิจกรรมถือศีลอด 1 วัน เลือกวันจันทร์ในรอบเดือน เดือนที่ 8 คือเดือน ชะบาน ซึ่งจะมีการถือศีลอดให้มากที่สุดเท่าที่สามารถจะทำได้ เพื่อเป็นการรองรับเดือนที่บังคับให้ถือศีลอด เดือนที่บังคับให้ถือศีลอด 1 เดือนเต็ม คือเดือนรอมฎอน เป็นเดือน เราะมะต และบารอกะฮ์ จะได้ผลบุญ 10 เท่าตัวที่บริจาคในเดือนนี้ และเป็นเดือนที่คนรวยได้ เสด็จออกฮัจญ์

เด็ก ๆ ของชุมชนบ้านตะโหนด หากเป็นเด็กผู้ชายหลังจบเรียนประถมในหมู่บ้าน มีจำนวนสูงมากที่ไม่เรียนหนังสือ ไม่ว่าจะสามัญหรือศาสนา ที่ไปเรียนจนจบ ม.3 ก็มี แต่ส่วนมากมักจะมาสารภาพกับพ่อแม่ว่าไม่เรียนหนังสือแล้ว อยากจะทำงานหาเงินเอง ซึ่งลักษณะการทำงานก็มีหลายรูปแบบ ทั้งทำงานนอกหมู่บ้าน และต่างจังหวัด เช่น ก่อสร้าง โรงงาน หรือไม่ก็ไปทำงานต่างประเทศมาเลเซีย เช่น เสรีภาพอาหาร กรีดยาง ตัดผลปาล์ม การทำงานในรูปแบบที่เสี่ยงอันตรายต่อสังคมก็มีมากเช่นกัน ซึ่งเป็นงานผิดกฎหมาย คือตัดไม้เลื้อนแผ่น ลากไม้ ค้ายาเสพติด ขายได้เงินแล้วก็ไปเล่นการพนัน

งานที่กล่าวมาทั้งหมดล้วนมีความเสี่ยงอย่างมาก เด็กผู้ชายมักจะแสดงนิสัยจคล้ายพระเอกเป็น “ เพลบอย ” เหมือนในละคร ส่วนเด็กผู้หญิงนั้นมีเปอร์เซ็นต์ที่เรียนหนังสือ สูงกว่าผู้ชาย ซึ่งสะท้อนว่าเด็กวัยรุ่นเดี๋ยวนี้พัฒนาไปเร็วมาก ทันต่อเหตุการณ์ สามารถปรับตัวเข้ากับโลกบันเทิง สื่อมีอิทธิพลมากต่อสังคมวัยรุ่นปัจจุบัน

ภาษาท้องถิ่นและศิลปะ

ชุมชนตะโหนดเมื่อก่อนมีภาษาเป็นเอกลักษณ์ของตัวเอง เป็นภาษาผสมผสานกัน จากภาษาไทยกลางกับภาษามลายูมารวมกัน แต่น่าเสียดายปัจจุบันได้หายไป อย่างเช่นภาษาพูดที่ว่า “ เอาปุนพลูปีนังมา ” หรือทำอะไรมา มา ทำมื่อดัง

ภาษาที่ 2 ที่หายไป คือภาษามลายูดั้งเดิม พูดในวังกับเจ้าเมือง อย่างเช่น “ อัมโปน ดูวันกู ปาเตะมื่อโมโฮมเบือ ๆ รีบูอัมโปน ”

ภาษาที่ 3 ที่หายไปภาษามลายูบาและ “ คำผวน ” อย่างเช่น “ มาแกนซี้ ” “ กาแมซานิ ” เด็กสมัยก่อนชอบพูดคุยกับเพื่อน

ภาษาที่ 4 คือภาษามลายูมีคำรากแม่บท ในแต่ละคำ เป็นคำยอ อย่างเช่น สกุลเงิน มีชื่อเรียกว่า “ โภบ ”

ภาษามลายูเป็นภาษาเก่าแก่มาก ข้อสังเกตจากคำพูดของพวกเขาโกทางมาเลเซีย เรียก “ โอริงฮัสลี ” แปลว่า คนดั้งเดิม คนพื้นเมือง หรือคนแรกที่มาอยู่มาบุกเบิก ซึ่งบางคำเป็นภาษามลายู แต่หากดูภาษาที่มอแกนยิบซี หรือชาโกทะเล ที่อยู่บนเกาะสีเฮอร์ จังหวัดภูเก็ต พูดคุยภาษามลายู 100 %

สมัยก่อนยังไม่มีเทคโนโลยี แต่มีภูมิปัญญาชาวบ้าน สื่อสารกันได้ในชุมชน สามารถสื่อสารได้ตลอดเวลา สามารถบอกได้ว่าเกิดอะไรขึ้นในชุมชน อย่างเช่น “ ชือแนรายอ ” ที่มีเฉพาะมัสยิดหรือสุเหร่า คือกลองที่ทำด้วยไม้ยาวประมาณ 2 เมตร ซึ่งมีขนาดใหญ่ ถ้าตีออกเสียงธรรมดาบ่งบอกว่า ถึงเวลาละหมาดแล้ว หากตี 2 ครั้งแสดงว่ามีคนเสียชีวิตในชุมชนและเป็นผู้ชาย ตี 3 ครั้งแสดงว่ามีคนเสียชีวิตในชุมชนและเป็นผู้หญิง

“ กลอง ” ยังมีอีกอย่างหนึ่ง เรียกว่า “ กาเตาะ ” ซึ่งทำด้วยไม้ขนุน ยาวประมาณ 1 เมตร จะตั้งที่บ้านหัวหน้าชุมชน คือ ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน โต๊ะขุน เพื่อให้หัวหน้าชุมชนสามารถบอกและสื่อสารหรือ เรียกมาหาอย่างรวดเร็วเพื่อทำการประชุม บางครั้งจะบอกหรือชี้แจงถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน เช่น มีการปล้นขโมย หรือฆาตกรรม ถ้าตีธรรมดา แสดงว่าหัวหน้ามีเรื่องที่จะบอกและรับสั่ง ถ้าตีบ่อยครั้งให้ออกมาดวนหรือประชุมดวน ถ้าตี 2 ครั้ง แสดงว่าในชุมชนมีเหตุการณ์ดวน คือ ปล้น หรือขโมย ถ้าตี 3 ครั้ง แสดงว่ามีการฆาตกรรมในหมู่บ้าน ทำให้ชาวบ้านมีตัวเสียง สื่อสารกันได้ตลอดเวลา

เด็กสมัยก่อนชอบฟังนวนิยายปรัมปราและนิยายกันอย่างมาก ซึ่งได้เป็นแหล่งบันเทิงสำหรับเด็ก ที่บรรดาปู่ย่า ตายายใช้ดึงดูดความสนใจในเวลาเลี้ยงลูกหลาน และจะสั่งสอน โดยการแทรกเข้าไปในนวนิยายที่เล่าต่อลูกหลาน เป็นคำเตือนหรือพฤติกรรมที่ไม่ดี

การเล่นของเด็กสมัยก่อน กับเด็กในสมัยปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปมาก จนบางที่เด็กปัจจุบันไม่รู้จัก หรือไม่เคยได้ยินด้วยซ้ำไป อย่างเช่น เล่น “ กิโยะ ” “ ชือละจือเราะหุ ” “ ซาสิง ” “ กอแตกอ ” ฤดูผลไม้จะเล่น “ พลา ” “ ญือมารง ” เอาไม้ไผ่ทำป็น และฤดูน้ำเยาะ ๆ มักจะเล่นในคลองหรือลำน้ำ และเล่นเกมจับได้น้ำ เรียกว่า “ แญะ ”

เพลงของชุมชน คือ “ อานาเซต ” “ ดีเกสุลู ” เพลงอานาเซต เป็นเพลงแนวสั่งสอน บอกเล่าเรื่องราวต่าง ๆ เกี่ยวกับหลักการอิสลามและศีลธรรม

การศึกษาเกี่ยวกับสวนดูซงในชุมชนบ้านตะโหนด (กรณีศึกษา)

สวนดูซง

สวนดูซง เป็นคำเพี้ยนมาจากภาษาอาหรับ มาจากคำว่า เมาซน แปลว่า ฤดูกาล เนื่องจากว่าสมัยก่อนพ่อค้าอาหรับเปอร์เซียล่องเรือนำสินค้าและเผยแพร่ศาสนาตามประเทศต่าง ๆ ในคาบสมุทรมาลายู กลุ่มพ่อค้าได้มีปฏิสัมพันธ์กับชนพื้นเมือง จนภาษาอาหรับแพร่กระจายมาในการดำเนินชีวิตประจำวันของคนพื้นเมือง ประกอบกับในคาบสมุทรมาลายูมีความหลากหลายทางพืชพันธุ์สูงมีไม้ผลมากมายหลายชนิดในแต่ละรอบของปีจะมีฤดูผลไม้ตลอดปี

สวนดูซงโบราณเก่าแก่มีมากในเขตสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ถึงมาเลเซีย อินโดนีเซีย ตลอดริมแม่น้ำใหญ่ทั้งสองฝั่งแตกแขนงไปสู่ลำธารที่ลึกเข้าไปจามริมแม่น้ำใหญ่ สวนดูซงเกิดในพื้นที่ไม่กว้างนัก เกิดเป็นย่อม ๆ และเกิดจากบุคคลที่บุกเบิกใช้พื้นที่ทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น เลี้ยงไม้ ปลูกข้าวไร่ ซึ่งต้องใช้เวลาช้านาน ตลอดการทำงาน เมื่อกินไม้ผลต่าง ๆ ก็จะโยนเมล็ดทิ้งรอบ ๆ กระท่อม เมื่อทำการเก็บเกี่ยวเสร็จก็ย้ายไปบุกเบิกพื้นที่อื่นต่อไป เมล็ดพันธุ์ไม้ต่าง ๆ ที่เคยทิ้งก็เจริญเติบโตเป็นไม้ใหญ่ จึงพากันเรียกบริเวณดังกล่าวว่า สวนดูซง

ชนิดพันธุ์ไม้ที่มีอยู่ในสวนดูซงมีมากมาย เช่น มะนาว หนามก๊วย สะตอ ทุเรียน ลองกอง ละมุด มะม่วง เงาะ ลำไย กล้วย ฯลฯ พื้นที่เด่นที่สุดในสวนดูซง คือ ทุเรียน

สวนดูซงที่เกิดบนภูเขา " พลา " ในเขตอุทยานแห่งชาติบูโด – สุไหงปาดี เป็นสวนดูซงที่เกิดในสมัยสงครามเงาะบุ สมัยราชการที่ 1 แห่งสยามตีประเทศปาฏอนีแตก ชาวบ้านได้อพยพหนีภัยสงครามอยู่บนเทือกเขาบูโด ได้อยู่อาศัยเป็นปี ๆ ปลูกข้าวไร่ ทำไร่ หาของป่า ล่าสัตว์ จนเกิดเป็นสวนดูซงขึ้นมา

นางชีตีมีเนาะ สะมะตะ อายุ 75 ปี ชาวบ้านบ้านตาญา เล่าว่า " สวนดูซงเป็นที่อยู่อาศัยของผู้มาบุกเบิกคนแรกเพื่อปลูกข้าวไร่ และปลูกพืชไร่ เมื่อจะเริ่มต้นทำงานจะมีการดูฤกษ์ในการเริ่มต้นการทำงาน แล้วลงมือทำงาน เมื่อเวลาผ่านไปมีญาติข้างนอกมาขอทำงาน ขออาศัยอยู่ในบริเวณนั้นด้วย มีการขยายพื้นที่ทำงานไปเรื่อย ๆ และหากไกลจากเดิมมากขึ้นก็จะการสร้างกระท่อมหลังใหม่ สมัยนั้นไม่นิยมทำเป็นสวน สวนผลไม้เกิดจากความไม่ตั้งใจ สวนดูซงจึงเป็นวิถีชีวิตของคนมาลายูกลายเป็นมรดกสืบทอดถึงลูกหลาน เป็นแหล่งทรัพยากร วิถีวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่มีคุณค่าต่อชนรุ่นหลัง

สวนดูซงเป็นแหล่งทรัพยากร เช่น เป็นสวนป่าย่อยของชุมชน เป็นแหล่งสมุนไพร เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์

วิถีวัฒนธรรมมีการดูแลการจัดการสวนดูซงมีการสืบทอดการดูแลรักษา ผู้สืบทอดเป็นผู้ที่มีความอาวุโสที่สุดในครอบครัวเป็นผู้จัดการ เมื่อมีการฟื้นฟูสวนก็จะมีกรอบบรรดาพี่น้องทุกคน

ให้ออกมาช่วยโดยพร้อมเพรียงกัน เมื่อถึงเวลาฤดูผลไม้ หัวหน้าและพี่น้องจะแบ่งเวนเฝ้าเก็บผลไม้ โดยแบ่งเวลา แบ่งสายตระกูล เช่น มีพี่น้อง 6 คน ก็แบ่งเป็น 6 ช่วงเวลา เวียนกันไป

สำหรับการตั้งชื่อสวนดูขงนั้นจะไม่มีเกณฑ์ที่ตายตัวแต่พอจะแจกแจงได้ดังนี้

1. ตั้งชื่อตามพืชพันธุ์เด่น เช่น ดูขงดือแย (ทุเรียน) ดูขงมาแจ (ละมุด)
2. ตั้งตามชื่อสายตระกูล เช่น ดูขงจือแม ดูขงราญา

การล่มสลายของสวนดูขงเกิดประการดังนี้

1. ระบบกรรมสิทธิ์แบบเอกชนเมื่อรัฐต้องการจัดการทรัพยากรจึงกำหนดให้ประชาชนต้องเสียภาษีที่ดิน จึงมีการแยกโฉนดที่ดินแสดงความเป็นเจ้าของ
2. ระบบพืชเศรษฐกิจรุกเข้ามา เช่น ยางพารา เป็นต้น

สภาพทั่วไปของชุมชนบ้านชากอ อำเภอศรีสาคร จังหวัดนราธิวาส

ประวัติความเป็นมา

"ชากอ" เป็นชื่อท้องถิ่นซึ่งมาจากชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง มีเมล็ดสีแดง – ดำ แข็ง เป็นไม้ยืนต้น (ต้นมะกล่ำ) ส่วนความเป็นมาของ "ชากอ" อีกความหมายหนึ่ง เป็นเรื่องเล่าของชาวบ้านในท้องถิ่น เกี่ยวกับ "ตำนานราญาชากอ" ที่บางคนเล่าว่า เป็นเจ้าที่มีการปกครองตนเอง ในช่วงสมัยรัชกาลที่ 1 บ้างบอกเป็นเจ้าที่ไม่มีกองทัพ แต่เป็นการยกย่องสรรเสริญ เพราะมีบุญญาธิการ แต่เค้าโครงเรื่องหลักๆสามารถบอกเล่าได้ดังนี้...

วันหนึ่งมีชาวบ้านพบเด็กทารกเพศชาย อยู่กับวัวสีดำในป่า ชาวบ้านจึงพาทารกกับวัวสีดำ กลับหมู่บ้าน ตลอดเวลา 7 วันที่วัวสีดำตัวนั้นอยู่ในหมู่บ้าน เป็นที่สังเกตของชาวบ้านว่าวัวตัวนั้น ไม่ได้ขี้เลยและได้หายตัวไปเมื่ออยู่ครบ 7 วันพอดี ชาวบ้านจึงพากัน เข้าใจว่าทารกเป็นคนนำทารกนั้นมาให้ เด็กชายคนนี้เป็นที่รักของคนทุกคนในหมู่บ้าน จนเติบโตใหญ่ชาวบ้านเรียก ราญาชากอ บ้างเรียกจือลี ราญาชากอเติบโตขึ้นแต่ไม่มีลูกสืบทอดสายตระกูลเลย

ส่วนกลุ่มคนที่เชื่อว่าราญาชากอเป็นกษัตริย์ที่ปกครองอยู่เดิมในพื้นที่ มีเนื้อหาเพิ่มเติมไปว่า ราญาชากอมีระบบการปกครองของตนเอง โดยมีกองทัพ นายกอง เคยรบทัพกับราญาเย็งอ ยุคสุดท้ายถูกจับเป็นเชลย พร้อมราญาต่าง ๆ อาทิ ราญาสายบุรี เป็นต้น

ลักษณะทางกายภาพและสิ่งแวดล้อม

ตำบลชากอ ตั้งอยู่ในอำเภอศรีสาคร จังหวัดนราธิวาส มีประชากร 3640 คน ชาย 1891 คน หญิง 1740 คน มีครัวเรือน 920 ครัวเรือน มีพื้นที่ประมาณ 10 ตารางกิโลเมตร เดิมชากอเป็นชื่อเรียกอำเภอศรีสาคร ทั้งอำเภอ ซึ่งมีประวัติการก่อตั้งอำเภอดังนี้

ปี พ.ศ.2506 กรป.กลาง ได้มาจัดตั้งหน่วยพัฒนาเคลื่อนที่

ปี พ.ศ.2510 มีการสร้างสะพานข้ามแม่น้ำสายบุรี เป็นครั้งแรก ต่อมาสะพานได้เกิดการพัง เนื่องจาก เมื่อฤดูฝน มีน้ำจากภูเขาได้พัดพาเศษไม้ขนาดใหญ่ และต้นไผ่ลำใหญ่มาปะทะคอสะพาน

ปี พ.ศ.2514 ได้มีการสร้างสะพานข้ามแม่น้ำสายบุรีอีกครั้ง

ปี พ.ศ.2517 ได้ยกฐานะตำบลชากอ อำเภอ รือเสาะ เป็นกิ่งอำเภอศรีสาคร และได้มีการสร้างถนนเชื่อมต่อกิ่งอำเภอศรีสาคร กับอำเภอ รือเสาะ ทำให้การสัญจรโดยเรือ ทางแม่น้ำสายบุรีจากศรีสาครไปอำเภอ รือเสาะชบเซาลง

ตำบลชากอมีเทือกเขาล้อมรอบ ทางทิศตะวันตกมีเทือกเขาสันกลาสิรีกั้นเขตระหว่างจังหวัดนราธิวาสกับจังหวัดยะลา ด้านอำเภอธารโต บังนังस्ता ทางทิศตะวันออก มีเทือกเขาตางกั้นเขตโดยต่อกับอำเภอ รือเสาะและอำเภอระแงะ มีเทือกเขาปิไละกั้นเขตกับอำเภอระแงะ ทางทิศใต้ มีเทือกเขาขุนจงนองกั้นเขตกับอำเภอจะแนะ ที่ตั้งของตำบลชากอ เป็นที่ราบลุ่มมีแม่น้ำสายบุรี ไหลผ่าน ซึ่งมีต้นน้ำจากเทือกเขาสูงในอำเภอสุคิริน ไหลสู่ปากอ่าวที่อำเภอสุคิริน ไหลสู่ปากอ่าวที่อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี รวมระยะทางประมาณ 200 กิโลเมตร ระหว่างผ่านเทือกเขาต่าง ๆ จะมีสายลำธารจากภูเขาไหลสู่แม่น้ำสายบุรี ดังมีชื่อสายลำธารต่าง ๆ ที่ผ่านมาเป็นชื่อชุมชน ซึ่งมีคำว่า ไอร์ แปลว่า น้ำ น้ำหน้า เช่น ไอร์แตแต ไอร์ตือองอ ไอร์จูโจ๊ะ ฯลฯ ช่วงที่ผ่านเทือกเขาถึงอำเภอศรีสาคร สายน้ำจะเป็นเกาะแก่ง มากกว่าเป็นหาดทราย เหมือนช่วงที่ผ่านอำเภอ รือเสาะ อำเภอรามัน ถึงอำเภอสายบุรี

ภูมิอากาศ มี 2 ฤดู คือ ฤดูฝนกับฤดูร้อน ฤดูฝน เริ่มตกตั้งแต่ เดือน มิถุนายน ถึง เดือนมกราคม ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนมกราคมถึงเดือนพฤษภาคม

สภาพสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติจากเขตป่า อาทิ ชันไม้ กระวาน ไม้ผลพื้นบ้าน เช่น ฝรั่งสด ทุเรียน พืชเศรษฐกิจ ได้แก่ ยางพารา ลองกอง ทุเรียน เขตพื้นราบ พุงนา สวนผลไม้

การคมนาคม มีทางหลวงแผ่นดินสายที่ 4016 เป็นสายหลักและมีทางหลวงสายรองเชื่อมต่อกับเขตอำเภอต่าง ๆ มีองค์การโทรศัพท์ และเสารับสัญญาณมือถือ มีระบบการปกครองเทศบาล 1 เทศบาลและอบต. ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม ในตำบลชากอมีมัสยิด 5 แห่ง

ด้านเศรษฐกิจ มีตลาดนัด 2 วัยคือ วันจันทร์กับวันเสาร์ และตลาดนัดกลางคืน คือวันพฤหัสบดี ในฤดูผลไม้มีพ่อค้าคนกลางจากต่างอำเภอ ต่างจังหวัดมาตั้งจุดรับซื้อหรือติดต่อซื้อขายถึงท้องถิ่น มีสถานีบริการน้ำมัน 1 แห่ง มีธนาคารกส. สาขาย่อย 1 แห่ง

สำนักงานของหน่วยงานรัฐ มีโรงพัก 1 แห่ง โรงพยาบาลขนาด 30 เตียง 1 แห่ง ที่ว่าการอำเภอและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ในด้านความหลากหลายทางพืชและสัตว์ มีพืชพันธุ์ที่หายาก เช่น บัวผุด ปารมบังสุรย์ กล้วยไม้เฉพาะถิ่น เป็นต้น มีสัตว์ป่าหายาก เช่น เสือ ช้าง กระทิง สมเสร็จ และนกป่านานาชนิด

การตั้งถิ่นฐาน ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและสังคม

ลักษณะการตั้งถิ่นฐาน เกี่ยวโยงกับการใช้ทรัพยากรและลักษณะทางสังคมของมุสลิม มุสลิมมักจะตั้งบ้านเรือนในท้องที่ ที่สะดวกในการดำเนินชีวิตในแนวทางอิสลามไม่อยู่ท่ามกลางชุมชนพุทธ เลือกอยู่ภายในสังคมมุสลิม มีมัสยิด วิถีชีวิตที่สอดคล้องกับวิถีอิสลาม

ชุมชนเชิงเขา ได้แก่ ไอร์จูจี๊ะ ไอร์เตเต ไอร์โซ

ชุมชนริมแม่น้ำ ได้แก่ ไอร์กือเด ไอร์กาเว ดูงมาแจ

ชุมชนพื้นราบ ได้แก่ กาเยาะมาตี ตะลิ๊ะ กะลูบี

ชุมชนที่เป็นชุมทาง ได้แก่ ซากอ คอลอดายง

1.ชุมชนเชิงเขา มีลักษณะการเข้าไปบุกเบิกพื้นที่ป่าเขา ใช้ทรัพยากรจากธรรมชาติ จะมีการรวมกลุ่มหลายคนเข้าไปทำกระท่อมขนาดใหญ่ (ดางา) หลังคามุงจาก ซึ่งทำจากใบกระพ้อ พืชที่มีการติดต่อเชื่อมโยงกับชาวปาซาไก แลกเปลี่ยนสินค้าเมืองกับซาไก เช่น สมุนไพร เกือบสัตว์ป่านิตต่าง ๆ บุกเบิกพื้นที่ปลูกยาง ปลูกไม้ผล เมื่อจัดการสิ่งต่าง ๆ สะดวกขึ้นจึงหาครอบครัวมาอยู่ด้วย

จิแซ จูจี๊ะ (อายุ 78 ปี) กล่าวว่า ก่อนปี 2510 (เทียบกับยังไม่สร้างสะพานครั้งที่ 1) จิแซได้ซื้อที่ดินของมะลาเซ็นซาปูแหว (คนสายบุรี) ในบริเวณบ้านจูจี๊ะในปัจจุบันบ้านยาแลเบาะและบ้านกำปงบารู ก่อนถึงบ้านจูจี๊ะมีกลุ่มคนจีนมาซื้อก่อนแล้ว เป็นกลุ่มคนจีนจากอำเภอหรือเสาะแรกเข้ามาบุกเบิกกับเพื่อนฝูง โดยสร้างกระท่อม (ดางา) ขนาดใหม่คลุมหลังคาด้วยใบกระพ้อ (ปาลัส) ใบจูจี๊ะ มาหักวางถางพงป่าในขณะนั้นเป็นป่าโปร่ง (บลูกา) แล้ว ทำงานอยู่ประมาณ 5 – 6 วัน กลับบ้านแล้วค่อยมาอีก ไม้ที่ปลูกคือ ยางพารา ลองกอง ยางพารา ซื้อพันธุ์มาจากมาอลย์ บาแก (อาเนาะดีอล) การสัญจรโดยการเดินเท้า พันธุ์ลองกองซื้อที่ซีโป อำเภอจะนะ ต้นละ 30 – 40 บาท (ราคาขาย ตอนนั้นกิโลละ 2 บาท) ลองกองปลูกไปมากขณะนั้นก็ยังให้ผลกัน

ได้ (2548) เมื่อย่างกริดได้จึงพาครอบครัวมาอยู่ สร้างบ้าน ซึ่งก่อนหน้านี้ มีแซ่สูงหลงเลี้ยงซาไก อยู่ก่อนแล้ว

แซ่แอ ตะลิ๊ะ (อายุ 76 ปี) กล่าวว่า สมัยก่อนเลี้ยงช้าง เคยนำช้างไปชนของป่า เช่น ชันไม้ และสมุนไพร ของป่าจากนายสูงหลง ซึ่งเป็นคนเลี้ยงซาไก ขณะนั้นมียางอยู่ 7 ไร่ ซาไกใส่ไร่ไร่บ้างใส่ดางลือมอ (ใบพร้าววนกลุ่ม) นอนบาซาฮาดะ (กระท่อมมุงจาก) รอบ ๆ บ้านนายสูงหลงมีหมาของซาไกอยู่ด้วย

เปาะวอเยละลา กล่าวว่า สมัยไปบุกเบิกจูจ๊ะ สายถนนลูโป๊ะตือบิง – จูจ๊ะ ยังไม่มีคนเลย สมัยก่อนกินกลางสาด ลองกองเพ็งนิยมสมัยหลัง พันธุ์ลองกองไปซื้อที่กะนัวะ อำเภอระแงะ ปลุกข้าวโพดขายแต่ไม่มีคนซื้อ ขายที่ตลาด (อนามัยเดิมตั้งอยู่ หลังตลาดมานือเกะปัจจุบัน) จะข้ามแม่น้ำสายบุรีค่าโดยสารไปกลับ 6 บาท น้ำในแม่น้ำสายบุรีลึกกว่าปัจจุบันมาก แก้วแก้วของเปาะวอ ชื่อ ใสฮอง เป็นคอมมิวนิสต์จีนมลายา ไปทำงานจูจ๊ะ ต้องสร้างบาซา ขนาดใหญ่อยู่กัน 10 – 20 คน ไม่ละหมาด จะละหมาดวันศุกร์ครั้งเดียวในสัปดาห์ จะเดินมาละหมาดที่ตลาดมะรือเกะ (ตลาดศรีสาครปัจจุบัน) โดยเดินทางมาค้างตั้งแต่คืนวันพฤหัสบดีที่ไอร์มีแย

ลักษณะการตั้งหมู่บ้านเกิดจากการเกิดบุกเบิกพื้นที่ทำมาหากินของคนจากพื้นราบ คนจากชุมชนริมน้ำ ระหว่างการเกิดเป็นชุมชนหมู่บ้านได้มาจากการติดต่อค้าขายสินค้ากันก่อนแล้ว ชนพื้นเมืองดั้งเดิมในเขตเชิงเขา คือ ซาไก

ลักษณะการตั้งหมู่บ้านเกิดจากการบุกเบิกพื้นที่เพื่อทำมาหากินของคนจากพื้นราบ และจากคนริมน้ำ ช่วงเวลาของการเติบโต การเป็นหมู่บ้านนั้น มีการเชื่อมโยงกันระหว่างชุมชนกันอยู่เป็นเสมอ ส่วนในชุมชนเชิงเขาเองก็มีการเชื่อมโยงกับชนพื้นเมืองดั้งเดิมในเขตเชิงเขาด้วย คือ ซาไก มีการแลกเปลี่ยนสินค้าจากป่ากับสินค้าจากเมือง อาทิ ชันไม้ สมุนไพร สัตว์ป่ากับข้าวสารเกลือ

ในเทือกเขาระหว่างหมู่บ้านเชิงเขาด้วยกันมีการแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรจากป่า เช่น ชันไม้ เกิดอยู่เสมอ

ลักษณะการบุกเบิกเพื่อทำมาหากิน โดยมากจะปลูกยางพารา แรกเริ่มจะมาเป็นกลุ่มเฉพาะผู้ชาย เมื่อต้นยางพาราโตสามารถกรีดยางได้แล้วจึงอพยพครอบครัวมาอยู่เป็นถาวร

2.ชุมชนริมแม่น้ำ มีลักษณะการเดินทางโดยทางเรือ ดังที่พิกตามริมแม่น้ำสะดวกในการดำเนินชีวิต หาปลาในแม่น้ำ ปลูกสวนแบบดุงก่อนแล้วปรับเปลี่ยนเป็นปลูกผลไม้ เชิงเดี่ยวเหมือนปัจจุบัน การตั้งถิ่นฐานจะพาครอบครัวมาด้วย

เบเลาะ ไอร์ก็อเดร์ อายุ 51 ปี กล่าวว่า ในปี 2490 พ่อของตน ชื่อฮือฮอ หะยือฮึง เป็นคนกรือเซะ ได้ซื้อเรือหางยาวพร้อมสมัครพรรคพวกทวนน้ำจากสุโขทัยมา อ.สายบุรี เข้าแม่น้ำสายบุรีทวนน้ำมาเรื่อยๆเพื่อเลือกที่ทำมาหากิน ตกกลางเลือกที่บริเวณบ้านปาแน (ปัจจุบัน) อีกฝั่ง

เป็นหมู่บ้านไอร์กือเดร์ ปาแนเป็นปากทางเข้าสู่เทือกเขาขุนงจอนอง ซึ่งสมัยนั้นถือว่าไกลมาก นำกั้วมากแล้วเมื่อทุกคนสามารถเลือกที่ทางของตนเองได้แล้ว จึงเริ่มลงมือสร้างกระท่อม (ดางา) ของตนเองอยู่ทำงานจนข้าวสาร เสีบียงที่เตรียมมาหมดจึงล่องเรือกลับพงยือรา (ต.ต้นไทร อ. บาเจาะ) ประมาณ 10 -15 วัน ขณะนั้นสภาพแวดล้อมยังเป็นป่าดงดิบ ลำน้ำสายบุรีมีความลึกมาก พ่อแม่ของตนเอาพันธียางมาปลูก ซึ่งมาจาก อ. เบตง เป็นตานาะจือลี เมื่ออย่างพาราโตสามารถกรีดได้จึงพาครอบครัวมาอยู่ที่หมู่บ้านไอร์กือเดร์เป็นถาวร เมื่ออายุ 8 ปี เคยขึ้นรถจี๊ปมาศรีสาครกับพ่อ มีความรู้สึกว่ามันเป็นเรื่องที่ทรมานมากสำหรับเด็กที่ต้องเดินทางไกลและทุรกันดาร การเดินทางแต่ละครั้งช้า ต้องนอนตามรายทาง ป่าสองข้างทางยังเป็นป่าดิบอยู่ เมื่อผ่านที่หมู่บ้านพะปุงาะ อ.รามัน มีสวนยางบางแล้ว ขณะนั้นถนนสายศรีสาคร - ตีองอ ยังไม่มี ต้องข้ามสะพานไม้ข้ามแม่น้ำสายบุรีไปตามเส้นทาง ศรีสาคร-ปาแน ถ้าจะไปต้องอดต้องข้ามแม่น้ำสายบุรีที่หมู่บ้านปาแนแล้วมาขึ้นฝั่งที่หมู่บ้านไอร์กือเดร์ ชุมชนดั้งเดิมที่มีอยู่แล้ว คือ หมู่บ้านไอร์แยง หมู่บ้านกำปงแก หมู่บ้านปาแน

3.ชุมชนพื้นราบ เป็นชุมชนที่อยู่ใกล้ทุ่งนา มีการทำนา ปลูกอ้อยและทำสวน มีการคมนาคมสะดวก เป็นชุมชนใหญ่เนื่องจากสะดวกในการดำเนินชีวิต มีการติดต่อเชื่อมโยงกับสังคมภายนอกสูง

4.ชุมชนชุมทาง เป็นจุดชุมทางที่รวมคนในชุมชนต่าง ๆ มารวมกัน ซากอเดิมเป็นจุดจอดเรือที่ล่องมาจากสายบุรี เพื่อการค้าขายสินค้ากับชุมชนภายใน เทือกเขา บรรทุกเกลือ บุดู ปลาเค็ม แลกกับของป่า ส้มแขก ไม้พื้นเมือง เป็นาชุมชนที่มีการปรับเปลี่ยนสูง มักมีอาชีพค้าขาย

ประชากร

ประชากรในอำเภอศรีสาครมี ประมาณ 30915 คน

ตำบลซากอ มีประชากร 3640 คน

ชาย 1891 คน

หญิง 1740 คน

ตำบลซากอมีผู้มีสิทธิเลือกตั้ง จำนวน 2363 คน คิดเป็น 64 เปอร์เซ็นต์ นับถือศาสนาอิสลามเป็นส่วนใหญ่ มีมัสยิด 5 แห่ง วัด 1 แห่ง ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรกรีดยาง ชำราชากรมักจะเป็นคนนอกพื้นที่

ชีวิตแต่ละวันของชุมชนมุสลิม

วิถีชีวิตของชาวมลายูมุสลิมมักจะเกี่ยวข้องกับผสมผสานระหว่างศาสนาอิสลามกับความเชื่อและวัฒนธรรม การประกอบอาชีพจึงเป็นส่วนหนึ่งของการดำรงชีวิตประจำวัน นับตั้งแต่ ตื่นละหมาด

ซุบฮิ(ตอนเช้า) ก่อนพระอาทิตย์จะขึ้น จากนั้นคนที่ประกอบอาชีพทำสวนยางต้องรีบไปกรีดยาง เพราะน้ำยางจะออกมากในช่วงเช้ามีด เพราะอากาศมีความชื้นสูง

ระหว่างรอให้น้ำยางหยุดไหล จะพักกินข้าวเช้า แล้วเริ่มกระบวนการผลิตยางต่อไป คือ เก็บน้ำยางจากต้น ไปใส่ถาด จากนั้นจึงรีดยางเป็นแผ่น ซึ่งจะเสร็จกระบวนการผลิตยางทั้งหมด ประมาณเที่ยง จากนั้นจึงอาบน้ำ และละหมาดซุฮรี (ตอนเที่ยง) และหลังจากที่ทานข้าวเที่ยงเสร็จแล้ว บางคนจะอยู่บ้านบ้างพักผ่อน ทำงานบ้านเล็กๆน้อยๆ แต่ผู้ชายชาวมุสลิมจะนิยมออกไปพบปะกันที่ร้านน้ำชา ซึ่งจะเป็นสถานที่พูดคุย ปรีกษาหารือ แลกเปลี่ยนความรู้ข้อมูลกันในชุมชน อย่างไม่เป็นทางการ

เมื่อได้เวลาใกล้ละหมาดอีกครั้ง ทุกคนจะทำการอาบน้ำละหมาด และละหมาดอัซรี (ตอนเย็น) ชีวิตในช่วงเย็นจะแตกต่างกันออกไป บางคนก็จะเข้าสวน ถางป่า บางคนก็เก็บยางไปขาย หรืออยู่กับครอบครัว แต่หลังพระอาทิตย์ตกดินทุกคนจะละหมาดมัฆริบ (ตอนหัวค่ำ) ถึงคำก็จะหมาดอีซา (กลางคืน) ผู้ชายมุสลิมหลายคนเมื่อละหมาดเสร็จจะกลับบ้านพร้อมครอบครัว แต่ก็มีหลายคนที่จะออกมากินน้ำชากันที่ร้าน จนกล่าวได้ว่าร้านน้ำชาเป็นเสมือนส่วนหนึ่งของชีวิต และชุมชน โดยเฉพาะสังคมของผู้ชายตั้งแต่วัยรุ่นจนถึงผู้ใหญ่ ร้านน้ำชาจึงเป็นสถานที่เรียนรู้ความเป็นผู้ชายในสังคมมุสลิมแห่งหนึ่งของชุมชน นอกไปจากนี้ หากใครไม่เข้าร้านน้ำชาเลย สังคมจะมองว่าไม่เข้าสังคม เป็นบุคคลที่อยู่คนเดียว หากอยู่ร้านน้ำชามากเกินไป สังคมก็จะมองว่าชู้เกียจ ทำงาน ทำให้การสังสรรค์พบปะผู้คนเป็นส่วนหนึ่งของการฝึกฝนรูปแบบการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับคนอื่นได้เป็นอย่างดี

สถานที่ที่เป็นที่พบปะของชาวมุสลิม นอกจากร้านน้ำชา คือ มัสยิด มัสยิดกับชุมชนมุสลิม เป็นสิ่งที่อยู่คู่กันจนไม่สามารถแยกขาดจากกันได้ เพราะนอกจากชาวมุสลิมต้องละหมาดวันหนึ่ง 5 เวลาแล้ว มัสยิดยังเป็นเป็นศูนย์รวมของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นโรงเรียน สถานที่แลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่าง ๆ สถานที่สร้างความสงบที่พึ่งทางจิตใจ มัสยิดกับชุมชนมุสลิมจึงคู่กัน ขาดกันไม่ได้ เป็นโครงสร้างที่ค้ำชูซึ่งกันและกัน

สำหรับมุสลิมที่ประกอบอาชีพเป็นข้าราชการ ระบบการดำเนินชีวิต อยู่ในเวลาการทำงาน ของหน่วยงานและการจัดการภายในครอบครัวเป็นส่วนใหญ่ ทำให้การมีปฏิสัมพันธ์กับชุมชนมีแนวโน้มลดลง ดังการใช้เวลาดังนี้ ตอนเช้าต้องจัดการภายในครอบครัว 8 โมงเช้าต้องทำงาน เลิกงาน 4 โมงเย็น ก่อนค่ำต้องจัดการงานภายในครอบครัว เวลากลางคืนเป็นเวลาพักผ่อน และสะสางงาน ทำให้เกิดข้อสังเกตว่าลักษณะงานที่ห่างเหินกับชุมชนสายสัมพันธ์ที่มีก็จะยิ่งลดน้อยลง หากการทำงานยังมีความสัมพันธ์ในการพบปะกับชาวบ้านมากเท่าไร สายสัมพันธ์ก็จะยิ่งมากขึ้นเท่านั้น

ในวันศุกร์เป็นวันพิเศษของสัปดาห์ มุสลิมทุกคนที่ถึงเกณฑ์ภาวะจำป็นต้องละหมาดวันศุกร์ที่มีสยิด ในเวลาเที่ยง ส่วนใหญ่จะหยุดงานในวันศุกร์ เพื่อทำกิจกรรมอย่างอื่น ซึ่งไม่ใช่งานเหมือนแต่ละวัน อาทิ ฟังการบรรยายตามมัสยิดต่าง ๆ เยี่ยมเยียนพี่น้อง ฯลฯ

มาแกปูโละและลักษณะการให้เงินช่วยเหลือ

มาแกปูโละ หมายถึง การจัดงานเลี้ยง มีการเชิญแขกมาร่วมงาน และให้เงินในการจัดงาน เช่น งานแต่งงาน งานเข้าสู่นิต เป็นต้น ซึ่งโดยทั่วไปในสังคมมุสลิมไม่เน้นให้จัดงานใหญ่โต การจัดเลี้ยงเพื่อเชิญคนมากินข้าวเป็นการประกาศสถานภาพของเจ้าสาวและเจ้าบ่าว ให้คนทั่วไปหรือในชุมชนได้ทราบว่าทั้งคู่เป็นสามีภรรยาแล้ว

การพบปะกันในงานเลี้ยง จะมีการกล่าวสละมและลูบมือ เป็นมารยาทของอิสลามอย่างหนึ่ง ผู้ทักก่อนจะกล่าวว่า "สละม อัสลามูออลัยกุม ขอความสุขสันต์จงมีแด่ท่านอีกฝ่าย" อีกฝ่ายหนึ่งจะตอบรับว่า "สละม วาอาลัยกุมมุสลาละม ขอความสุขสันต์มีแด่ท่านเช่นกัน"

ในกิจกรรมมาแกปูโละ จะมีการกระทำหนึ่งซึ่ง เป็นการปรับตัว ผสมผสานกันระหว่างพฤติกรรมทางศาสนากับเงื่อนไขทางสังคม คือ มีการลูบมือกันเพื่อสละมแต่ ไม่มีการกล่าวอัสลามมูออลัยกุม และจะไม่สอดเงินช่วยเหลือเงินเลี้ยงในมือขณะสละม เพื่อไม่ให้ผู้ให้(แขก)ก็พะวงกับการสอดเงินในมือ ผู้รับเงิน(เจ้าภาพ)ก็พะวงกับการเก็บเงิน ทำให้วัตถุประสงค์ของการสละมขาดหายไป การกระทำดังกล่าวถือเป็นมารยาทแบบหนึ่ง เป็นทั้งการให้เกียรติ ไม่ให้เรื่องเงินมาบดบังน้ำใจในการช่วยเหลือ เพราะถือว่างานของครอบครัวหนึ่งเป็นงานของชุมชน เป็นลักษณะงานที่ช่วยเหลือแบ่งปันกัน ทั้งยังเป็นการเคารพสถานภาพทางสังคมของแต่ละคนที่ไม่เหมือนกัน การเปิดเผยว่าใครช่วยเหลือทางการเงินจำนวนเท่าไรจึงเป็นการไม่สมควร ดังนั้นในสังคมมุสลิมจึงเน้นที่ความเท่าเทียมเสมอภาค และเน้นแสดงออกถึงความมีน้ำใจเป็นหลัก

ประเพณี – วัฒนธรรม - ในชุมชน

ชื่อ	ลักษณะ	ความหมาย
1. เยี่ยมคนป่วย (แต่เงาะออแรชา เกาะ)	ไปเยี่ยมบุคคลที่ป่วยไข้ ตามทุกข์สุข ไปเยี่ยม - ให้ของเยี่ยม	1. เป็นการปฏิบัติอืบาตะ (ความดี) 2. หากไปเยี่ยมในโรงพยาบาลมักจะถูกเจ้าหน้าที่ในโรงพยาบาลปราบว่าสร้างความวุ่นวายแก่คนป่วยแต่ในมุมมองของคนเยี่ยมมองว่าเป็นการให้กำลังใจ
2. ให้สละม	เมื่อพบกันกล่าวอัสลามมูออลัยกุม ขอ	1. เป็นการอวยพร

ยาบะสาแล	ความสุขสันต์จึงมีแต่ท่าน พร้อมเอา มือประสานกันแล้วลูบหน้า	2. เป็นการแสดงความเคารพ นอบน้อม 3. สร้างความสนับสนุน
3. เลี้ยงน้ำชา เลี้ยงขนมจีน (มาแถแต มาแถละขอ)	ต้องการความช่วยเหลือโดยจัดงาน เลี้ยงน้ำชา ข่ายข้าวย่า พร้อมเลี้ยง ขนมจีน อาทิ งานสมทบทุนหาเงิน สร้างมัสยิด , ยามประสบอุบัติเหตุ จะไปฮัจย์ เป็นต้น ไปกิน - ให้เงิน	1. ระดมทุน 2. ระดมพรรคพวกเพื่อนฝูงเพื่อขอความ ช่วยเหลือ
4. กินเหนียว (มาแถปูโละ)	ไปร่วมงานแต่งงาน ไปกิน - ให้เงิน	1. ไปเป็นเกียรติ 2. ไปช่วยงานในแรงงานและทุน 3. เป็นการพบปะกัน เชื่อมโยงกัน ระหว่างญาติ ฝ่ายเจ้าสาว และ เจ้าบ่าว
5. บริจาคเงิน หลังละหมาดวัน ศุกร์ (แคเราะะ)	หลังละหมาดวันศุกร์ระหว่างขอคุอา จะมีการส่งขันเวียนรอบแถวเพื่อขอ บริจาคเงินตามแต่ศรัทธาเพื่อกิจกรรม ของมัสยิด ให้เงิน	1. เป็นการทำบุญ 2. เป็นการสร้างความมีส่วนร่วม
6. กินน้ำชา (มาแถแต)	ในทุกชุมชนมุสลิมจะมีร้านน้ำชา กินชา , กาแฟ	1. เป็นสถานที่พบปะกันของคนภายใน ชุมชน 2. เป็นสถานที่ที่มีเวลาส่วนตัว
7. ละมาด ญะนาเซฮ์	ละมาดร่วมที่มัสยิด และเดินไปส่ง มายัดที่กูโบร์ ละมาด	1. เพื่อระลึกกับความตายอยู่เสมอ 2. แสดงความเสียใจ
8. เยี่ยมบ้านที่มี ผู้เสียชีวิต	- ปล่อยโยน ปล่อยขวัญทายาทตลอด เครือญาติผู้ตาย - ซื้อของไปฝาก , ให้เงิน	1. แสดงความเสียใจ 2. ระลึกถึงความตายว่าเป็นสัจธรรม

กลุ่มทางสังคม

กลุ่มทางสังคม	บทบาท	สมาชิก	วิธีการ
ฌาปนกิจ	ช่วยเงินงานศพ 3000 / ศพ	ภายในชุมชน	คนตายหนึ่งคนจะเก็บเงิน สมาชิกคนละ 30 บาท
คณะกรรมการ มัสยิด	ดูแลจัดการกิจการ ของมัสยิด	โต๊ะอิหม่าม เป็น ประธานและเป็นผู้ เลือกสมาชิกเอง	ไม่มีค่าตอบแทน
ออมทรัพย์	ซื้อสินค้ามาขาย และมีการปันผล	ความไว้วางใจเป็น หลัก โดยไม่จำกัด จำนวนสมาชิก	ซื้อของมาให้สมาชิกใน กลุ่มโดยปลอดดอกเบี้ย

ระบบการปกครอง

ระบบการปกครองในอดีต กรณี กำนันเจ๊ะมูดอ อาบูสาแล อายุ 75 ปี

นายมะดีเยาะ ทวด เป็นชาวบ้านโต๊ะโมะ อ. สุคีริน ได้เดินเท้า ขึ้นช้าง ล่องแพเดินทางมายังศรีสาคร เพื่อตั้งหลักแหล่งที่อยู่อาศัย ด้วยความเป็นคนมีความรู้ทางด้านสัตว์ป่าและความรู้ด้านไสยศาสตร์ อาทิ คาถาด่านป้องกันไม่ให้โจรขึ้นบ้าน มะดีเยาะเป็นลูกคนเดียว แต่งงานกับผู้หญิงที่ศรีสาคร มีลูกชาย 1 คน ชื่อ ดอรรแม (ดอรรแม + พี่สาวของโต๊ะอิหม่ามแวฮามะตะลิ๊ะพ่อของแวสะมะแอ เจ๊ะคอ กำนันชากอ) ดอรรแมแต่งงานกับ แวชีละห์ คนดูขงมาแจ มีลูกชาย 2 คน คือ เจ๊ะนือรอก กับ เจ๊ะมูดอ เจ๊ะนือรอกเป็นผู้ใหญ่บ้านมาหลายสิบปีแล้วได้รับการแต่งตั้งเป็นกำนันโดยมีเจ๊ะมูดอเป็นโต๊ะสรวัด เจ๊ะนือรอกได้เป็นกำนันเนื่องจากเจ๊ะมูดอเป็นคนที่มีเพื่อนฝูงมาก รู้จักกับนายอำเภอหรือเสาะเมื่อตำแหน่งโต๊ะมือแหว่งลง นายอำเภอจึงจัดเลือกบุคคลที่เหมาะสมที่สามารถเข้ากับชาวบ้านและราชการได้ ซึ่งก่อนหน้านี้ ทางรัฐจะเชื่อมโยงกับชาวจีนมากกว่า ที่แต่งตั้งเจ๊ะมูดอเป็นโต๊ะสรวัด เนื่องจากเจ๊ะนือรอกเป็นคนชื่อ ๆ ตรงไปตรงมา เก่งจะปกครองคน ดูแลคนไม่ทันการณ์ ใช้เจ๊ะมูดอเป็นผู้ช่วย

ปี 2517 ได้มีการแต่งตั้งใช้เป็นโต๊ะมือแหว่ง และเมื่อในปีเดียวกัน ได้ยกสถานะตำบลชากอเป็นกิ่งอำเภอศรีสาคร

ในปี 2517 โต๊ะมือแหว่งเจ๊ะมูดอได้มีโอกาสนำเสด็จพระเจ้าอยู่หัวที่เสด็จเยือนศรีสาคร ทอดพระเนตรแม่น้ำสายบุรี และรอบโดยทรงถามเจ๊ะมูดอถึงต้นไม้ขนาดใหญ่โตรอบๆริมแม่น้ำว่าต้นอะไร เจ๊ะมูดอทรงทูลตอบว่า ต้นทุเรียน ยังคงความปลาบปลื้มแก่พสกนิกรชาวศรีสาครเป็นจำนวนมาก

ผู้ที่จะเป็นผู้นำในสมัยก่อนต้องเป็นคนที่มีเพื่อนฝูงมาก

การปกครอง

ชาวกอมีการปกครอง 2 แบบ คือ เทศบาลและอบต. เดิมใช้ระบอบกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ลำดับกำนันชาวกอ มีดังนี้

- 1.กำนัน (โต๊ะมือแน) วาติง (ปี 2475)
- 2.กำนัน (โต๊ะมือแน) นิธิโละ
- 3.กำนัน (โต๊ะมือแน) เจ๊ะแน
- 4.กำนัน (โต๊ะมือแน) นาอิง
- 5.กำนัน (โต๊ะมือแน) มะฮัลลา
- 6.กำนัน (โต๊ะมือแน) อูมา โต๊ะนากายอเป็นพ่อของหะยีเจ๊ะมุ โต๊ะนากายอ
- 7.กำนัน (โต๊ะมือแน) เจ๊ะนือรอ อาบูสาแล กับกิ่งอำเภอ 2517
- 8.กำนัน (โต๊ะมือแน) เจ๊ะมุดอ อาบูสาแล 2517- เกษียณ
- 9.กำนัน (โต๊ะมือแน) แวสะมะแอ เจ๊ะคอ 2536-เกษียณ
- 10.กำนัน (โต๊ะมือแน) มะยาซิง 2548

ในระบอบการปกครองในสังคมอิสลามใช้อิหม่ามเป็นผู้นำของชุมชนเนื่องจากโต๊ะอิหม่ามเป็นผู้มีความรู้ทางศาสนาสามารถแก้ปัญหาข้อขัดแย้งปรองดองคนในสังคมได้ ต่อมาเมื่อประชาชนมากขึ้นและสภาพปัญหาทางสังคมมากขึ้น รัฐได้มีการจัดระบอบการปกครองแบบกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อำนาจการปกครองจึงแบ่งออกเป็น 2 ทาง ทางโลก กฏบ้านเมือง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นผู้นำ ในทางศาสนาโต๊ะอิหม่ามเป็นผู้นำ

ในปัจจุบันอำนาจการดูแลประชาชนก็แยกกระจายซับซ้อนกันมากขึ้น ในอำเภอศรีสาคร มี สจ. อบต. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน โต๊ะอิหม่าม ในทางหน่วยงานของรัฐ มีนายอำเภอ ปลัดอำเภอ ปลัดตำบล เมื่อมีการประกาศใช้พรก.อำนาจต่าง ๆ อยู่ภายใต้ ตำรวจ ทหาร เปาะเตะ พระปุเงาะ กล่าววว่า ผู้นำในสมัยก่อน ผู้ที่จะเป็นผู้นำได้ต้องมี 4 อย่างดังนี้

- 1.ยาเงาะ ดุดี บุคลิกดี แต่งกายถูกกาลเทศะ
- 2.กายอ เป็นผู้ที่มีจิตใจกว้าง
- 3.อิหลุมล มีความรู้ มีสติปัญญา มีศาสนา
- 4.อัคลาก มีมารยาท

ผู้นำชุมชนในสมัยก่อนเกิดจากล่างสู่บน ผู้นำในปัจจุบันในสังคมเกิดจากบนสู่ล่าง เป็นการปกครองที่มาจากศูนย์กลาง ผู้นำสมัยก่อนต้องเป็นคนขยันจิตสาธารณะ มีคำเรียกว่า โต๊ะแนแบบชาแก หมายถึง มีลักษณะขยันทำงานจะนำชาวบ้านเสมอ ทำงานนำหน้าชาวบ้าน ทำงานตากแดดหน้าดำ ขยันทำงานเหมือนชาไก

การเปรียบเทียบผู้นำสามรูปแบบ

ลักษณะ	A	B	C
1.ชื่อเรียก	กำนัน , อบต. , ผู้ใหญ่บ้าน	โต๊ะอิหม่าม , โต๊ะบียะ ลาล , โต๊ะคอเต็บ	ชื่อทั่วไป
2.วิธีการได้มา	สมัครเลือกตั้ง	สมัครเลือกตั้ง	ผลงานและ ความสามารถ
3.ชุดแต่งกายประจำ ตำแหน่ง	ชุดกาเกี	ผ้าโสร่ง , กูบียะ , ผ้าสARBัน	ผ้าโสร่ง , กูบียะ , ผ้าขาวม้า
4.อาชีพหลัก	เจ้าของธุรกิจรับเหมา ก่อสร้าง	เกษตรกร	เกษตรกร
5.เครื่องมือในการ ปกครอง	อำนาจตามกฎหมาย	อัลกุรอานและหะดิษ	ภูมิปัญญา
6.ลักษณะงานที่ต้อง ทำ	ทำตามนโยบายของ รัฐ	ตามหลักศาสนา	ตามหลักวัฒนธรรม
7.คุณสมบัติ	รวย , ญาติเยอะ , รอมชอมสูง	มีความรู้ทางศาสนา	ใจกว้าง ,เสียสละมี เพื่อนมาก, เด็ดขาด
8.ความหมายอื่นเชิง บริหาร	อำนาจ	ความรู้	ภูมิปัญญา
9.ระดับการศึกษา	สามัญ ,อุดมศึกษา	ชั้น 10 ทางศาสนา , ปอเนาะ	ประถม ฯ , ปอเนาะ
10.เรื่องราวที่คุยกัน ตามร้านน้ำชา	ธุรกิจรับเหมาก่อสร้าง ,	ชุมชนศาสนา	คนนาชุมชน

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมที่มาจากปัจจัยทั้งภายในและภายนอก

ในอดีตบ้านซากอจะมีท่าเรือที่คอคอดกาเว เป็นจุดพักเรือที่เริ่มต้นเดินทางจากอำเภอสายบุรี ผ่านเกาะรอ อำเภอรามัน บ้านท่าเรือ อำเภอเรือเสาะ และมาสุดทางคอคอดกาเว อำเภอศรีสาคร มีการแลกเปลี่ยนซื้อขายสินค้าระหว่างผลผลิตจากทะเลกับเขตภูเขา ส่วนทางด้านน้ำสายบุรีขึ้นไปทางอ.สุคีริน อ.จะนะ มีการส่งแพลงถึงคอคอดกาเว การติดต่อค้าขายระหว่างกันเกิดการปฏิสัมพันธ์กันทางสังคม มีการอพยพผู้คนในการทำงาน แต่งงาน ภรรยาของบาบอฮัจยีเจ๊ะมุโต๊ะนากายอ กล่าวว่า เธอเป็นคนสายบุรีแต่งงานกับบาบอ ปี 2502 หลังจากบาบอกลับจาก

เรียนที่ประเทศอียิปต์ เธอเดินทางโดยทางเรือยนต์จากสายบุรีเวะเกะรอ บาโงคือเกง ไกล่คำถึง คอลอกาเว ปี 2504 เธอจะคลอดลูกคนแรกต้อง อาศัยเรือยนต์ (มูตู) ที่มาขายสินค้ากลับไป คลอดลูกที่สายบุรี

ปี 2510-2514 มีการสร้างถนนทาวหลวงแผ่นดินจากสายบุรี รือเสาะ ศรีสาครทำให้การคมนาคมขนส่งทางบกสะดวกยิ่งขึ้น การโดยสารทางเรือจึงซบเซาลง

ปี 2517 มีการยกสถานะเป็นกิ่งอำเภอศรีสาคร หน่วยงานของราชการจึงมากขึ้น มีโรงพยาบาล โรงพัก และสร้างสะพาน หมายเลข 2

ช่วงปี 2511-2521 มี ขบวนการแบ่งแยกดินแดนกลุ่มต่างๆเคลื่อนไหวในเทือกเขาอำเภอศรีสาคร เกิดการปะทะกันกับเจ้าหน้าที่เป็นประจำ ศรีสาครถือเป็นพื้นที่สีแดงด้านความมั่นคง ซึ่งก่อนหน้านี้เป็นพื้นที่การเคลื่อนไหวของพวกคอมมิวนิสต์มาลายา การล่องลำทรัพยากรป่า การรุกไล่จากภายนอกน้อยมากเนื่องจากไม่มีความปลอดภัย

ช่วงปี 2521-2536 มีการขยายศักยภาพในหน่วยงานของรัฐมากขึ้น ข้าราชการส่วนใหญ่เป็นคนนอกพื้นที่ คนในพื้นที่ที่จบการศึกษาจากสถาบันของรัฐมีน้อย แต่คนในพื้นที่ที่ไม่ศึกษาต่อต่างประเทศและต่างจังหวัดมีมากขึ้นเรื่อยๆ

ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมมากขึ้นเนื่องจากการติดต่อสื่อสารสะดวกกว่าเดิมคมนาคม รถยนต์ โทรศัพท์ โทรทัศน์ การเปลี่ยนแปลงจะเห็นชัดในกลุ่มวัยรุ่นซึ่งมีศักยภาพในการเรียนรู้ เรียนแบบสุข วัยรุ่นชาย หญิงบางส่วนมีการแต่งกายตามสมัยตามแฟชั่น แต่ยังคงความเป็นอิสลามอยู่ โดยผู้หญิงคลุมฮิญาบภาษาที่ใช้ส่วนใหญ่เป็นภาษายาวี ในหมู่สาธารณะมุสลิมจากต่างถิ่นจะพูดยาวิปนไทยบ้าง

ในพื้นที่สังคมของชุมชนแล้วยังกลวงอยู่ เนื่องจากการเข้าไม่ถึงของหน่วยงานราชการทำให้เกิดช่องว่างระหว่างราชการกับชาวบ้าน ในทางสังคมเกิดสถานการณ์ต่างๆขึ้นในสังคมมาลายา มุสลิมชนบท ชนคนรวย ชนราชการมุสลิม ชนนักการเมืองท้องถิ่น ชนชาวบ้าน การเหลื่อมล้ำไม่ได้รูล้ำ ร้ายแรงถึงขั้นเป็นชนชั้น เนื่องจากในบทบัญญัติอิสลามไม่มีการแบ่งชนชั้นสถานะทุกคนเสมอภาคเท่ากันผู้ที่สูงส่งกว่าคือผู้ที่ยำเกรงต่อพระเจ้ามากกว่า แต่ในภาพความเป็นจริงมีการกีดกันทางสถานภาพ ส่วนน้อยที่คนรวยจะแต่งงานกับคนจน/ชาวบ้านธรรมดาข้าราชการจะแต่งงานกับชาวบ้านธรรมดา

ในรูปแบบการศึกษาในชุมชน ดูชุมชนกาเยาะมาตี เดิมมีการเรียนการสอนตาดีกาในวันเสาร์-อาทิตย์ ปรากฏว่าเด็กไม่ให้ความร่วมมือ ภาคบัยเด็กไม่เข้าห้องเรียนหนีไปเล่นเที่ยวในสวนยาง พ่อแม่ก็ไม่ทันดูแลเนื่องจากต้องทำงาน การเรียนการสอนภาคตาดีกา กฎระเบียบไม่ค่อยเข้มงวด ครูส่วนใหญ่เป็นเด็กที่เพิ่งจบการศึกษาภาคศาสนาในชุมชนระดับตาดีกาตกต่ำมากต่อมาโต๊ะอิหม่ามจึงปรับเปลี่ยนเรียนตาดีกาหลังเลิกเรียนหลังมัธยมถึง 4 ทุ่ม เด็กโตต้องนอนที่

โรงเรียนภายในมัสยิดเพื่อเรียนอัลกุรอานในช่วงหัวรุ่ง 6 โมงเช้าจึงกลับบ้าน เพื่อเตรียมตัวไปเรียนโรงเรียนสามัญต่อไป

จากเงื่อนไขด้านเวลาและสถานภาพการทำงาน ทำให้ชุมชนมุสลิมมีความแตกต่างหลากหลายมากขึ้น บางกลุ่มก็สามารถปรับตัวได้ แต่บางกลุ่มก็ไม่สามารถปรับตัวได้ อาทิ กลุ่มข้าราชการมุสลิมด้วยเงื่อนไขเวลาการทำงานทำให้ไม่สามารถมาร่วมกิจกรรมต่างๆ ในชุมชนได้แต่มีจิตสำนึกในการรวมกันจัดตั้งองค์กรเพื่อสังคม แต่บางส่วนของข้าราชการมุสลิมก็ตัดตัวเองออกจากสังคมชุมชนไปเลย จันทร์-ศุกร์ ทำงาน เสาร์- อาทิตย์พักผ่อนกับครอบครัวเที่ยวต่างจังหวัด

จากการเก็บข้อมูลตัวอย่าง เงินบริจาคหลังละหมาดวันศุกร์เพื่อกิจการของมัสยิดผลปรากฏว่า ค่าเฉลี่ยดังนี้

มัสยิดกาเยาะมาตี อำเภอศรีสาคร 1.34 บาท/คน/สัปดาห์

มัสยิดดุขมาแฉ อำเภอศรีสาคร 1.41 บาท/คน/สัปดาห์

ในอิสลามเงินบริจาคไม่สามารถจะบังคับบริจาคได้แต่ก็เป็นพฤติกรรมทางสังคมอย่างหนึ่งที่แสดงความหมายว่าในสังคมมุสลิมมัสยิดกับชุมชนมุสลิม เป็นสิ่งที่คู่กันค้ำชูซึ่งกันและกัน แต่เมื่อมีนโยบายของรัฐมาบริหารจัดการมัสยิด ทำให้ทัศนะชุมชนต่อมัสยิดเปลี่ยนแปลง การบริหารจัดการมัสยิดเป็นหน้าที่ของรัฐไปแล้ว ชุมชนจะไม่กระตือรือร้นในการบริจาค

โดยทั่วไปการบริหารจัดการของรัฐที่ไม่สามารถสร้างความเสมอภาคได้ถ้วนหน้า มัสยิดบางแห่งได้รับเงินสนับสนุนมาก บางแห่งน้อย ในกลุ่มมัสยิดที่มีเงินน้อยก็จะมีการจัดงานการกุศลหาเงินช่วยเหลือมัสยิด (มาแกปูโละสือยิด) ซึ่งจะเห็นภาพความร่วมมือระหว่างชุมชนกับมัสยิดอีกรูปแบบหนึ่ง

การเดินทาง จากทะเล สูเทือกเขา

	ทะเล	แม่น้ำ	ภูเขา
● ชื่อภูมิศาสตร์	อ่าวไทย	แม่น้ำสายบุรี	เทือกเขาสนกลาศรี
● ชื่อสถานที่	ปัตตานี สายบุรี	สายบุรี รามัน รือเสาะ ศรีสาคร	ศรีสาคร
● บุคคล	ชาวประมง ชาวนาเกลือ	ชาวลวน ชาวนา	ชาวลวน ชาวกู
● สินค้า	เกลือ ปลาเค็ม ปูด	ข้าว ผลไม้ พืชผักสมุนไพร	ผลไม้ ของป่า สมุนไพร

สมัยก่อนการเดินทางทางบกไม่สะดวก ผู้คนในเขตเทือกเขาตามลุ่มน้ำสายบุรีติดต่อกับภายนอกโดยการสัญจรทางน้ำ จากอ่าวสายบุรีลงเรือตามลำน้ำเข้าสู่เขตเทือกเขาปลายทางที่ศรีสาคร จะล่องขึ้นเหนือกว่านี้ไม่ได้อีกเพราะมีเกาะแก่งหินกลางน้ำทำให้เรือทวนน้ำลำบากจากศรีสาครล่องไปสายบุรี เป็นชายหาดทรายขาวตลอดทาง

ชุมชนพื้นราบ บ้านกาเยาะมาตี อำเภอศรีสาคร จังหวัดนราธิวาส

ย้อนหลังไปกว่า 50 ปีที่แล้ว บ้านกาเยาะมาตีอยู่ในบริเวณที่ราบกว้างไกลจนถึงเชิงเขาบีโล๊ะ ซึ่งเป็นต้นเขาที่จะผ่านไปยังเขต ตำบลกันนวะ อำเภอระแงในปัจจุบัน “กาเยาะมาตี” แปลตรงตัว หมายถึง “ข้างตาย” ซึ่งโดยปกติในคำมาลาญ คำว่า สัตว์ จะใช้คำว่า “มาปิยะ” แต่อาจเป็นเพราะข้างเป็นสัตว์ใหญ่ และเชื่อว่าเป็นสัตว์ของกษัตริย์สำหรับการใช้งานต่าง ๆ จึงมีสถานะภาพสูงกว่าสัตว์อื่น ๆ นายคอรอแม ตีมะดี อายุ 58 ปี เล่าให้ฟังว่า หมู่บ้านกาเยาะมาตี เคยมีช้างบรรทุกของจากภูเขามาติดหลุมในทุ่งนาที่หมู่บ้าน ชาวบ้านช่วยกันดึง ช่วยกันลาก ก็ยิ่งติด สุดท้ายก็ไม่สามารถช่วยได้ จึงตายลง ณ. ที่นั้น

คนในบ้านกาเยาะมาตีส่วนมากมีอาชีพทำนา ปลูกอ้อย ที่น่าสนใจคือการเลี้ยงสัตว์ เพราะชาวบ้านที่นี่และในหมู่บ้านใกล้เคียง เช่น บ้านชากอ บ้านกำปงบูเก๊ะ จะนำสัตว์เลี้ยงไปรวมกันที่ทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ สำหรับออยนั้นจะปลูกหลังจากฤดูการทำนา เพื่อนำอ้อยมาทำน้ำตาล แปรรูปที่มีอยู่ 2 แบบ คือ นีแซจายัย(น้ำตาลเหลว) และนีแซชากา (น้ำตาลเม็ด) การแปรรูปโดยพื้นฐานนั้นจะเริ่มจากการใช้เครื่องมือหนีบอ้อย ที่เรียกว่า กาแรเง กาเปะตือบู มีลักษณะเป็นไม้กลม 3 ท่อนขนาด 0.5 – 1 เมตร สูง 1 – 2 เมตร ใช้แรงวัว ควาย หมุน เพื่อให้ได้หนีบกั้น ส่วนน้ำตาลที่ได้จะเก็บไว้ใช้ ที่เหลือก็จะขายแลกสินค้ากับพ่อค้าจากสายบุรีที่นำผลิตภัณฑ์จากทะเลมาแลกเปลี่ยน

ในสมัยใต้มีมือเนวาดิง ได้เห็นความสำคัญของสัตว์เลี้ยงที่มีมากมาย จำเป็นต้อง มีพื้นที่จึงดำเนินเรื่อง ขอที่ดินจากทางการจำนวน 1,300 ไร่ ไร่ ไร่เป็นพื้นที่ทุ่งเลี้ยงสัตว์ ปัจจุบันเหลือเพียง 900 ไร่ เนื่องจากการบุกรุก

เรื่องเล่า / ตำนาน

1.กระจง (ปาลาโน๊ะ) เป็นสัตว์ ที่มีความเฉลียวฉลาด เมื่อมีการเล่าเรื่องจะเปรียบเทียบคนที่มีความเฉลียวฉลาด ไหวพริบดี ว่าฉลาดเหมือนกระจง เช่น แบบยาปาลาโน๊ะ หมายถึง แบบฉลาดเหมือนปาลาโน๊ะ

2. ช้าง (กาเยาะ) เป็นสัตว์ ตัวแทนของพิธีกรรม เช่นพิธีการเข้าสู่ันต์ แต่งงาน สมัยก่อน พ.ศ 2500 มักจะใช้ช้างประกอบในพิธีกรรมต่าง ๆ

3. ปลามังกร, ปลาตะหัด(อีแกหรือชอ) ขนาดตัวยาว ประมาณ 26 – 50 เซนติเมตร เป็นปลาน้ำจืดที่มีลำตัวยาวคล้ายใบมีด สีข้างแบน เกล็ดมีขนาดใหญ่เรียงเป็นระเบียบสวยงาม ปากใหญ่ ฟันแหลม ครีบหลังและครีบกันยาวไปจนสุดท้ายใกล้ครีบหาง มีหนวด 1 คู่ อยู่ใต้คางมีรูปร่างคล้ายขนนก ปลาเพศเมียจะทำหน้าที่ฟักไข่ และเลี้ยงลูกในวัยอ่อนด้วยปาก ไข่แต่ละฟองจะมีขนาด 1.7 เซนติเมตร นับได้ว่าเป็นปลาที่มีไข่ขนาดใหญ่ ชอบอาศัยอยู่ในน้ำไหล เช่น ในลำธารทางแถบภาคตะวันออก ได้แก่ จังหวัดเพชรบุรี ตราด ะนอง พบครั้งแรกในประเทศไทยที่จังหวัดตราด ปี พ.ศ. 2474 กินปลาตัวเล็ก กบ เขียด แมลง และสัตว์น้ำขนาดเล็กเป็นอาหาร

ปลาประเภทนี้เป็นปลาสวยงาม ราคาแพง เป็นสัตว์คุ้มครองตามกฎหมาย สัตว์ต้องห้ามขายประจุมิง ตะลื้อเล่าว่า เคยจับปลากือชอได้เมื่อ 5 ปีที่แล้ว ที่กำปงแง ตำบลศรีบรรพต อำเภอศรีสาคร แต่ก่อนมีคนจับได้เป็นประจำ เนื้อปลารอ่ย มีกระดูกมาก ปลากือชอ ชอบอยู่ตามลูโป๊ะ (น้ำนิ่งลึก) เป็นปลากินสัตว์เป็นอาหาร ตามลำน้ำสายบุรี บางครั้งหากมีฝูงลิงมาเกาะตามกิ่งไม้ริมน้ำ ปลากือชอ จะกระโดดกินลิงเหล่านั้นด้วย ขนาดของปลา ประมาณ 2 – 3 กิโลกรัม ในแม่น้ำสายบุรี เขตอำเภอศรีสาคร มีปลากือชออยู่ 2 ชนิด คือ 1.ชนิดลำตัวสีทอง 2.ชนิดลำตัวสีน้ำเงิน

ภาษา

ภาษาที่ใช้ติดต่อกันในชุมชนเป็นภาษามลายู (แกจะนาญ) ถึงแม้ว่าปัจจุบันเด็กในหมู่บ้านจะเรียนหนังสือในโรงเรียนประถม ประจำตำบล (โรงเรียนบ้านซากอ) และพูดภาษาไทยกลางกันได้ แต่ในหมู่คนสูงอายุ 50 ปีขึ้นไป จะฟังภาษาไทยไม่รู้เรื่อง ลักษณะภาษาที่ใช้ในหมู่บ้านจะคล้ายกับภาษามาเลเซีย แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าในยุคการสื่อสารมวลชนมีประสิทธิภาพจึงเกิดศัพท์ใหม่ขึ้นมากมายในท้องถิ่น ในกรณีที่ไม่มีศัพท์เดิมส่วนใหญ่จะใช้วิธีการทับศัพท์หรือแปลงคำให้ตรงกับคำเดิม ส่วนใหญ่รับจากรายการทางวิทยุ ที่ผู้ดำเนินรายการ เป็นผู้ใช้ เช่น

โทรศัพท์มือถือ จะใช้ โท – ระ – สะ – ตาแง

โทรศัพท์บ้าน จะใช้ โท – ระ – สะ – รุมอฮู

พบบ. จะใช้ พอ – รอ - บอ

ป้ายรถ จะใช้ ปาย – กือ แร ตอ

ในหมวดชื่อของต้นไม้ ก็จะมีชื่อพื้นบ้านเช่นเดียวกัน แต่หากเป็นไม้ดอกไม้ประดับที่นำมาขาย หรือ ทางการนำมาปลูกจะไม่มีชื่อ ซึ่งชาวบ้านจะเรียกเหมือนกันหมดว่า “ ป่าสง - บุงอ ” (ไม้ดอก) หรือชนิดกล้วยไม้ จะเรียกเหมือนกันหมดว่า ปี่แซ - กายู (ปี่แซ = กล้วย , กายู = ไม้)

ในหมวดชื่อนก จะเรียกตามลักษณะเด่นบนความจริงของนกชนิดนั้น เช่น นกเขียวก้านทอง (Leaf Bird) จะเรียกว่า บุหง ดาฮง (ใบไม้) ส่วนนกปรอดซี่เก้า (Ashy Bullul) จะเรียกว่า บุหงอาชะอาปี (ควันไฟ) นกหัวขวาน (Wood Pecker) จะเรียกว่า บุหงปาลาโต๊ะ (กระทบ) และนกกระจะจอก (Sparrow) จะเรียกว่า บุหงตีเยาะ (ร้อง)

ส่วนป่านั้น แบ่งได้ 2 ประเภท คือ ฮูแต่จือแร คือ ป่าที่ยังไม่โค่นไม้ใหญ่ และฮูแต่บลูกา คือ ป่าที่โค่นไม้ใหญ่แล้ว

ต้นไม้แบ่งได้ 3 ประเภท คือ 1. กายูบูเกะ (ไม้บนภูเขา) 2. กายูตาหยง (ไม้ตามริมน้ำ) 3. กายูบือเจาะ (ไม้ตามที่ลุ่ม)

ปลา แบ่งได้ 2 ประเภท คือ อี้แก อัยมาเซง (ปลาน้ำจืด) และ อี้แก อัยตาวา (ปลา น้ำเค็ม) ปลาน้ำจืดยังแบ่งได้ 2 ประเภท คือ อี้แก อัยดือระ (ปลาน้ำไหลเชี่ยว) และ อี้แก อัยฮานิง (ปลาน้ำนิ่ง)

ประเพณีทางศาสนาและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชน กรณี เทศกาล รอมฎอนและการจ่ายชะกาตที่ชุมชนบ้านชากอ อำเภอสรีสาคร จังหวัด นราธิวาส ปีฮิจเราะห์ศักราช 1426

รอมฎอน คือชื่อเดือนที่ 9 ของอิสลามตามจันทรคติ เป็นเดือนที่บัญญัติ หรือบังคับให้มุสลิมทั่วทุกมุมโลกถือศีลอด โดยการงดเว้นจากการกิน การดื่ม และอดทนจากอารมณ์ใฝ่ต่ำ ตั้งแต่ดวงอาทิตย์ขึ้นจนกระทั่งดวงอาทิตย์ลับท้องฟ้า¹ เป็นเดือนที่เทวทูตญิบรีล เริ่มสอนอัลกุรอานแก่ท่านศาสดา มุฮัมมัด ศ็อลลาลลอฮุฮุออลัยฮิวะฮัลลัม ภายในเดือนส่งเสริมให้อ่านอัลกุรอานมาก ๆ และช่วงเวลากลางคืนมีการละหมาดตอรวีฮ ในช่วง 10 คืนสุดท้ายของเดือนส่งเสริมให้มีการปลุกวิเวก(เชยติกาฟ) ที่มีสยิด

ในอิสลามมี 2 หลักใหญ่ ๆ คือ หลักศรัทธา(รูกันอิหม่าน)และหลักปฏิบัติ (รูกันอิสลาม) การถือศีลอดอยู่ในหลักปฏิบัติ (รูกันอิสลาม) ซึ่งมีดังต่อไปนี้ 1. การกล่าวปฏิญาณตนว่า ไม่มีพระเจ้าอื่นใด นอกจากอัลลอฮ์ และท่านศาสดามุฮัมมัด อันเป็นศาสนทูตของอัลลอฮ์ 2. ละหมาด 5 เวลา 3. ถือศีลอด ในเดือนรอมฎอน 4.จ่ายชะกาต (บริจาคทาน) และ 5. ทำฮัจญ์ที่ประเทศซาอุดี อาราเบีย อย่างน้อย 1 ครั้งในชีวิต

¹ จากหนังสือ สารานุกรมอิสลาม

หลังจากสิ้นสุดเดือนรอมฎอน เป็นวันที่ 1 ของเดือนเซาวาล เดือนที่ 10 ของอิสลาม ซึ่งเป็นวันรายออีดิลฟิตรี(ฟิตรี มาจาก คำว่า ฟิตเราะ แปลว่า บริสุทธิ์ สะอาด) ก่อนการละหมาด รายออีดิลฟิตรี บังคับให้มุสลิมทุกคนต้องจ่ายซะกาต(บริจาค) ฟิตเราะ จำนวน 1 กังดัง(ประมาณ 3 กิโลกรัม) โดยซะกาตทั้งหมดจะแจกจ่ายให้กับบุคคล 8 ประเภท ดังนี้

- 1.ฟาเกียร์ คือ คนอนาถา ไม่มีญาติ ไม่มีเงิน
- 2.มีสกิน คือ คนยากจน
- 3.ซาบิลลิลลาฮ คือ คนที่ทำงานเพื่อศาสนา
4. มุซาเฟ คือ คนเดินทาง
5. ผู้ที่มีหนี้สินมาก
6. มุอัลล์ฟ คือผู้ที่เข้ารับนับถือศาสนาอิสลาม
- 7.ผู้รับผิดชอบในการเก็บรวบรวมซะกาต
8. ทาส

สำหรับผู้ที่ยึดถือศีลอด การจ่ายซะกาตฟิตเราะ เป็นสิ่งสำคัญมาก เพราะเป็นการช่วยขัดเกลาผู้ที่ถือศีลอด ให้สะอาดจากความผิดเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่เกิดขึ้นจากการกระทำ บางอย่างในระหว่างถือศีลอด

การจ่ายซะกาตฟิตเราะในจังหวัดนราธิวาส บางครั้งก็จะจ่ายซะกาตให้กับโต๊ะอิหม่ามประจำมัสยิดที่ตนอาศัยอยู่ แล้วโต๊ะอิหม่ามไปแจกจ่ายต่อไปให้กับบุคคลทั้ง 8 ประเภทดังกล่าว บางครั้งก็จ่ายให้กับผู้ที่อยู่ในเกณฑ์ที่สามารถรับซะกาตโดยตรง วิถีชีวิตของมุสลิมในเดือนรอมฎอนจะดำเนินตามปกติ หากแต่การทำงานจะไม่รีบเร่งเหมือนกับเดือนที่ไม่ถือศีลอด ในกรณีที่เป็งานอิสระ ที่สามารถกำหนดเวลาเองได้ ซึ่งมักจะทำงานเพียงครึ่งวัน ในตอนบ่ายจะพักผ่อนพอดกเย็นจึงเตรียมอาหารไว้ละศีลอด การปฏิบัติตนของมุสลิมในช่วงเวลานี้จะเคร่งครัดมากกว่าปกติ เพราะในเดือนรอมฎอนผลบุญที่ได้รับจากการทำความดี อัลลอฮจะให้ผลบุญตอบแทนทวีคูณ และการทำความชั่วก็เช่นเดียวกัน

มัสยิดแต่ละชุมชนจะมีมุสลิมมาละหมาดร่วมมากกว่าเดิม เสร็จจากละหมาดผู้ที่ไม่มีกิจกรรมก็จะนั่งอ่านอัล กุรอานที่มัสยิด บางมัสยิดมีการละศีลอดรวมกันที่มัสยิด บางมัสยิดจะแบ่งเวรกัน เป็นเจ้าภาพเลี้ยงอาหารละศีลอดที่มัสยิด

ในเดือนรอมฎอน หลังจากละหมาดอีชา(กลางคืน) มีการละหมาดตะรอวีฮ ที่มัสยิดในชุมชนกลางคืนจะคึกคักกว่าปกติ เพราะมุสลิมจะออกมาละหมาดตารอวีฮกัน ซึ่งหลังจากละหมาดตารอวีฮ เสร็จ บางคนก็จะกลับบ้านไปพักผ่อน บางก็ออกไปกินน้ำชา กาแฟ กันต่อที่ร้านค้าในชุมชน ซึ่งหากเทียบกับกลุ่มประเทศทางตะวันออกกลางแล้ว กลุ่มประเทศดังกล่าวจะมีการปรับ

การทำงานใหม่ในเดือนรอมฎอน โดยทำงานในเวลากลางคืนหลังจากละหมาดตารอวีฮ์ เสร็จ กลางวันก็พักผ่อนและปฏิบัติศาสนกิจ

บรรยากาศในเดือนรอมฎอนตอนเช้ามีความรู้สึก เย็น ๆ สงบ บนท้องถนน คน รถรา ไม่ พรั่งพรูเหมือนปกติ สัมผัสถึงบรรยากาศความเงียบ ไม่มีความจำเป็นต้องเตรียมอาหาร เข้า สำหรับบ้านที่มีเด็ก ๆ ต้องเตรียมอาหาร ทำกับข้าวกันเอง จากเดิมซื้อกับข้าวสำเร็จรูป ตามร้านค้า ตลอดวันผ่านไปอย่างเชื่องช้า วิถีชีวิตจะคึกคักอีกครั้งหลังละหมาดอัศรี (เย็น) ใน ตลาดมีผู้คนมากมายจับจ่ายซื้อของ ทั้งคนในชุมชนและคนต่างชุมชน บนท้องถนนจะพลุกพล่านไป ด้วยรถราและผู้คน ทำให้พื้นที่ 3 ตารางกิโลเมตรในเทศบาลศรีสาครแคบลงฉับดตา บางคนอยาก ซื้อของ บางคนก็จับกลุ่มช้อปปิ้งเวลา ดูผู้คนออกมาซื้อของ จนถึงเวลาใกล้ดวงอาทิตย์ลับ ท้องฟ้า ซึ่งเป็นเวลามัฆริบ โดยเป็นเวลาละศีลอด ท้องถนนจึงว่างโล่งอีกครั้ง

ในตลาดเทศบาลศรีสาคร ในเดือนรอมฎอนมีร้านเกิดขึ้นมากมาย เกิดมากขึ้นทั้งใน ท้องถิ่นเอง และคนต่างท้องถิ่นมาขายของที่ตลาดเทศบาล

ก่อนเวลาละหมาดซุบฮี (หัวรุ่ง) จำเป็นที่มุสลิมที่จะถือศีลอดในวันรุ่งขึ้น ต้องกินข้าวซูโฮร และตั้งเจตนา (เนียต) ในใจว่าจะถือศีลอดในวันพรุ่งนี้ การกินอาหารซูโฮรจะช่วยให้ไม่รู้สึกเหนื่อย จนเกินไป ช่วยบรรเทาอาการหิวอย่างรุนแรงด้วย และท่านศาสนตามุฮัมมัด คือลลาลลอฮ์สุฮาลัยฮิ วาซัลลัม ได้ส่งเสริมให้มุสลิมที่จะถือศีลอดกินอาหารซูโฮร

ในคืนที่ 29 ของเดือนรอมฎอน หากมุสลิมคนใดเห็นเลี้ยวจันทร์ของเดือน ก็จะประกาศว่า วันรุ่งขึ้น เป็นวันรายออีดิลฟิตรี มีการเฉลิมฉลองกันในวันนั้น มีการทำขนมหวาน ข้าวเหนียว ฯลฯ พี่น้องมุสลิมจะไปละหมาดรายอที่มัสยิดในตอนเช้า จากนั้นก็จะไปเยี่ยมเยียนญาติพี่น้อง สลามให้อภัยซึ่งกันและกัน ทุกคนจะแต่งชุดใหม่และสวย ทำให้วันรายอเป็นวันรื่นเริงในอิสลาม ทุกคนจะมีความสุขโดยทั่วหน้า

ด้านหนึ่งในหมู่บ้าน ในเดือนรอมฎอนในขณะที่มุสลิมบางกลุ่มจะมักหมั่นในการแข่งขัน กันเพื่อปฏิบัติศาสนกิจในเดือนที่ประเสริฐ แต่ก็ยังมีมุสลิมบางกลุ่มที่ทำบาปเป็นปกติวิสัยเฉกเช่น เดือนอื่น ๆ โดยไม่ให้ความสำคัญกับเดือนนี้ ภาพวัยรุ่นในหมู่บ้านจับกลุ่มกัน แต่ละคนถือโปยบอล และจดจ่ออยู่กับการเลือกทีมที่ตนคิดว่าจะชนะ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ภายในกลุ่ม คนที่เก่งถูก ป่อย ๆ มักจะเป็นผู้นำในการเลือกแท่งคู่ที่ตนคิดว่าจะชนะ ในกลุ่มผู้เล่นพนันบอล มีตั้งแต่อายุ 15 ปี จนถึงผู้ใหญ่ที่มีลูก 4 – 5 คน มีตั้งแต่คนที่ไม่ทำงาน คนที่ทำงาน ทุกระดับจนถึงข้าราชการที่มี วุฒิปริญญาตรี

กลุ่มพนันบอลเป็นกลุ่มที่สามารถรวมกันบนพื้นที่การพนันบอล โดยแท้จริงแล้ว การพนัน บอลเป็นบาปในศาสนาอิสลาม ไม่เป็นที่อนุมัติ (ฮาราม) ซึ่งอยู่ตรงข้ามกับสิ่งอนุมัติ (ฮาลาล) และมุสลิมทุกคนรู้ว่าเป็นบาป แต่หากได้ทำไปบ่อย ๆ จึงรู้สึกเป็นปกติ ทำให้สังคมเกิดการยอมรับ

ในระดับหนึ่ง การแข่งขันฟุตบอล มีโปรแกรมแข่งขันตลอดสัปดาห์ ความถี่ในการพนันบอลเพิ่มมากขึ้นตามตัว ภาพเด็กวันรุ่นมาลาญที่ไม่ยอมไปโรงเรียน ไม่ยอมไปละหมาด ไม่ยอมอ่านหนังสือ แต่ตอนนี้อาจจะเห็นเขาอ่านหนังสือกีฬา วิเคราะห์การแข่งขัน อัตราการต่อรอง อย่างตั้งใจ ร้านรับแทงบอลจากเดิมมีอยู่ร้านเดียว เพิ่มขึ้นเป็นสองร้าน ต่อมาจะมีการเพิ่มขึ้นไปเรื่อย ๆ หากไม่มีการปราบปรามอย่างเอาจริงเอาจัง บางครั้งก็จะไปแทงถึงต่างอำเภอ (รือเสาะ) หรือต่างจังหวัด (ยะลา) หากอัตราต่อรองดีกว่าและวงเงินมากขึ้น

เจ้าหน้าที่บางคนกล่าวว่า เป็นเรื่องยากที่จะปราบปราม หากคนในชุมชนไม่ให้ความร่วมมือ และคนในชุมชนไม่เป็นแกนในการห้ามปราม เพราะหากเจ้าหน้าที่เข้าจับกุมก็จะกลายเป็นประเด็นความขัดแย้งกับชาวบ้าน ชาวบ้านที่ไม่เห็นด้วยกับการพนันบอล จะบอกว่า เจ้าหน้าที่มีส่วนได้ส่วนเสียในธุรกิจนี้ การพนันจึงเติบโต ได้อย่างรวดเร็ว แม้ว่าผู้นำศาสนาจะกล่าวถึงเรื่องนี้หลายครั้งบนมัสยิดหลังละหมาดวันศุกร์ และตามสถานที่ต่าง ๆ แต่ก็ทำให้งิกรรมนี้เงียบไปชั่วคราวเท่านั้น แล้วกลับมาเหมือนเดิม ภาพเหล่านี้กลายเป็นเรื่องปกติวิสัย ความเคยชิน แก่เด็ก ๆ ที่กำลังเติบโตเป็นวัยรุ่น

“ พวกเขาไม่ได้ห้ามปรามกันและกัน จากความชั่วช้าที่พวกเขาปฏิบัติ แนนอนช่างชั่วช้าดีแท้ ๆ ที่เขาปฏิบัติ ” (อัลกุรอาน 5 : 79)

ตามหลักธรรมชาติของความชั่ว ในตอนแรก มีคนบางคนในสังคมประพฤติเสียหาย แต่ถ้าดำเนินโดยรวมของสังคมยังคงมีอยู่ สังคมก็จะช่วยกันทำลายความเสียหายนั้น แต่ในทางตรงข้าม ถ้าหากว่าสังคมยินยอมให้ความเสียหายนั้นดำรงอยู่ และดำเนินไปอย่างอิสระ ไม่ช้าความเสียหายซึ่งจำกัดอยู่แค่เพียงคนไม่กี่คน ก็จะแพร่ขยายไปทั่วสังคม นั่นคือ หากโครงสร้างของสังคมยังโอบอุ้มสิ่งไม่ดีอยู่ ก็เป็นการยากที่ความดีที่เป็นปัจเจกจะสามารถปราบปรามหรือต้านทานได้

ผลผลิตลองกองที่อำเภอศรีสาคร

ลองกองเป็นไม้ผลพื้นเมืองที่คนทั่วไปรู้จักกันดี เป็นจุดแข็งของผลผลิตเกษตรกรในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ เมื่อประมาณ 5 – 6 ปีที่แล้วผลผลิตลองกองราคาดีมาก ใครที่มีสวนลองกองมากถือว่า เป็นคนที่มีฐานะคนหนึ่ง ปัจจุบันราคาผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ ลองกอง 1 ตันราคาอย่างต่ำ 1,000 บาท มีลองกอง 100 ตัน ได้เงินประมาณ 100,000 บาท ชาวสวนบางคนได้ทำการโค่นต้นลองกองทิ้ง เพื่อปลูกไม้ผลชนิดอื่น ราคาลองกองก็เช่นกัน ยังไม่เป็นที่พอใจของชาวสวนมากนัก แต่เพราะปีนี้ผลผลิตลองกองออกมามาก และสามารถขายได้ง่าย จึงเป็นที่ยอมรับกันได้ ซึ่งปกติแล้วชาวสวนที่นี่ไม่เคยประท้วงอะไรมากนักเหมือนคนทางภาคอื่น สถิติการชุมนุมประท้วงจึงมีน้อย

การค้าขายลองกองเริ่มตั้งแต่ต้นเดือนสิงหาคม ของทุกปี เห็นได้จากที่ตลาดอำเภอศรีสาครมีรถปิกอัพมารับซื้อลองกองจอดเป็นแถวยาวเหยียด เพื่อนำไปขายต่อที่ยะลาหรือไม้ที่ตลาดรับซื้อภาคใต้ตอนบน ซึ่งประเภทของพ่อค้าที่รับซื้อลองกอง สามารถแบ่ง ลำดับ ประเภท ป้ายรถ / บุคคล ได้ดังนี้

1. จอตรรถรับซื้อที่ตลาดอำเภอ ส่วนมากใช้ป้ายรถจากกรุงเทพฯ ภูเก็ต นครศรีธรรมราช พัทลุง สงขลา ยะลา ปัตตานี และนราธิวาส
2. จอตรรถรับซื้อตามจุดทางแยกเข้าตำบล จะเป็นรถจากนราธิวาส ยะลา ปัตตานี
3. ขับรถไปซื้อถึงในหมู่บ้าน ซึ่งส่วนมากจะเป็นกลุ่มพ่อค้าในนราธิวาสด้วยกัน
4. เหมารถจากเจ้าของสวน คนในพื้นที่ศรีสาคร

วิธีการรับซื้อต่าง ๆ เหล่านี้ ช่วยอำนวยความสะดวกแก่ชาวสวน ที่เคยถูกผูกขาดจากพ่อค้า แต่เมื่อพ่อค้าที่ไปตระเวนรับซื้อในหมู่บ้าน ซึ่งมักมีการต่อรองต่ำ เนื่องจากมีข้อจำกัด เรื่องการขนส่ง เรื่องผลผลิตลองกอง ภายในต้นออกมาไม่พร้อมกัน เดียวนี้มีลองกองตะกร้าสองตะกร้ากว่า ก็สามารถบรรทุกมอเตอร์ไซด์ไปขายเองได้ มีการต่อรองสูงเนื่องจากมีพ่อค้ามารับซื้อมากขึ้น คนในพื้นที่บางคนว่า หากมีคนนอกพื้นที่มารับซื้อลองกองมาก ๆ คนท้องถิ่นก็จะขาดรายได้จากเดิม ชาวสวนเคยขายพ่อค้าในท้องถิ่น ก็จะนำไปขายพ่อค้านอกพื้นที่แทน

ในวันหนึ่งที่อำเภอศรีสาครมีเงินหมุนเวียนประมาณ 700,000 บาท จาการรับซื้อลองกองที่เข้ามาประมาณ 50 คันต่อวัน และคิดราคาลองกองกิโลกรัมละ 15 บาท หรือผลผลิตที่เก็บได้ประมาณ 47,000 กิโลกรัมต่อวัน ผลผลิตรวมตลอดฤดูกาล (90 วัน, สิงหาคม – พฤศจิกายน) ประมาณ 4,200,000 กิโลกรัม จากข้อมูลปี 43 จากสนง. เกษตรอำเภอ ผลผลิตลองกองอำเภอศรีสาครประมาณ 3,900,000 กิโลกรัม ในส่วนแตกต่าง 5 ปี ผลผลิตได้เพิ่มขึ้น 300,000 กิโลกรัม

จากการบอกเล่าจากเจ้าของร้านข้าวแกงในตลาดบอกว่า บางครั้งได้แก่จากกรุงเทพฯ ซื้อลองกองหมดเงินคืนละ 150,000 บาทก็มี ชาวบ้านที่รับจ้างตัดลองกองก็เล่าว่า ปีนี้มีคนมาติดต่อให้ไปตัดลองกองทุกวัน ปีนี้ต้องไปสวนซึ่งอยู่ไกลกว่าเดิม จากปีที่แล้วหลายที่ บางแห่งต้องเดินเท้าเกือบ 2 ชั่วโมง เนื่องจากรถมอเตอร์ไซด์ไม่สามารถเข้าถึงได้ กระนั้นก็ตามด้วยเหตุที่ลองกองเป็นผลไม้ที่ตลาดกว้างไกล จึงยังคงเป็นผลไม้ที่ชาวสวนนิยมกันปลูกอยู่ตลอดมานอกจากทุเรียน มังคุด และพืชที่เกษตรกรปลูกเป็นส่วนใหญ่ คือ ยางพารา

ช้างในชุมชนบ้านซากอ

คนสมัยก่อนในพื้นที่ราบติดต่อกับเทือกเขามีการเลี้ยงช้างเป็นธรรมดาสามัญ เลี้ยงไว้ใช้งาน และเลี้ยงไว้เพื่อใช้ประกอบในพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น การเข้าสู่นิต มีการแห่ช้าง เป็นการบอก

สถานภาพของเจ้าของงาน คนมีช้างแสดงว่าเป็นคนที่มีฐานะ บรือราเฮง ตาเยะ อายุ 58 ปี ชาวบ้านตะโละ กล่าวว่า ปู่ของเขาเคยจำนองที่ดินซึ่งเป็นโรงพยาบาลศรีสาคร ในปัจจุบัน แกะหะยิ อาหะมะ อาแวบือซา จำนวนเงิน 15 บาท เพื่อซื้อช้าง (โรงพยาบาลสร้างเมื่อ พ.ศ. 2530) ช้างเป็นสัตว์ที่มีความผูกพันกับเจ้าของมาก ยามเรียกช้างจะเรียกเหมือนลูกหลานคนหนึ่ง ช้างจะถูกเรียกด้วยความอ่อนโยน จะนำหน้าด้วย คำว่า อาแว จิ ช้างของโต๊ะมือแนอูมา ชื่อ อาแวยาเงาะ (คนรูปร่างงาม) ซึ่งเป็นช้างที่มีลักษณะสวยงาม มีหางขนาดเท่าแขน

ชาวบ้านบอกว่า กาเยาะ (ช้าง) มาจากคำว่า “กาเยาะ” (รាយ) ซึ่งแปลว่า “เจ้า ” ในเทือกเขา มีช้างเจ้า ชื่อ ช้างโต๊ะนิ ตำนานช้างโต๊ะนิ เรื่องเล่าแตกต่างกันตามแต่ละถิ่น แต่สิ่งที่คล้ายคลึงกันคือ ช้างโต๊ะนิ เป็นจำฝูงโคลงช้างขนาดใหญ่ สมาชิกในโขลงมากกว่า 50 ตัว เป็นช้างที่อยู่ในเขตเทือกเขาสนคลาครี ครั้งหนึ่งเมื่ออายุ 25 ปี เคยไปตามกวาง ที่บ้าน ปาแน ตำบลศรีสาคร พบรอยเท้าช้างขนาดใหญ่ คนเข้าไปนั่งขัดสมาธิ ยังเล็กกว่ารอยเท้าช้าง ชาวบ้านบอกเป็นรอยเท้าช้างโต๊ะนิ ช้างโต๊ะนิสูง 15 สี่ตอ (ประมาณ 30 เมตร) โดย บรือราเฮง ตาเยะ อายุ 58 ปี ชาวบ้านตะโละ มีความคิดเห็นที่ว่า ช้างโต๊ะนิ เป็นช้างของกษัตริย์รายาโกตาบารู ราชโกตาบารูได้ปล่อยให้หากินในเขตเทือกเขา เลี้ยงไว้เพื่อคล้องช้างป่าตัวอื่น ช้างตัวใดถูกคล้องเชือก โดยความญ ช้างโต๊ะนิ ช้างตัวนั้นจะหยุดยอมให้จับแต่โดยดี (ชาวบ้าน บ้านไอร์ตืออง) ในชุมชนมลายูมุสลิม ผู้ที่มีหน้าที่เลี้ยงช้าง เราเรียกว่า “มาลอกาเยาะ” และหมอช้าง ซึ่งเป็นผู้หญิง (ที่ศรีสาคร มีอยู่ 2 คน) เรียกว่า “ โต๊ะกูแซ ” หรือ กูแซกาเยาะ คำว่า “ กูแซ ” อาจมาจากคำว่า “ กูญแซ ” ซึ่งแปลว่า “ ช้าง ” ในภาษาบาลี – สันสกฤต

ขบวนการสิ่งแวดล้อมองค์กรพิทักษ์ลุ่มน้ำสายบุรี

เมื่อปี พ.ศ. 2527 - 2530 ทางราชการได้มาสำรวจแม่น้ำสายบุรี ในบริเวณที่สมควรสร้างเขื่อนเพื่อการชลประทาน บ้านกะดุนง หมู่ 1 ต. เกะรอ อ.รามัน จ.ยะลา ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2533 ทางกรมชลประทานได้รับอนุมัติงบประมาณ เพื่อเวนคืนที่ดิน และดำเนินกิจการ เป็นสถานที่ทำงานและพื้นที่เพื่อก่อสร้างเขื่อน ระหว่างบ้านพะปูงะกะ กะดุนง แต่เนื่องจากการทำงานของเจ้าหน้าที่รัฐที่ชาวบ้านเห็นว่าไม่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ และไม่สอดคล้องกับการใช้ประโยชน์ของเขื่อน ชาวบ้านจึงมองว่าการสร้างเขื่อนตรงนี้ไม่ตรงกับสภาพความต้องการใช้น้ำ เพราะชาวบ้านส่วนใหญ่ทำการเกษตรที่อาศัยน้ำฝนเป็นหลัก และทำสวนยางพารา จึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องใช้น้ำจากชลประทาน ประกอบกับทางราชการไม่สามารถจะบอก ผลดี ผลเสีย ให้กับชาวบ้านอย่างชัดเจน และไม่มีการศึกษาถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในภายหลัง

ชาวบ้านจึงมีการรวมตัวคัดค้านโครงการเขื่อนสายบุรี ที่ทางรัฐบาลพยายามจะสร้างขึ้น โดยมองว่าเมื่อสร้างเขื่อนแล้วจะก่อให้เกิดผลเสียมากกว่าผลดี ส่งผลให้ชุมชนที่รุ่นปู่ - ทวด สร้างมาเป็นร้อยปี ล่มสลาย สร้างความเสียหายทางวัฒนธรรม เปลี่ยนสภาพพื้นที่ที่ทำมาหากินให้ลำบากขึ้น และคิดว่าจะทำให้สภาพแวดล้อมโดยรวมเสียหายไปด้วย

การรวมตัวคัดค้านเขื่อนครั้งนี้เริ่มต้นด้วยกลุ่มพี่น้อง หมู่บ้านกะตุนง มีประชากร 27 ครัวเรือน ในหมู่ที่ 1 ต. เกะรอก อ.รามัน จ.ยะลา ทั้งหมดเริ่มจากการรวมตัวไปบอกกับทางราชการว่าไม่เอาเขื่อนด้วยความบริสุทธิ์ใจปราศจากการเมืองและกลุ่มผลประโยชน์ใดๆทั้งสิ้น ทั้งที่ในขณะนั้นเป็นเรื่องอันตรายอย่างยิ่ง ถ้ามีใครไม่เห็นด้วยกับโครงการของรัฐ และกลุ่มผู้มีอิทธิพลทางราชการก็มักถูกกล่าวหาว่าเป็นแนวร่วมผู้ก่อการร้ายต่างๆ และถูกใส่ร้ายจนแกนนำชาวบ้านหลายคนถอนตัวจากการคัดค้าน แต่ยังมีแกนนำและชาวบ้านไม่สนใจกับการกล่าวหาต่างๆ ชาวบ้านจะคิดอยู่เสมอว่าอะไรจะเกิดก็ต้องเกิดพระเจ้าอัลเลาะห์ผู้ยิ่งใหญ่ อะไรทำไม่อยู่ในความประสงค์ของอัลเลาะห์อี อันนั้นก็จะไม่เกิด

ชาวบ้านกะตุนงรวมตัวประกาศคัดค้านเขื่อนอย่างชัดเจนโดยใช้หลักสันติวิธี ไม่ก้าวร้าว ไม่ทำลาย พยายามบอกความจริงกับทุกๆ คนขอความเห็นใจกับทุกหน่วยงานราชการ และให้ความร่วมมือกับทางราชการอย่างทำกิจกรรมของหน่วยงาน เกษตร ตลอดจนกิจกรรมของหน่วยงานตำรวจ และทหารที่เข้ามาปฏิบัติการในพื้นที่

ในเวลาเดียวกัน ชาวบ้านก็ทำการศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคในการทำมาหากินเพื่อนำสู่การแก้ไขโดยชาวบ้านเอาและขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานของรัฐเมื่อจำเป็น และชาวบ้านได้ศึกษาทางสภาพแวดล้อมโดยใช้หลักทางภูมิปัญญาที่มีอยู่จากผู้เฒ่าผู้สูงอายุในชุมชน เช่น การศึกษาน้ำฝนของแต่ละปีที่ตกลงมาขังในพรุ ในซังและแม่น้ำ เพื่อเป็นแนวทางในการปรับตัวของชุมชนที่มีความขยายตัวอยู่ตลอดเวลา

ชาวบ้านกะตุนง ทั้งผู้หญิง และผู้ชายพยายามบอกกับ พี่น้องชาวบ้าน ที่อยู่บริเวณเหนือหัวงานที่จะสร้างเขื่อนและรอบๆ ตลอดจนพี่น้องที่อยู่บริเวณด้านใต้ บริเวณที่จะเป็นคลองส่งน้ำต่อไป ว่าอะไรจะเกิดขึ้น ถ้ามีการสร้างเขื่อนขึ้นมา ซึ่งเป็นคำถามที่ตั้งขึ้นมาเพื่อให้ทุกคนกลับมาศึกษาและทบทวน ความจริงและวิถีชีวิตที่ถูกต้องเพื่อมาเป็นพันธมิตรในการที่จะปกป้องสิ่งดีที่มีอยู่ในชุมชนและร่วมกันคัดค้านไม่เอาเขื่อน ความพยายามเหล่านี้ได้รับความเห็นใจจากพี่น้องทุกๆ คน ที่มีความบริสุทธิ์ใจ ตลอดจนได้รับความช่วยเหลือจากสถาบันวิชาการต่างๆ มหาวิทยาลัย เช่น การช่วยเหลือเรื่องอาหารจากมหาวิทยาลัย มอ.ปัตตานี มอ. หาดใหญ่ และอาหารในมหาวิทยาลัยในส่วนกลางกรุงเทพมหานคร รวมไปถึงองค์กรเอกชน มูลนิธิต่าง ๆ และสถาบันทางศาสนา เช่น โรงเรียนปอนาะที่มีบรรดาโต๊ะครู โต๊ะอิหม่ามมาช่วยให้ความรู้และร่วม

ละหมาดฮายาต ? เพื่อให้อัลเลาะห์ให้ประทานความดีให้เกิดขึ้นในชุมชน ไม่เว้นนักการเมืองระดับท้องถิ่น ที่อยู่ในจังหวัดใกล้เคียงก็เข้ามาดูแลหรือไม่ให้ชาวบ้านถูกรังแกและเอาเปรียบ

ในทางกลับกันเจ้าหน้าที่ชลประทานไม่ได้ละความพยายามที่จะสร้างเขื่อนต่อไป ด้วยการใช้วิธีชวนเชื่อโฆษณาที่ไม่เป็นจริง บางครั้งใช้กำลังเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองมาบีบบังคับให้ชาวบ้านยอมปฏิบัติตามความต้องการของหน่วยงานรัฐ แต่ชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วย จึงจำเป็นต้องทำหนังสือร้องเรียนไปยังผู้ว่าราชการจังหวัดยะลา แต่ก็ไม่ได้รับคำตอบที่ชัดเจน ชาวบ้านจึงรวมตัวกันหลายหมู่บ้านเพื่อคัดค้านเขื่อน ร่วมเดินขบวนในตัวเมืองสงขลาด้วยการเดินเท้าระยะทาง 7 กิโลเมตร และในเมืองยะลาเดือนมกราคม พ.ศ. 2533 ได้มีการปักหลักหน้าศาลากลางจังหวัดยะลา สามวันสามคืน เรียกร้องให้รัฐมนตรีกระทรวงเกษตรลงมาเจรจากับตัวแทนชาวบ้าน จึงได้ข้อตกลงให้ระงับการดำเนินทั้งสิ้น และแต่งตั้งสหราชอาณาจักรการศึกษาการจัดการน้ำในลุ่มน้ำสายบุรี

สุดท้ายทางรัฐได้ใช้ความพยายามที่จะสร้างต่อในภายหลังโดยเข้ามาในรูปแบบบริจาค พยายามทำความเข้าใจกับชาวบ้าน แต่ชาวบ้านได้ตระหนักถึงผลร้ายที่จะเกิดขึ้น จึงประกาศไม่ให้ความร่วมมือกับหน่วยงานราชการที่เข้ามาในชุมชนเพื่อสร้างเขื่อน กลุ่มชาวบ้านมีพัฒนาการที่เข้มแข็งมากขึ้น ด้วยการกลับตัวมาเป็นองค์กรพิทักษ์ลุ่มน้ำสายบุรีในเวลาต่อมา ประมาณปีของ 2535 โดยมีเจตนารมณ์ร่วมกันที่จะปกป้องแม่น้ำสายบุรี ซึ่งเป็นดังสายเลือดที่บริสุทธิ์และสะอาดของชุมชนประมาณ 100 ชุมชน ตลอดเส้นทางยาวประมาณ 122 กิโลเมตรเพื่อให้ดำรงอยู่เป็นธรรมชาติตลอดกาล

ลักษณะองค์กรที่เกิดขึ้นมาใหม่นั้น เป็นระบบธรรมชาติมีบทบาทเพื่อประสานข้อมูลระหว่างชุมชนและองค์กรภายนอก เพื่อทำกิจกรรม ซึ่งต่อมาในปี พ.ศ. 2539 ทางองค์กรเห็นว่าการตัดสินใจหรือดำเนินโครงการสร้างเขื่อนไม่สามารถปฏิบัติได้กับข้าราชการระดับจังหวัด ทางองค์กร จึงมีการประชุมปรึกษาหารือเพื่อหาทิศทางระงับโครงการ จนมีความเห็นว่าจำเป็นต้องต่อระดับรัฐมนตรีหรือนายกรัฐมนตรี จึงร่วมกับกลุ่มสมาชิกคนจน ทำกิจกรรมร่วมกันเดินขบวนต่อหน้าทำเนียบรัฐบาลเพื่อมีโอกาสเจรจาระดับผู้มีอำนาจในการตัดสินใจพัฒนาชาติ

สุดท้ายการเดินขบวน 99 วันหน้าทำเนียบรัฐบาล ทำให้มีมติคณะรัฐมนตรีในสมัยของ พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ เป็นนายกรัฐมนตรี ยกเลิกเขื่อนสายบุรี นับว่าเป็นความภูมิใจของชาวบ้านที่ไม่มีวันลืม เป็นโครงการสร้างเขื่อนแห่งแรกและโครงการเดียวที่มีมติคณะรัฐมนตรียกเลิกการสร้างเขื่อนสายบุรี ทั้ทั้งที่ทางกรมชลประทานได้เวนคืนที่ดินให้ชาวบ้านแล้วประมาณ 30 เปอร์เซ็นต์

หลังจากสำเร็จการต่อรองกับรัฐบาลแล้ว ชาวบ้านที่อยู่ในชุมชนร่วมกันต้อนรับใบประกาศยกเลิกเขื่อนสายบุรีที่สถานีรถไฟยะลา อย่างเต็มความภาคภูมิใจ หลังจากนั้นประมาณ

3 เดือนทางองค์กรเข้ามามีส่วนร่วมในการปกป้องสังคม วัฒนธรรม ดูแลสิ่งแวดล้อมที่ดั่งาม ด้วยการฉลอง 1 วัน ชั่ววัน 9 ตัว ที่ได้รับจากการบริจาคของชาวบ้าน และร่วมละหมาดขอพรจากพระเจ้าอัลเลาะห์ ที่ได้ให้ความสำเร็จทุกสิ่งทุกอย่างด้วยความปราศจาก จากภัยอันตรายต่างๆ จากผู้ไม่หวังดี ในเวทีได้เชิญทุก ๆ คนที่เคยให้ความช่วยเหลือ ไม่ว่าชาวบ้านหน่วยงานของรัฐ ภาคเอกชน นักศึกษา และอาจารย์ ตลอดจนตัวแทนกลุ่มสมัชชาคนจนแห่งประเทศไทย มาร่วมเป็นพยานในงานเฉลิมฉลองความสำเร็จของชาวบ้านระดับรากหญ้า คัดค้านการสร้างเงื่อนไขที่ไม่สร้างผลดีให้กับพี่น้องประชาชน